ANTONIO LOBO ANTUNES

Întoarcerea caravelelor

Trecuse prin Lisabona cu vreo optsprezece, douăzeci de ani înainte, în drum spre Angola, şi ce-şi amintea cel mai bine erau discuţiile părinţilor la pensiunea Conde Redondo unde au tras printre zdrăngănit de căldări şi mormăieli exasperate de femei, îşi aducea aminte de baia la comun, de chiuveta cu robinete baroc imitând peşti ce vomitau jeturi de apă cenuşie prin gurile deschise şi de momentul când a dat peste un domn în vârstă care zâmbea în latrină cu pantalonii în vine. Seara, dacă deschidea fereastra, se vedeau restaurantele chinezeşti luminate, frigiderele somnambule din magazinele de electrocasnice în penumbră, şi capetele blonde pe bordura trotuarelor. Aşa că prefera să urineze în aşternut ca să nu mai dea iar peste domnul zâmbitor din spatele peştilor oxidaţi sau de blondinele ce remorcau notari în lungul coridorului, bălăngănind cheia de la cameră pe degetul mic. Şi sfârşea prin a adormi visând străzile interminabile de la Coruche, lămâii gemeni din grădina parohului şi bunicul orb, cu ochi albi de statuie, aşezat pe o băncuţă în uşa cârciumii, în timp ce o turmă de ambulanţe şuiera pe bulevardul Gomes Freire în direcţia Spitalului São Jose.

În ziua îmbarcării, după o străduţă cu locuinţe ale unor contese nebune, prăvălii de păsărari aiuriţi şi baruri pentru turişti în care englezii procedau la matinala lor transfuzie de gin, taxiul ne-a depus lângă Tejo pe o fâşie de nisip numită Belem cum se citea pe peronul gării din apropiere, cu un cântar de o parte şi un pisoar de cealaltă, şi el a văzut sute de persoane şi perechi de boi care transportau blocuri de piatră spre o construcţie enormă, dirijaţi fiind de scutieri în fuste din stofă stacojie nepăsători faţă de maşinile de piaţă, de autocarele cu americance divorţate şi preoţi spanioli, şi de japonezii miopi care fotografiau tot ce le ieşea în cale conversând în limba stropşită a samurailor. Atunci

ne-am depus bagajul în piaţetă peste agapantele pe care aspersoarele mecanice le udau cu jeturi circulare, lângă muncitorii ce lucrau la canalizarea bulevardului care ducea la stadionul de fotbal şi la clădirile înalte din cartierul Restelo1, în aşa fel încât tractoarele capo-verdienilor se încrucişau cu trăsurile purtând sicrie de infante şi casete cu arabescuri pentru altare. Trecând pe lângă o plăcuţă care desemna cu numele Jeronimos edificiul neterminat2, am dat peste Turn3 acolo în fund, în mijlocul fluviului, înconjurat de petroliere irakiene, apărând patria de invaziile castilienilor, iar mai aproape, în valurile creţe de la mal, aşteptându-i pe coloni, prins prin rădăcini de fier în mâlul apei, cu amirali cu manşetele lor de dantelă sprijiniţi de parapetul punţii superioare şi muşi suiţi pe catarge ridicând velele pentru plecarea spre singurătatea mării cu miros de coşmar şi floare de gardenie, am găsit, adăstând printre bărci cu vâsle şi puzderie de şalupe, caravela descoperirilor.

Tata a murit de scorbut până n-am ajuns la Capul Bojador, când au dat cu prora într-o mare la fel de calmă ca praful din biblioteci şi au mucegăit o lună mâncând castane

1 Veche denumire a locului (astăzi Belem) de unde au plecat navigatorii spre India.

2 Maiestuoasa mânăstire Jeronimos, construită sub domnia regelui Dom Manuel I pentru a comemora descoperirea drumului maritim spre India de către Vasco da Gama.

3 Turnul Belem, care se afla iniţial în mijlocul fluviului, este astăzi pe mal. Unul din cele mai frumoase exemplare ale stilului manuelin (de la regele Dom Manuel) din secolul al XVI-lea.

Şi carne sărată, până ce vântul a înfiorat coca şi a împins unii într-alţii ţurţurii lustrei cu marinari dintr-o răscoală avortată spânzuraţi de greement, ciuguliţi de pescăruşi şi ulii atlantici. După şapte revolte sângeroase, unsprezece atacuri ale balenelor rătăcite, mise nenumărate şi o furtună identică suspinelor lui Dumnezeu în timpul insomniei sale bolnăvicioase, un velar a strigat Pământ, nostromul şi-a pironit ocheanul pe

castelul pupa şi iată că a apărut golful Luandei1 inversat de refracţia distanţei, cu fortăreaţa São Paulo în vârf, bărci de pescari, o corvetă a Flotei, cucoane care-şi sorbeau ceaiul sub palmieri şi plantatori lăsând să li se văcsuiască încălţările în timp ce ei citeau ziarele în patiseriile de sub arcade.

Şi acum când avionul intra pe pistă la Lisabona s-a mirat de clădirile din cartierul Encarnaţão, de maidanele pe care se osificau piane sfărâmate şi carcase rupestre de maşini, şi de cimitirile şi cazărmile al căror nume nu-1 cunoştea ca şi cum ar fi descins într-un oraş străin căruia îi lipseau, ca să-1 recunoască drept al său, notarii şi ambulanţele din urmă cu optsprezece ani. Stătuse o săptămâna cu mulatra şi puştiul în sala de îmbarcare din aeroportul de la Luanda, toţi trei întinşi pe jos, înfăşuraţi în pături, chinuiţi de foame şi de nevoia de a urina, într-un vălmăşag de geamantane, saci, copii, suspine şi mirosuri, în speranţa că vor găsi un bilet ca să fugă de Angola şi de mitralierele care răpăiau zilnic pe străzi ridicate în aer de negri în salopete de camuflaj, îmbătaţi de after-shave şi de autoritate. Un funcţionar, care consulta nişte hârtii şi călca peste trupurile culcate, picura din oră în oră câte un nume, iar de după geamuri miliţieni de-ai UNITA cu brăţări din păr de cal şi lănci prevăzute cu pene, dirijaţi de consilieri americani şi chinezi, vegheau sub tuburile de neon din tavan.

1 Capitala Angolei.

În locul labirinticei pieţi din dimineaţa plecării, după palatele conteselor maniace şi barurile cu umbre lugubre de străini anemici, în locul plajei fluviului Tejo unde se înălţa mânăstirea şi al pietrarilor care tăiau blocurile de calcar cu lovituri puternice de ciocan, în locul boilor şi al catârilor înhămaţi la căruţele de transport şi al arhitecţilor adresându-se asistenţilor lor cu cântece de jale asemănătoare cu vorba chelnerilor din restaurantele galiciene, în locul negustoreselor de ouă şi pui şi dorade şi şemineuri miniaturale din Algarve şi obiecte de alamă, în locul limpezimii de lacrimă a cepelor pe tejghelele de lemn, al înfocatelor puteri ale ţigăncilor care le exaltau pe fecioarele tomnatice cu promisiuni de amoruri cu viceregi, în locul

microbuzelor cu parbrize albastre ale turiştilor şi al caravelelor şi cargourilor turceşti trecând pe sub pod, m-au îmbrâncit spre o mizeră clădire de ciment cu panouri care indicau zboruri naţionale şi internaţionale cu clipiri de beculeţe colorate lângă free-shop-ul unde se comercializa whisky. Un automat pentru vânzarea de ciocolată şi ţigări se cutremura într-un colţ, vomitând bomboane după o anevoioasă digerare a monedelor, iar pasagerii avionului stăteau la coadă ca în faţa băcăniilor, brutăriilor şi abatoarelor jefuite din Luanda când căutau orezul, pâinea şi carnea care nu se mai găseau, doar praf şi coji de pâine şi seu iar un vânzător care încă nu fusese măturat clătina din cap în spatele tejghelei şi arăta cu degetul vitrinele goale. Şi şi-a amintit de înserările încărcate de spaima din ultimul timp în Angola, de puradeii care atacau birourile şi apartamentele din centru, de faţadele ciuruite de gloanţe şi de preamerituoasele din Cartierul Măreai rămase fără clienţi, oferindu-şi nimănui coapsele de sirene orfane pe străzile unde farurile jeep-urilor se însoţeau cu luminile din spate ale trenurilor.

Cei care se înapoiau o dată cu el, clerici, astrologi genovezi, negustori evrei, guvernante, contrabandişti de sclavi, albi săraci din Cartierul Prenda, din Cartierul Cuca, îmbrăţişaţi cu baloturi de pânză de sac, cufere legate cu sfoară, coşuri de răchită, jucării stricate, formau o coadă şerpuitoare de lamentaţii şi mizerie către aeroport, împingând bagajele cu piciorul (pe banda rezervată pasagerilor în tranzit treceau islandezi deşiraţi şi ciufuliţi ca nişte păsări acvatice) spre un ghişeu unde şedea, pe un taburet, un conţopist de la curte care 1-a întrebat de nume (Pedro Âlvares1 şi mai cum?), 1-a căutat pe o listă plină de ştersături şi bife cu creionul, şi-a scos ochelarii de aproape ca să-1 cerceteze mai bine înclinându-se într-o parte peste biroul melaminat, şi-a plimbat degetul mare şi neastâmpărat peste mustaţă şi a întrebat brusc Ai familie în Portugalia? Iar eu am spus, Domnule, nu, foarte repede, fără să mă gândesc, fiindcă bătrâna s-a stins de icter acum şase ani şi de unchii rămaşi aici aproape că nu-mi aduc aminte nimic, habar n-am dacă au rămas la Coruche şi, dacă au rămas, unde locuiesc acum, cu cine locuiesc, câţi copii au, dacă mai sunt măcar în viaţă. Păstrez în minte profilul vag al unui văr care a venit în permisie în uniformă

de recrut, călcând peste lăptucile din grădina de zarzavat cu cizmele lui nemiloase, dar de exemplu casa, despre care vrea el să ştie, a dispărut, cu excepţia oglinzii din vestibul cumpărată la târgul din Almerim printre guiţaturile purceilor şi răpăitul de tobe al saltimbancilor, care deforma chipurile şi contorsiona gesturile pe ondulaţiile ei aburite restituind fiecăruia faţa sa tainică şi adevărată, cea pe care doar singurătatea din somn sau abandonul din timpul amorului o dezvăluie finalmente. Mi-amintesc de iernile cu însămânţări în lighene şi oale puse pe jos ca să primească ploaia ce cobora ca într-o clepsidră din fisurile acoperişului, şi, mai departe în timp, de naşa lui tata cârpind şosete şi chiloţi sub cireşul uscat din fundul curţii care ridica unul din picioarele bazinului de spălat rufe cu forţa de

1 Pedro Alvares Cabrai este numele navigatorului portughez

— 1520) care, în 1500, a descoperit Brazilia.

Biceps a rădăcinilor lui. Şi amintirea asta îndepărtată i-a adus brusc în nări mirosul baligei de vacă din ultimele luni, de când radioul anunţase independenţa Angolei decretată de Majestatea Sa în focul unei răscoale în timp ce la Lisabona se ţineau corfes-urile, mirosul de sudoare, diaree, frică, atunci când lipeau cuprinşi de panică uşile şifonierelor deoarece cât ai zice peşte un pat de armă sparge bufetul, cât ai zice peste o talpă de ciubotă striveşte covorul aşa în glumă, cât ai zice peşte MPLA începe să tragă la nimereală şi cefele explodează ca smochinele descoperind o pastă de carne albă şi seminţe roşii, ce-ar spune Infantele, daca în viaţă ar mai fi, acolo la Şcoala din Sagres1, desfăşurând hărţi şi consultând stele în faţa ferestrelor spre mare, în timp ce căpitanii săi urmăreau daneze pe plajele de la Albufeira iar Gil Eanes2 se prezenta la Lagos, ud leoarcă precum un logodnic sleit de puteri, cu un buchet de floricele veştede în mână. A spus In nici un caz şi a gândit Sigur că nu, de vreme ce în optsprezece ani de Africa n-am primit nici o scrisoare, o ilustrată, o şuncă, măcar o fotografie. Pun rămăşag că au murit cu toţii de secole, îngropaţi sub lespezile bisericilor cu numele pe latineşte şters de tălpile novicelor, depuşi în căptuşeala de culoarea perlei a sicrielor, îmbrăcaţi în sacouri cadrilate, cu

şaluri mov, cu bluze albe, cu mâinile încrucişate pe piept şi molari ascuţiţi ca statuile tumulare din criptele capelelor. Familia mea cu bărbia legată şi bani de argint pe orbite fixându-mă mustrător, Ăsta-i ăla care s-a dus la Luanda ca să trăiască printre negri în loc să ţină o tutungerie în Venezuela ori o agenţie de voiaj în Germania, ăsta-i ăla care a deschis un abator în mahalalele Luandei,

1 Infantele Dom Henrique Navigatorul (1394-1460) a înfiinţat la Sagres o adevărată şcoală nautică.

2 Numele unui navigator portughez din secolul al XV-lea, primul care a depăşit capul Bojador în 1434, spulberând temerile superstiţioase ale marinarilor legate de această întreprindere.

Le vindea cotlete cafrilor, i-a făcut un copil unei mulatre, locuia într-o casă din prefabricate în Cuca, nici tu maşină, nici tu barcă, duminica se tolănea în camera de zi, în chiloţi, urmărind meciuri de fotbal şi minând porcării de-ale negrilor, conţopistul de la curte s-a străduit să facă nişte însemnări gotice în dreptul numelui meu mişcându-şi urechile atotştiutoare ca şi cum ar fi împărtăşit dispreţul sau dezgustul unchilor mei, iar diaconul care-1 seconda, cu o cunună de păr şi obrajii umflaţi ca un Sfânt Anton pe un azulejo1, a insistat Nici un fel de rude, nici un cumnat, nici o rubedenie îndepărtată? Pe măsură ce completa formulare, făcea înmulţiri pe un calculator de buzunar, îmi întindea o hârtie ca s-o iscălesc, Aici, picura un strop de ceară pe capătul paginii şi o întindea altuia ca să depună inelul cu pecetea pe pata de sânge fumegândă. Mulatra, în sandale de plastic şi cu basmaua legată la frunte, care înainte de a trăi cu mine fusese chelneriţă într-un restaurant din Insulă, era acum cufundată într-un afiş cu vacanţe orientale pe care se vedea o pereche de turişti cu ghirlande la gât desf ătându-se cu o halbă de bere pe un apus marin. Nimeni, am spus, doar mobilierul din cameră care trebuie să vină cu viitorul galion dacă nu va fi deturnat în port cu poveştile astea despre jafuri, democraţie şi socialism, şi m-am dat mare cu noptierele mele cu mânere de porţelan la sertare, cu consola cu trei uşi pentru sticle, cristaluri şi pahare de apă şi vin, ca să nu mai pomenesc de scrinul pentru

rufe cu o tăblie somptuoasă din marmură pe care se gravau vinişoarele ce se ramificau uşor pe pleoapele copiilor, în timp ce conţopistul îmi înmâna, cu pompa unei diplome de merit, o notificare indescifrabilă, Ai opt zile ca să te prezinţi la biroul acesta, pentru moment asta-i tot. În spatele meu un plebeu în cârje protes-

1 Plăcuţă de faianţă înfăţişând scene religioase, mitologice, de gen sau desene florale, albastre sau policrome, element caracteristic al arhitecturii portugheze.

Ta contra tergiversărilor birocraţiei, Când plec de-aici mă duc întins să las un protest la ziare, iar eu n-am mai stat să-1 ascult fiindcă din nou mi-am adus aminte de Coruche şi de naşa lui taică-meu şchiopătând prin casă, cu coşul cu cârlige de rufe în mână, sprijinită pe rastelul viţei de vie. Cât priveşte masa şi cazarea, i-a explicat distrat conţopistul ăluia cu bastoane, fără să se uite măcar sau să se intereseze cât de cât de mulatră ori de puştiul care mi se răsucea în jurul picioarelor cu gura deschisă într-o spirală de teamă, ţi-am găsit loc la Pensiunea Apostolul Indiilor, Piaţeta Santa Barbara, iei un autobuz şi întrebi de domnul Francisco Xavier1, cine urmează. Un roşcovan butucănos şi timid, bâiguind scuze, şi-a făcut loc cu coatele ca să se apropie de ghişeu iar noi eram singuri şi puşi deoparte într-un oraş pe care-1 cunoşteam fără să-1 cunosc şi mirosea a carne dulceagă de la mistreţii pe care-i hăituiesc pădurarii vara urmărindu-i prin pieţele şi străduţele din Linda-a-Velha sau Bucelas2, în timp ce oameni de afaceri olandezi şi căpitani de pe mările Malaccăi dispăreau în taxiurile de la aeroport pornind spre centrul oraşului şi putoarea de reflux a ulicioarelor sale, iar noi trei afară, pe trotuar, sub arşiţă, aşteptând să vină măsuţele din Angola ca şi cum caravelele ar avea doar de traversat bulevardele ca să ne depună la picioare o ladă mucegăită de nămolurile bancurilor de nisip, morfolită de gingiile valurilor, distrusă de curenţii contradictorii şi de tăişul recifurilor, acoperită de midii şi stridii ca de o barbă, cu o rămăşiţă de saltea şi un mâner stingher înăuntru.

1 Numele unui misionar portughez, apostol al Orientului

— 1552); a făcut parte dintre întemeietorii Companiei lui Iisus

(Jezuiţi). A fost misionar în India, Malacca, insulele Moluce, Japonia, şi a murit pe când se pregătea să evanghelizeze China. Sanctificat, este patronul oraşului portughez Setubal.

2 Localităţi din împrejurimile Lisabonei.

A fost odată un bărbat pe nume Luis căruia îi lipsea ochiul stâng1 şi care a stat pe cheiul Alcântara2 vreo trei, patru săptămâni cel puţin, şezând pe cosciugul tatălui său şi aşteptând ca restul bagajelor să vină cu vaporul următor, încredinţase docherilor, unui sergent portughez beat şi funcţionarilor vamali actul de proprietate legalizat al casei şi banii pe care-i avea la el, îi văzuse urcând frigiderul, aragazul şibătrânul Chevrolet, cu motorul delirant, într-o caravelă gata de plecare, dar a refuzat să se despartă de sicriu încălcând ordinele unui maior dolofan

(Nici să nu te gândeşti să iei chestia asta cu dumneata), un sicriu cu mânere cizelate şi crucifix pe capac, târât pe dunetă în ochii uluiţi ai comandantului care a uitat de anemoscop şi a înălţat capul, ameţit de calcule, ca să-1 vadă în clipa când bărbatul pe nume Luis dispărea în cală şi vâra mortul sub cuşeta din cabină, aşa cum făceau ceilalţi pasageri cu coşurile şi geamantanele lor. Pe urmă, s-a întins pe pătură, cu palmele sub ceafă, şi s-a distrat urmărind dantelăria meticuloasă a păianjenilor şi rutul şoarecilor în grinzile tavanului plin de raci şi moluşte, visând la braţele nocturne ale negreselor nevoiaşe. La al

1 Aluzie la poetul naţional portughez, Luis de Camoes, care a pierdut un ochi în bătălia de la Ceuta (1547) şi este autorul renumitei epopei Lusiada (1524-1580).

2 Gara maritimă a Lisabonei.

Doilea prânz a făcut cunoştinţă cu un pensionar1 amator de jocuri de cărţi şi cu un spaniol ciung care vindea bilete de loterie în Mozambic numit Don Miguel de Cervantes Saavedra, fost

soldat ce scria întruna pe foi volante de agendă şi pe hârtii adunate de pe jos un roman intitulat, nu se înţelegea de ce, Quijote, când toată lumea ştie că ăsta-i nume de cal de curse cu obstacole, iar la sfârşitul după-amiezei trăgeau sicriul şi băteau cărţile pe capacul din lemn lăcuit, evitând să atingă crucifixul fiindcă poartă ghinion şi schimbă damele, şi ridicându-şi ghetele cu cataramă ori de câte ori balansul vaporului împingea spre ei voma vecinilor, care atinsese înălţimea de o palmă şi-i obliga, cu ciorapii fleaşcă, să se agate de mânere ca să nu le scape cadavrul, în derivă într-un soi de ciorbă în care pluteau homari, luând cu ei valeţii şi aşii partidei decisive.

Bărbatul pe nume Luis locuia cu tatăl său în Cazenga atunci când o patrulă a tras în bătrân, astfel că de îndată ce partenerii de domino care-1 aduseseră înfăşurat într-un cearşaf, din care ieşea doar o şuviţă de păr roşcat, 1-au depus pe faţa de masă de la cină, peste tacâmuri şi farfurii, şi s-au dus să dispute altă partidă, a pornit în jos pe ulicioară până la agenţia de pompe funebre pe care o aruncase în aer o grenadă, a intrat prin cioburile vitrinei şi a ales un coşciug dintre multele care prisoseau în magazin deoarece cadavrele se descompuneau în pieţe şi pe străzi fără ca să se sinchisească cineva de ele în afară de câinii vagabonzi şi de hoţii găinari. L-a vărsat înăuntru pe răposat, uitând să-1 debaraseze de cearşaf, să-1 sărute, să-i pună costumul de ginerică ori să-i taie unghiile, a prins şuruburile de la capac şi în dimineaţa următoare l-a in-

1 Aluzie la celebrul navigator portughez Vasco da Gama

— 1524) căruia regele Dom Manuel I i-a încredinţat flota care, în 1497, a pornit spre India pe la Capul Bunei Speranţei, ajungând la Calecut, după puternice furtuni şi capcane urzite de pilotul care i s-a dat în Mozambic. Regele Dom Manuel 1-a recompensat acordându-i, printre altele, o pensie de trei sute de mii de reali.

Stalat în căruciorul de piaţă împreună cu un schimb de rufe şi o oală cu cartofi şi s-a dus la docuri cu intenţia să se îmbarce pentru regatul Portugaliei. Când voma a atins înălţimea de două palme a legat sicriul de piciorul cuşetei cu sfoara de la curcanii de Crăciun, ca să poată dormi, deşi-1 auzea pe taică-său cum

naviga imaterial prin somnul său şi-1 striga printre crăpăturile lemnului de nuc cu vocea emoţionată a defuncţilor. Acostând la Lisabona, ciungul şi pensionarul 1-au ajutat să depună coşciugul, căruia îi lipseau mânerele şi o parte din vălurile de doliu, pe bordura cheiului, iar pensionarul a scos cărţile din buzunar, pentru o ultimă partidă sub scrâşnetele macaralelor, trosniturile corvetei şi albatroşii care conspirau în înălţimi intrigaţi de mirosul de oţet al bătrânului. La al treisprezecelea atu de cupe s-a ridicat cel cu biletele de loterie, Bună seara, domnilor, că eu trebuie să mă duc în Spania să-mi termin cartea, nu reuşesc să revăd şpalturile dacă n-am soarele ţigănesc din Madrid la căpătâi, promit să trimit fiecăruia prin poştă câte un exemplar cu autograf, iar ei au observat atunci, surprinşi, că persoanele şi bagajele dispăruseră din port: rămânea întunericul, un dezertor torturat pe un soi de scenă, întru edificarea oamenilor şi hrănirea corbilor, şi un felinar aprins într-o staţie salvamar sau un birou maritim, din cele pe care ministerul pescuitului, Infantele navigator şi Poliţia judiciară le semănau pe litoral ca să urmărească simultan contrabanda cu haşiş şi manevrele corsarilor flamanzi. Tonalitatea valurilor Iovindu-se de stânci se schimbase, devenind acum străvezie şi blândă ca sunetul ochilor tăi. Pensionarul a câştigat a o sută patruzeci şi noua partidă implacabilă când nu se mai puteau distinge culorile cărţilor iar valoarea cinciului se ghicea după un ecou dezamăgit în suflet, apoi a adunat cărţile, şi-a luat rămas-bun şi a plecat, exprimându-şi, ca să nu se emoţioneze, regretul că, în faţa unor astfel de parteneri care nici numărul punctelor nu-s în stare să-l reţină, ce dracu' plăcere mai poţi să simţi când câştigi.

Bărbatul pe nume Luis a rămas secole în şir urmărindu-l pe jucător care se distanţa cu paşii mici şi prudenţi ai subtililor cunoscători de hazarduri până a dispărut, cenuşiu sub cerul cenuşiu, în spatele unor arbuşti paraleli cu o şină de cale ferată şi s-a pierdut în haosul luminat al oraşului. Atunci s-a aşezat pe sicriu cu apa la picioarele sale fără să o poată distinge, excepţie făcând gâfâitul fluviului ce se îndepărta şi înainta, şi în care se deversau canalele de scurgere ale Lisabonei şi sonetele bucolice ale poetului Francisco Rodrigues Lobo1, sinucigaş în Tejo, pescuit într-un năvod ca o scrumbie cu mustăţi. Pescăruşii şi uliii

s-au retras în cornişele aproape terminate ale mânăstirii Jeronimos unde armata mutase flăcăruia glorios de modestă a soldatului necunoscut, ţăran mirat aruncat în mlaştina franceză şi în gazele nemţeşti din primul război mondial, făcând loc liliecilor de mărimea unor potârnichi ce ziua dormeau în pacea bolţilor claustrului cu un lăculeţ în mijloc destinat sirenei-copil pe care Bartolomeu Dias2 promisese să i-o aducă regelui din viitoarea sa călătorie, de îndată ce în zori un cânt de moluscă se va înălţa din recifuri ca să-i vrăjească pe marinari. Locomotive făcând manevre îl despărţeau pe bărbatul pe nume Luis de clădirile de pe mal, plasate oblic pe pavajul trotuarelor precum caravelele de la asediul oraşului în muşchiul de pe Tejo. Un caporal al gărzii vamale, cu flintă, îmbrăcat în uniforma vărgată a elveţienilor care-1 păzesc pe papă, a trecut pe lângă el o dată sau de două ori fumând, iar alfabetul morse al vârfului ţigării sale răspundea codificat semnalelor lansate de lanterna contrabandiştilor, conducând spre capcanele poliţailor false ambarcaţiuni maro-

1 Poet portughez (1580-1622) care a murit, se pare, înecat în Tejo.

2 Navigator portughez, care a trecut primul Capul Bunei Speranţe la comanda unei flote de trei caravele, în 1487-1488,1-a însoţit pe Vasco da Gama în 1497, iar în 1500, comandând o caravelă din flota lui Pedro Îlvares Cabrai, va naufragia şi muri trecând din nou acelaşi Cap.

Cane înţesate cu licori italieneşti şi maci opiacei. Mirosea a căldură şi deşeuri şi din când în când foi zdrenţuite de ziar înălţau o briză de ştiri din trotuar. Am urinat la umbra unei camionete cu fructe şi, în timp ce-mi descheiam prohabul iar văzduhul se colora de parfum de piersică, mi-am amintit de Luanda la şase după-masa, ora când şalupele plecau la pescuit micşorându-se, scoţând fum printre trunchiuri de palmieri. Am urinat gândindu-mă la ceasornicarul surdo-mut, cu pupile ca ale lui Charlot, înconjurat de sute de cuci furioşi, care repara arcuri microscopice la zece metri de serviciul meu, gândindu-mă la Don Miguel de Cervantes Saavedra care ne declama uneori

episoade ciudate cu Dulcinee şi mori de vânt şi adăuga extrem de surescitat, pipăindu-şi creionul din buzunarul hainei, Am să includ asta în cartea mea, am să includ asta în cartea mea, gândindu-mă la pensionarul amator de jocuri de cărţi care astupa cu dopuri de pânză şi stearină de la luminări crăpăturile sicriului şi se instala lângă mine pe cuşetă ca să-mi arate fotografii vechi lipite într-un caiet de şcoală, Aici sunt eu pe calul de lemn la patru ani, Al treilea din stânga sunt eu la armată în Tancos, Asta mi-a făcut-o frate-meu Paulo1 când am descoperit drumul maritim spre India, Ăştia, ce nostim, fii atent, sunt colegii din secţia de etichete de la fabrica de bere, de altfel mi-au oferit un stilou cu peniţă de aur şi o diplomă înrămată care avea o plăcuţă în partea de jos cu semnătura tuturor, Ce păcat, Gama, că n-ai să mai lucrezi aici, pensionarul care nu mai înceta cu episoade din tinereţea lui de pantofar în Vila Franca, regiune pe care jocul Tejo-ului când o dezvăluia când o ascundea în funcţie de viituri care lăsau în urma lor, la retragere, burţi umflate de boi şi saxofoane obstruate de la fanfara din chioşc. Vărul care avea

1 Paulo da Gama, navigator portughez, fratele lui Vasco, 1-a însoţit pe acesta la descoperirea drumului maritim spre India, murind în călătoria de întoarcere, în 1499.

Un comerţ cu tălpi de pantof îi mai scrisese în Africa oferindu-i a patra parte din venit şi asocierea la atelier, iar eu care nu cunoşteam pe nimeni în Portugalia am reţinut adresa ca să-1 vizitez de Paşti cu o punguţă cu pâinişoare de mălai şi un joc de cărţi american cu femei goale pe dosul valeţilor. Am sfârşit de urinat în clipa când o locomotivă a pornit contopindu-şi sirena cu sirena vapoarelor, şi m-am înapoiat pe chei neştiind ce să mai fac cu beleaua sicriului căruia ciungul cu biletele de loterie, într-un elan absurd de artist, îi făgăduise un poem, Descalec la Madrid, mă zăvoresc în casă şi-1 scriu într-o secundă, nici o problemă, de cum răsar versurile copiez totul pe hârtie de scrisoare par avion şi într-o lună maximum îl ai. Mi-am scărpinat crustele herpesului de la ureche, am scuipat în apa invizibilă sperând să-mi vină vreo idee, dar unde naibii să-1 îngrop pe tata dacă nu-s bani nici de funeralii? De n-ai fi fost complet idiot, îmi

explica pensionarul manipulând damele într-unul din rarele lui momente de compasiune şi aspră prietenie, 1-ai fi uitat pe defunct pe masa unde 1-au depus, cu mâna lui cu unghii crescute înşfăcând sticluţa cu ulei pentru că liliecii se dau în vânt după ulei ca şi bufniţele, îl sug bătând din aripi prin magaziile băcăniilor, dar pe mine mă întrista gândul că ar fi putut să putrezească în Africa singur, cu margarete în perii din nări, înconjurat de salamandre şi scorpioni. La al şaptelea scuipat s-a făcut ziuă: o lumină ca de lighean dezvăluia macaralele, profilul caravelelor de Ceylon, flacăra de la Siderurgia în depărtare şi scheletul supliciatului pe altarul eşafodului său. Uliii şi corbii au revenit, caporalul gărzii vamale a dispărut. Nişte pescari în cămaşă imprimată s-au instalat la zece, douăzeci de metri de coşciug, fiecare cu coşul şi undiţa sa, dar după câteva ore în care n-au prins nimic au aruncat năvodul într-o furgonetă a Companiei de Gaz şi au şters-o cam pe acelaşi traseu ca domnul Gama şi spaniolul, zdrăngănindu-şi capota printre şinele de tren, şi pe când ei plecau s-a lăsat iarăşi noaptea: luminile s-au aprins, fitilele şalupelor se legănau în zare, namila neterminată a mânăstirii Jeronimos, păzită de nobili cu halebarde, a dobândit o grandoare neprevăzută.

Caporalul din ajun spiona din biroul lui de cărămidă, şi de câte ori se apropia zornăiau cataramele de pe carâmb iar trăsăturile lui se reduceau la nişte noduli inexpresivi din lemn. Liliecii care adulmecau lămpile, căutând fluturii tropicali sosiţi o dată cu sclavii din Guineea, se cufundau din greşeală în reflexele liliachii ale valurilor palide ale Tejo-ului. Automobilele cu fazele scurte aprinse, în care se zvârcoleau îndrăgostiţi, lăsau pe şosea urme îmbufnate. Mirosul coşciugului devenise treptat la fel de insuportabil ca şi cel al dezertorului pe buşteanul său, cu păsări cocoţate pe creasta şirei spinării şi pe ce-i mai rămăsese din umeri şi fese, aşa că mi-am spus De îndată ce acostează frigiderul şi aragazul le vând unui ţigan oarecare şi-i cumpăr bătrânului un Crist de un metru jumate cu incrustaţii şi ornamente, de vreme ce de la o vârstă trăim imaginându-ne, perfecţionând, lustruind scena macabră a propriilor noastre funeralii, paracliserul, familia, ferparele din reviste, interesul vecinilor, numărul jerbelor de flori şi al litrilor de lacrimi. Mi-am

spus: Nici nu va fi nevoie să angajez bocitoare. Mi-am spus: Nici nu va fi nevoie să cumpăr ochelari coloraţi şi o batistă enormă din cele de spus adio emigranţilor, ca să mă prefac că plâng.

Mi-am spus: Nici să închiriez cumnaţi dintre cerşetorii care-şi exagerează foamea pe treptele bisericilor, şi în clipa aceea caporalul, după ce a încercat zadarnic să dea un picior în blana zbârlită instantaneu a unei pisici, a înaintat în diagonală ca ţepii langustei mutându-şi banduliera armei de pe un omoplat pe celălalt:

— Ce-i aia de-acolo? A spus.

Abia atunci mi-am dat seama că în plus faţă de coropişniţe şi de greierii beznei al căror ţârâit seamănă cu zumzetul paietelor insomniei, în plus faţă de moluştele de pe greement şi de pe harpa cu corzi şi de nota ei unică repetată la nesfârşit, mai cânta şi un alt soi de greiere: nu în noapte, să se înţeleagă bine; într-o bărcuţă ancorată, una dintre bărcile acelea ale vânătorilor de alge şi scoici bolnave, care navighează pe câţiva metri echipate cu bărbaţi cu pantalonii suflecaţi înarmaţi cu năvoade şi găleţi. Din când în când din apă scânteia câte o aripioară de peşte într-un salt şi apoi se evapora iar. Casele reflectate în dublu, cu picioarele în sus, urcau şi coborau în direcţia Lisabonei, împodobite cu garoafe în jardinierele de pe balcoane. Caporalul a atins sicriul cu vârful cizmei:

— Porcăria asta-i a dumitale?

În zori locomotivele, când şuieră, chiar departe, fac impresia că se află atât de aproape că le poţi strânge la piept.

Celelalte zgomote la fel. Şi tăcerea. Şi mirosurile. Şi vocile care şoptesc la kilometri distanţă: totul e învecinat, clar, transparent şi fragil, de sticlă. Inclusiv podul peste Tejo şi semnalizatoarele camioanelor plutind pe el.

— Aştept pachebotul ca s-o iau de aici, am spus. E taică-meu înăuntru, înfăşurat într-un cearşaf.

În Africa, presărată cu bornele comemorative ale descoperirilor1, epave de caravele şi armuri de conchistadori decedaţi, bufniţele se instalau în mijlocul drumului şi lăsau maşinile să le calce, bufniţe cu ochi galbeni ca aripioarele de peşti din apă şi semnalizatoarele camioanelor: le vedeam prea târziu, claxonam şi un ghemotoc de pene cenuşii, mai mult puf decât pene, se lovea de parbriz şi murea în spatele nostru, pierzându-se în brazdele de floarea-soarelui adormite pe unde tropăiau neîncetat măgarii din desiş, în Africa, spre deosebire de aici, nasul meu pipăia mirosurile şi se bucura, picioarele mele cunoşteau locurile pe unde să calce, mâinile mele apucau uşor obiectele, respiram un aer mai curat decât odăjdiile din biserică, până când războiul civil a tras în bătrân, m-a închis împre-

1 Navigatorii portughezi înălţau borne comemorative pe teritoriile descoperite, ca semn de recunoaştere.

Ună cu pensionarul şi ciungul cu morile de vânt în cala vaporului, iar miresmele şi şoaptele beznei mi-au devenit străine fiindcă nu cunosc oraşul ăsta, nu cunosc străduţele şi umbrele lor iluzorii, abia dacă pot descifra portul şi şalupele de pescuit, prezente ziua şi absente noaptea, ca să nu mai pomenesc de corbi şi de pescăruşii excitaţi de rouă defunctului, ciugulind crucifixul în căutarea cărnii putrede ascunse în mormântul din lemn lăcuit.

— Un cadavru? S-a exprimat bănuitor caporalul. Un cadavru, sau ţigări americane, amice? Gitanes, Marlboro, lichior de anason, parfumuri franţuzeşti, vermuturi, vreo duzină de mici radiouri cu baterii japoneze? Vrei să mă convingi că transporţi un cadavru?

A aruncat mucul ţigării şi licărul a rătăcit prin noapte şi s-a stins în Tejo. Trecerea de nivel a început să sune cu furia mahmură a deşteptătoarelor, iar ferestrele rapidului de zece s-au succedat pe după arbuşti ca nişte pătrate scânteietoare purtând muncitorii de la Jeronimos spre cartierele periferice fără electricitate nici apă, cu beţivi şi căţele turbate pe la colţuri de stradă. O pereche de paznici, chemaţi de fluierul caporalului, au transportat coşciugul în biroul de cărămidă cu mese de scris desfăcute împinse la perete, fişete metalice vechi şi ordine de

serviciu şi rapoarte despre corăbii dispărute prinse cu bolduri pe un panou de plută, în stânga fotografiei înrămate a preşedintelui republicii care privea eternitatea cu acea expresie de stupizenie vizionară a eroilor. Paznicii, pe vine, au desfăcut şuruburile, au f ărâmat stratul de stearină care înconjura coşciugul, au tăiat cu briceagul dantela căptuşelii, o boare de amoniac a urcat din sicriu şi gura preşedintelui din portret s-a strâmbat în grimasa durerii de dinţi cu care mulţi ani a asistat, de deasupra tablei negre, la cele patru operaţii executate în şcoli.

— De cum acostează pachebotul cu lucrurile mele, garantez, jur că-i cumpăr o lespede de mormânt cum se cuvine.

Lângă felinar, mai gol acum fără chipiu decât dacă ar fi fost în pielea goală, caporalul, curăţindu-şi unghiile cu un chibrit, semăna cu pescarii de alge de la reflux, în pofida carâmbilor şi a cartuşierei de la brâu destinată să asasineze anghilele din râu. Sau liliecii. Sau trenurile. Sau Turnul înălţat pentru combaterea castilienilor. Sau pe tata care-şi încasase plumbul în Luanda şi se transforma treptat într-o mocirlă de maţe.

— Pe naiba, a spus unul dintre paznici, îngreţoşat, astupându-şi nasul cu mâneca de dril. La-n-vezi ce mai radiouri japoneze, domn' caporal.

O locomotivă a traversat val-vârtej postul salvamar, răsturnând fişete şi scaune, iar acum mă priveau toţi trei, ascunşi după un colţ al cearşafului, cu o uimire de fete mari, aşa că am crescut şi eu cu un pas arborând un mic surâs umil ce părea să-şi ceară scuze:

— Dacă mi-aţi înşuruba la loc sicriul v-aş rămâne îndatorat: adevărul e că n-am nimic pe ce să mă aşez aici pe chei până vine vaporul.

Pensiunea Apostolul Indiilor nu se afla în Piaţeta Santa Barbara, cum îi încredinţase conţopistul de la curte, ci pe panta unui teren pierdut în spatele clădirilor dintre Ambasada Italiei şi Academia Militară. Era o casă dărăpănată printre alte case dărăpănate în faţa cărora o ceată de vagabonzi, instalată în

corturi pe un maidan, discuta ţipând în jurul unei mârţoage bolnave. A întrebat de adresă pe un metis cu ochi secretaşi, pe nişte puştani care răscoleau cu un băţ prin gunoaie şi pe un supravieţuitor alcoolic al unor mări îndepărtate care stătea îmbrăţişat de o ancoră ruginită, şi au ocolit, împiedicându-se, scânduri de la o schelă, pereţi calcinaţi, betoane răsucite, resturi de zidărie şi scări de apartamente ale nimănui, peste care pe timp de noapte lunecau lumini de navigaţie în intervalele dintre ferestre. Un cârd de turturele, pe un colţ de acoperiş, s-a speriat şi şi-a luat zborul în evantai, afundându-se într-un cer de coşuri. Jos, pe strada Arroios unde se făceau lucrări de canalizare şi un excavator împiedica circulaţia, se aflau negustori de mărunţişuri decrepiţi, baruri cu prostituate şi mici băcănii prospere în care roiau muncitori cu păhărele de drojdie în căuşul mâinii. Un şoarece parcă dat cu briantină a scăpat dintr-o ţeava, a alergat pe treptele îngropate în nisip şi a dispărut într-un morman de pietriş. Cerşetorii îl urmăreau de departe, în tăcere, de sub un colţ ridicat al cortului, şi în clipa aceea a văzut firma PENSIUNEA APOSTOLUL INDIILOR cu litere galbene lângă o uşă deschisă sau ce fusese cândva uşa şi acum nu mai era decât un grilaj găurit. O fată cu pantofi bărbăteşti în picioare răsturna o lădiţă într-o groapă plină cu coji, ambalaje de insecticid, tuburi, cadrane de busolă şi sticluţe goale de sirop. Domnul Francisco Xavier, indian gras în sandale, 1-a primit în cabina vestibulului înconjurat de o duzină de mici indieni aidoma cu el, tot graşi şi tot în sandale, de diverse dimensiuni precum claviatura unui xilofon. Mirosea a insomnie şi picioare, mirosea a balegă şi mizerie, iar printre găurile din tencuială se zărea migraţia norilor. Parcă ar fi şi aici război, şi-a spus Pedro Alvares Cabrai, parcă un mortier ar fi distrus clădirile astea.

— Eu sunt din Mozambic, a explicat domnul Francisco Xavier cu accentul său macerat de sălbatic când le-a luat ţidulele de debarcare ştampilate de conţopist cu pecetea.

Şi el şi 1-a închipuit pe indianul din Goa1, cu pipa stinsă în saliva maxilarelor, adorând în pădure divinităţi cu opt picioare sau escrocând oamenii cu vânzarea de taftale din piaţă în piaţă, precedat de volumul convingător al burţii.

De afară se auzeau vagabonzii discutând strident şi turturelele guşate revenind pe stâlpii de telegraf, iar când m-am aplecat am întrezărit mârţoaga care tremura printre pietre şi clădirile pustii ce înnoptau treptat în jurul nostru.

— Nu v-au prevenit, s-a mirat domnul Francisco Xavier, că trebuie să plătiţi cinci contoş avans?

Fata cu lădiţă s-a înapoiat vorbind singură şi a dispărut în hăul unei scări: pantofii ei fără şireturi eşuau pe bordura treptelor. Şoapte şi plânsete se lăbărţau pe tot întinsul beznelor din Pensiune. O pasăre oarecare fluiera, strangulată, în gaura tencuielii dintr-un colţ.

— În Beira am cumpărat eu trei cinematografe şi o casă de locuit cu piscină, a spus domnul Francisco Xavier ară-

1 Colonie portugheză din India.

Tându-şi braţele goale de despot răsturnat. Trei cinematografe şi o casă de locuit în faţa caravelelor din port, ca să nu mai pomenesc de servitorime, evident, şi daca mi-ar fi jurat cineva că o să ajung să guvernez spelunca asta ca să-mi câştig existenţa aş fi râs cel puţin o după-amiază întreagă. Numai datoriile pe care mi le lasă clienţii mă fac să înnebunesc. Fiindcă veni vorba de datorii, băiete, cei cinci contoş, îi scoţi sau nu? Trei cinematografe, naiba să le ia. Şi iscăleşte-mi aici chitanţa asta ca să primesc subsidiul, aşa e regula la Apostolul Indiilor, înţelegi? Joc cinstit de-o parte, joc cinstit de cealaltă.

Mulatra a pus jos valizele şi sacii, gata să leşine. Trebuie să fi fost ora opt cu toată tăcerea ca de puţ adânc a ceasurilor, deoarece se desfăşurau prelatele cabareturilor din Santa Barbara, şi indivizi cu galoane aurii, îmbrăcaţi ca ofiţeraşii de carnaval, controlau un trafic complicat de clienţi şi târfe. Turturelele se agitau pe pervazele în ruină şi el şi-a spus că Lisabona fără restaurante chinezeşti era oraşul cel mai urât de pe faţa pământului. Şi-a spus privind un cuib de viespi pe un oblon Cum să fac rost acum de cinci contoş ca să-i închid gura grăsanului, şi în chiar clipa aceea a strigat cineva din întuneric

Hei Xavier, indianul ne-a zis Aşteptaţi puţin că mă-ntorc acuşica, şi a plecat plescăindu-şi sandalele, urmat de xilofonul fiilor, spre cămările, palierele, săliţele, pivniţele şi tunelurile pensiunii.

Astfel că ei au rămas să aştepte în vestibul, în vacarmul arbuştilor ţepoşi şi al coropişniţelor de august: mulatra şi puştiul, muţi, încovoiaţi şi liniştiţi în întunericul ce se înteţea, măsurau tot, controlau tot, puricau tot, cârcăiacii umblând ca beţi, cărăbuşii morţi, şopârlele atone în reliefurile tavanului, noaptea şi calea lactee a felinarelor din piaţeta Martim Moniz pe care nici un deget nu le putea descâlci, şi eu, alb din Coruche fără instincte nici mister, prea depărtat de castanii din copilărie, preocupat doar de banii indianului şi de un mod de a-1 înşela, ascultând paşi şi şoapte şi târâit de cuf ere, amintindu-mi de bunicul Care pipăia soarele de la trei după-masa cu bastonul până ce vocea domnului Francisco Xavier a proclamat, pe măsură ce sandalele mucegăite se apropiau, V-am găsit o cameră cu încă opt familii din Angola, un noroc chior, toţi compatrioţi, toţi solidari, toţi camarazi, toţi vorbăreţi, cum rămâne cu cei cinci contoş, băiete?

De astă dată nu venea după el lunga procesiune de odrasle, ci o bătrână minusculă şi desculţă, cu coc în vârful capului, părul cu cărare la mijloc şi semn roşu pe frunte, o proeminenţă între arcurile de capelă ale sprâncenelor cărunte şi pupile în care se refractau bazine cu crocodili, siluete de piraţi şi caravelele lui Dom João de Castro1 sub un cer de catastrofă, ancorate în marea de icter de la Diu.

O bătrână centenară adusă din Malabar sau Timor o dată cu primele mirodenii, amantă a descoperitorilor bărboşi cu tuse dogită, care vorbea cu domnul Francisco Xavier în limbajul colorat al idolilor de lemn adormiţi sub copaci uriaşi în pagodele lor de aramă, o vetustă ibovnică de mateloţi care asistase neînfricată la abordaje feroce, ulceraţii de scorbut, f umigaţii cu balsamuri şi melancolii de viceregi aplecaţi spre rândunele pe balcoanele apusului. Nu s-a prea interesat de puşti sau de mine, care eram ocupaţi să măsurăm densitatea nopţii în funcţie de graba cucuvelelor, dar a înaintat şi s-a retras de mai multe ori în

direcţia mulatrei examinându-i faţa, corpul, picioarele, iar eu mă simţeam la Ribeira ori în piaţa de la Cascais în dimineţile de larmă, papagali, certuri, tocmeli., asistând la debarcarea sclavilor, cu pene de cocoş la ceafă, pe o portiţă a fregatelor. Grăsanul a apăsat pe para unui întrerupător şi o lumină bruscă a descoperit vestibulul împodobit în care înotau bibani, scândurile desprinse din puntea de

1 Vicerege al Indiei, una dintre marile personalităţi ale istoriei portugheze, a cărui guvernare în India a fost un model de justiţie şi probitate. Sărind în ajutorul localităţii Diu cu o mică armată, în 1546, a pus pe fugă patruzeci de mii de turci care o asediau.

A trăit între 1500 şi 1548.

Comandă a podelei, bucăţi de tencuială, rănile, petele şi cicatricele stucăriei. Vagabonzii se încălzeau pe maidan ca să meargă la culcare stivuind ziare care să-i protejeze de rouă estivală. Câini fără stăpân şi arhiepiscopi răspopiţi, cu mitre împodobite cu paiete de sticlă pe cap, zburătăceau în tumbe de înger razant cu uşa. Fata cu lădiţa a ieşit în noapte ca să fumeze, deghizată în păpuşă de băcănie de cartier, cu obraji de clovn şi gâtul strâns într-o etolă jerpelită. Domnul Francisco Xavier, revărsat pe un colţ al tejghelei, copia silitor numele noastre într-un caiet de dictando, cu caligrafia gotică a titlurilor de ziar.

Un dulău a urlat la cincizeci de metri de noi şi imediat un al doilea, de mai departe, i-a dat replica dintre pompele de benzină cu un chelălăit de jale ieşit din gâtlejul amplificat de scoica de ciment a garajului cu alte voci dinăuntru, ale automobiliştilor, poştaşilor motorizaţi, tapiţerilor, a ultimului dintre mecanici care se spăla săpunindu-se la un robinet a cărui apă curgea scânteind prin crăpăturile solului: ştiu cum este fiindcă şi eu, cu ani în urmă, am lucrat ca ucenic într-un atelier din Sa da Bandeira printre mirosuri de ulei, de piele argăsită şi de câlţi, privindu-i sub laptele coagulat al neonului pe electricienii care formau acumulatoare pe nişte mese pline de funingine, deşeuri şi ampermetre. Am plecat fiindcă responsabilul m-a prins cu degetul mic în haina tinichigiului căutând ceva mărunţiş

nevinovat pentru un pachet de ţigări, şi m-a dat afară în ghionturi pe rampă în sus, până în ploaia de pe stradă. Indianul, sustras de credinţa în evanghelii de la idolii săi zâmbitori cu furtunile lor monstruoase, s-a apropiat dinspre tejghea cu guşa burţii clătinându-i-se peste curea:

— N-ai bănuţii, băieţaş?

Şoarecii care conspirau în tavanul fals au desprins de sus o bucată de tencuială, şi atunci bătrână, cu gura deschisă, a sărit ca o broască infirmă, a înşfăcat-o pe mulatră cu cleştii ghearelor ei şi a târât-o spre tunelurile Apostolului Indiilor, unde un copil scâncea în salonul decorat cu azulejos din secolul XVII de la etajul întâi reprezentând scene de vânătoare sau miracole de-ale Fecioarei. Şi m-am surprins întrebându-mă dacă mârţoaga cerşetorilor o dormi în picioare, cu genunchii tremurând în ciulinii maidanului.

— Nici măcar un prăpădit de tostão nu ţi-a rămas, haide, mărturiseşte-i lui şefu', s-a bucurat domnul Francisco Xavier aplicându-mi palme încântate pe spate, când vântul a adus de pe malul fluviului aroma de muşama eroică a hidroavionului fără elice expus, dincolo de Beato, pe pontonul pescarilor amatori, cu pasageri încă aşezaţi pe scaune cum se putea observa după sudoarea paznicilor.

— Lasă că eu am avut trei cinematografe de premieră cu câte patru sute de locuri fiecare, 1-a consolat domnul Francisco Xavier. De carnaval se organizau baluri în foaier, concursuri de măşti, băuturile gratis, existau baloane cu gaz pentru poznaşi, dintre cei care a doua zi ajung să ezite între tavan şi podea, venea un ansamblu din Nampula specializat în mambo, un butoi de must se evapora într-o clipă.

Felinarele de pe strada Arroios, felinarele din piaţeta Paco de Rainha scânteiau la picioarele colinei ca făcliile petrecerilor nocturne ale lui Dom Pedro P, iar fiul meu, tot lipit de mâneca mea, tot bătut în cuie de genunchii mei, tot îmbârligat de cureaua mea, mă fixa cu ochii lui intenşi, adulţi şi gravi, în care, de când s-a născut la spitalul militar, n-am descoperit vreo

licărire de copil: un omuleţ microscopic care nu semăna cu mine şi nici cu altcineva din familia mea, un pitic sosit direct din îndepărtaţi strămoşi negri din desişurile Carmonei, aşezaţi pe rogojini la gura

1 Supranumit Justiţiarul şi Crudul, viitor rege al Portugaliei, îndrăgostit de Ines de Castro care, în urma unor intrigi de palat, va fi decapitată în 1355. Ajuns pe tron în 1357, Dom Pedro a cerut ca Ines să fie recunoscută drept regină; amândoi odihnesc în mormântul comun din mânăstirea Alcobaţa, înfiinţată de primul rege al Portugaliei, Dom Afonso Henriques. Povestea lor tragică este relatată în Lusiada.

Colibelor de paie, cu pipa din coajă de bostan în palmă.

M-am strecurat prin tocul uşii, adulmecând, dar noaptea la Lisabona nu miroase a plantaţii de cafea, a casa cu coloane a stăpânului pe via virgină a ierbii, a pata fortăreţei São Paulo, a vasta şi profunda răsuflare a pământulur. Miroase a gaz butan, a prăjeli, a ciuma secolelor trecute, a vrăjitorii şi a baligă de mârţoaga bolnavă în onduleul maidanului. Becul din vestibul clipea înşelând ţânţarii. Semafoarele de pe bulevardul Almirante Reis împingeau circulaţia înspre piaţeta de contrabandişti Martim Moniz şi chitarele cerşetorilor care repetă până la delir văicăreli de călăfătuitori în restrişte pe mare. Domnul Francisco Xavier m-a chemat la tejghea închizând registrul, impunător ca o faţă bisericească, şi m-am pomenit cu mulatra gătită ca o maimuţă sau o paiaţă de circ aidoma fetei cu pantofi bărbăteşti, cu clădăraia de păr prinsă într-o reţea de codiţe, unghii date cu lac, ruj pe buze, pleoape verzi şi o virgulă a mirare pe fruntea încreţită. Bătrâna, cu acul în mână, îi potrivea în grabă cutele de lame de pe şolduri.

— Nevastă-ta o să lucreze într-un bar acolo jos până o să fie achitată datoria pentru pensiune, a hotărât indianul scărpinându-şi vârtos vintrele. Dacă iese treaba, băiete, în scurt timp o să ne meargă mai bine decât cele trei cinematografe din Lourenco Marques1.

1. Capitala Mozambicului Cât despre mine, nimic nou: trag balansoarul de răchită împletită în mijlocul vestibulului, de unde se vede uşa iar scândurile duşumelei se văicăresc mai puţin, sting lumina şi aştept, gâfâind, ca ele să se întoarcă de la discotecile din strada Arroios sau dintre copacii de pe Campo de Santana, sleite de puteri, ciufulite, cu pantofii în mână, cu rujul mânjit de sărutările clienţilor, urmărite de la distanţă de lătratul câinilor, claxoanele maşinilor nerăbdătoare şi şuieratul vântului printre ierburi şi clădiri dărăpănate.

După masa de seară rabd o bucată de timp, sugând din ţigară, cu ochii deschişi spre noapte, iar când se face ora două, sau când maşina patrulei luminează storurile fracturate şi dispare în ambasada Italiei, mă ridic încetişor ca să nu-i trezesc pe mama şi pe copiii care dorm în pat cu mine, cobor scările sustinându-mi burta în căuşul palmei, şi mă aşez să urmăresc semafoarele şi firmele din Piaţa Dona Estef înia, denumiri cu literele contopite una într-alta şi porţiuni de acoperiş pe care clarul de lună de culoarea tomatei le delimitează şi dezvăluie, gândindu-mă la cele trei cinematografe pe care nici vorbă să le fi avut vreodată, doar o sală cu ploşniţe în nenorocitul acela de cartier al pakistanezilor, o pivniţă irespirabilă din cauza transpiraţiei şi a mizeriei şi a mirosului de carii1, cu cow-boys ce galopau, după sunetul desincronizat al copitelor, pe

1. Sos indian folosit la condimentarea orezului.

Cearşaful ecranului. Gândindu-mă la Africa, iubiţi fraţi, şi la locuinţa cu piscină care se rezuma la albia de spălat rufe cu apă de ploaie pe fund putrezind pe iarbă alături de rulota în care locuiam cumpărată de la circul falit ce amaneta girafele şi leii prin oraş, nişte prăpădite de animale precum coatele de pardesiu înşirate în vitrine printre brăţări şi deşteptătoare, sau clovnii săraci de pe rafturi zâmbindu-ne cu enorme hohote de râs melancolice.

Aud totuşi scârţâitul balansoarului şi diversele, straniile, multiplele, infimele zgomote ale casei, paşi mărunţi de cărăbuşi tăcuţi, molii agitate, sforăitul clienţilor, ascult dimineaţa care vine, încă pe întuneric, în forfota păsărilor pe gropile excavaţiilor

din vecini, în timp ce aştept ca femeile să se caţere pe colină, venind de la discotecile cu votcă răsuflată din Cartierul Coloniilor şi din strada Luciano Cordeiro, să intre la pensiune ameţite de vin falsificat, să treacă pe lângă mine fără măcar să mă observe, ca să întind braţul după ultima, cea mai beată şi somnoroasă şi luată prin surprindere dintre toate, apăsând-o pe bordura tejghelei, ridicându-i paietele fustei şi brăzdându-i coapsele, cu de-a sila, cu o energie de plug, pe măsură ce scaunul îşi oscilează pe podea, înapoi şi înainte, împletitura de răchită, până ce smuciturile mele se sfârşesc o dată cu suspinele lemnului, ea netezindu-şi rochia în foşnet de garoafe de hârtie care se confundau cu fâlfâitul aripilor de porumbei, şi eu îndepărtându-mă, încheindu-mă la şliţ, ca să gonesc botul primului câine vagabond apărut din noapte şi pândind din prag, în cripta Pensiunii Residencial, mumiile adormite ale clienţilor.

Nici cinematografe nici piscină: doar o baracă sfărâmată printre sf ărâmăturile de baracă ce înconjurau vechiul oraş colonial al neguţătorilor de negri, şi nevastă-mea, cu treizeci şi unu de ani şi şapte luni mai tânără decât mine, oferită cumătrului meu pentru un bilet de avion spre Lisabona: Rămâi cu ea şi cu mobilele şi dă-mi biletul de călătorie.

Cumătrul meu, aşezat pe vine pe perna în chip de colac spre a-şi uşura fistulele, a măsurat fata, ezitând, şi apoi | m-a privit fix pe mine, bănuitor: Cu atâta lume care se îmbarcă acum trebuie că se învârt afaceri grozave în Europa. Şi a sfârşit prin a spune că-i trebuie câteva zile ca să ceară sfatul unei nepoate ce dă în cărţi şi prevede eclipsele, şi că, între timp, ca să cumpănească valoarea tranzacţiei, o ia pe nevastă-mea s-o experimenteze fiindcă Ce ştiu eu dacă ştie să coasă, ce ştiu eu dacă ştie să gătească, încă nu e majoră şi nici vreo boală nu are, 1-am încurajat eu, mi-a trebuit al dracului de mult timp ca s-o învăţ să asculte, face tot ce-i porunceşti, calcă rufe, cunoaşte reţete indiene, te ajută să-ţi vinzi idolii, unde ai să mai găseşti o asemenea pleaşcă în anii optzeci?

După trei zile (ploua deşi nu era prea cald, doar extazul taciturn al narciselor şi cei cinci sute de milioane de ţânţari de totdeauna

pişcându-mi urechile) i-am bătut încă din zori la uşa de zinc după ce mi-am bălăcit sandalele prin două sute de metri de ulicioară: cel puţin o jumătate de oră am lovit în tabla ondulată până ce cumătru-meu a strigat Cine e? Dintre aburii mocirloşi ai somnului său.

Prin crăpăturile dintre plăci se bănuia întunericul din interior, încărcat de bronşita găinilor şi a persoanelor care dorm, strivite de greutatea mobilelor. Am piuit Eu sunt, în timp ce ploaia se înteţea, cerul mirosea a pucioasă şi a usturoi sec iar pietricelele primelor tunete explodau rostogolindu-se pe acoperişurile de paie. Deschide-i uşa bărbatului tău, a poruncit cumătrul a cărui voce creştea o dată cu sifonul vântului, şi curând după aceea zăvorul a alunecat în teaca îndoită, fata a apărut, desculţă, cu o cratiţă în mână, şi am revăzut cele câteva boarfe cu sargasă crescută pe la colţuri, rame de sârmă cu cromografii de actriţe în costum de baie, obiecte de artizanat cafru pe care el le vindea din cafenea în cafenea şi din esplanadă în esplanadă, cocoşii de porţelan, albia spartă şi cumătrul meu transpirând în pat în miros de piei argăsite vechi, cu pupilele descentrate din cauza miopiei febrei: Am făcut o criză sâcâitoare de paludism, de ieri nu mă mai slăbesc vomismentele. Şi nevastă-mea, închipuiţi-vă, fiică de negustor alb, fiică de patron al unicului bufet pe o rază de un kilometru, oblojindu-1 cu prişniţe reci pe piept şi pe frunte, mult mai supusă şi mai serviabilă decât a fost vreodată cu mine, chiar iarna trecută când m-am zvârcolit şase zile pe saltea ca să elimin nişte pietricele din beşică, ştergându-i matern, lui care-i putea fi străbunic, picăturile de pe bărbiţă şi mustaţă, mare vacă.

Dă-i omului biletul, Lourdes, a spus cumătru-meu din groapa lui de agonie, şi alba şi-a vârât mână până la cot într-o oală, a răscolit printre sunete de chei, şi a avansat spre mine cu umbletul ei de animal nerasat pe care i 1-am văzut prima oară când a mers de la coriandrii din grădina de zarzavat spre cabana din prefabricate a lui taică-său, înaltă, blondă, voinică, o iapă mare şi docilă care s-a căţărat pe două trepte furate de la o scară de galeră, purtând un cos mare în pliul braţului şi dispărând în casă fără să se uite la mine, dar lăsându-mi un soi

de gaz de acvariu care-mi fierbea în oase, o ameţeală, mamă, ca cea de acum, când mi-a întins biletul, înfăşurat în ceea ce de aproape observam că este un prosop la fel cum îi observam corpul gol pe dedesubt, pieptul mare, pântecele neted, spuma roşcată a perilor. Un răţoi a invadat încăperea şi a încercat să se urce, fără succes, căzând întruna, pe un scăunel cu pânza zdrenţuită şi curele de rafie pe braţe. Dacă ţi-a dat biletul pentru Lisabona atunci pleacă, a gemut cumătrul meu dintre păturile unde se dizolva în şuviţe leoarcă de sudoare, încă şi mai slab şi cadaveric decât de obicei, iar eu mi-am spus, fără a înceta s-o admir, să-i evaluez seninătatea musculară a umerilor şi pubisului, Vreau să stric înţelegerea, ce chestie, vreau s-o apuc de păr şi s-o iau cu mine. Am născocit ceva mai bun, i-am spus bolnavului, Cine pierde la schimbul ăsta sunt eu, iar cumătru-meu s-a aşezat în pat, printre cearşafuri, turbat, cu o compresă alunecându-i de pe obraz, şi m-a pironit cu ochii lui irevocabili, roşii şi mărunţi, aburiţi de malarie şi de anii nenumăraţi pe care-i avea, scheletic, fragil şi neaşteptat de enorm în micimea de neconceput a mădularelor sale, Dă-i bărbatului tău ce-am hotărât şi vino aici, iar soţia mea a pus biletul pe un colţ al mesei şi s-a apropiat fascinată de vocea aceea continuă de vrabie trufaşă până ce aproape şi-a sprijinit şoldurile de urechea omului. Răţoiul măcăia înJ panicat, cu o aripă prinsă în pânză, ţopăind şi cu ciocul deschis fără să reuşească să se elibereze. Pe jos zăceau pantofi, ibrice teşite şi sâmburi de mango, chiloţi de dantelă, balene de evantai, cutii cu nasturi. Trebuie să te prezinţi la aeroport diseară, mi-a atras atenţia cumătrul meu zguduindu-se de tuse, te-ai interesat de ora îmbarcării?

Iar ea, proasta, potrivindu-i pernele, aprinzând ochiurile avariate ale plitei ca să-i prepare un ceiuţ de plante, mişcându-se printre dunele de deşeuri cu o familiaritate conjugală care pe mine mă expulza. Răţoiul a reuşit să se elibereze dintre curelele scaunului şi s-a vârât sub pat clătinându-se ofensat. Ploaia picura peste pături, picura peste capul meu, picura peste fată şi peste bătrân şi peste răţoi care mă fixau la unison cu aceeaşi ostilitate sau indiferenţă, şi am ajuns la avion (ploua întruna) în momentul ultimului apel, Pe poarta asta de aici, vă rugăm. Am mers pe jos, cu umbrela deschisă, spre scările pe care fulgerele le dezvăluiau

o clipă după care totul recădea într-o noapte tristă şi enervată. Aparatul a alunecat pe pistă aproape fără lumini şi s-a ridicat deasupra petei opace a mării. Adică: nu se zărea absolut nimic în afară de propria noastră reflectare la ferestre, dar eu ştiam că era marea, şi mi-am adus aminte de câte ori, copil fiind, am privit acele valuri amintindu-mi de Goa.

Un preot misionar, transportat cu un barcaz pierdut şi pe care scorbutul şi malaria îl slăbiseră într-atâta încât părea un abisinian fără odihnă, îi cununase, cu cincizeci şi trei de ani înainte, când se aflau deja în Guineea care nu era pe atunci decât o îngrămădeală de case pe estuarul fluviului, multe dintre ele din lemn şi iarbă, cu copii şi caimani ce se jucau pe aceleaşi stânci în aceleaşi leagăne de sub palmieri, în jurul palatului guvernamental şi al unui schit lipsit de măreţie. Şerpi boa se îngrăşau în umiditatea lacurilor, iar doamna în doliu care le închiriase odaia stătea toată ziua cu un picior încălţat şi celălalt desculţ, strivind cu botina de lac ţânţarii de pe pereţi.

Duminicile, când corpurile se căutau şi se atingeau în cearşafurile mustind de căldură, mersul inegal al doamnei, la etajul inferior, printre sute de pendule divergente şi plesnetele răzbunătoare ale tălpii pe zidurile de cărămidă, îi descuraja până la urmă să mai iasă pe stradă, orbiţi de lumină, ca să se aşeze pe băncile dintr-o piaţetă cu manghieri pitici, ale căror trunchiuri dispăreau în ceaţă. Ori se duceau până pe chei, minaţi de curiozitatea de a vedea tatuajul indigenilor, ca să asiste la acostarea mereu identică a vapoarelor cu emigranţi, oameni bruneţi din regiunile portugheze Trâs-os Montes sau Beira, de ceară în burniţa ca de ceară a înserării, coborând de pe punte cu lentoarea unei procesiuni funerare, în cei cincizeci şi trei de ani s-au mai construit câteva zeci de capele curând Căzute în ruină, un cartier pentru muncitorii de la fabrica de sonete gongorice şi pentru cronicarii şomeri care-şi puricau sedilele din barbă, precum şi un sistem de canalizare veşnic înfundat cu embrioni de broaşte. Persoana cu ţânţarii a murit de vezică iar insectele au început să circule în libertate, în pofida şopârlelor, a sobei de încălzit stricate din colţarul bucătăriei, cu medalion de email

(fete şi fauni luând prânzul pe o câmpie) sub sticle de Porto. Etajul inferior a fost primul ocupat de un inspector de la finanţe care, ascunzându-se de poliţiştii regatului, făcea negoţ cu fraţi siamezi şi mărunţişuri din cositor, urmat de un poet cu părul pudrat şi pantofi cu şireturi şi toc înalt care se lăuda a fi fost prieten cu gloriosul defunct Manoel Măria Barbosa Du Bocage1, eu care am văzut născându-se în cafenelele din Piaţa Rossio2 cele mai frumoase improvizaţii ale timpului meu, şi după aceea, pe vremea războiului, şi urmat apoi de ofiţeri roşi de febră intestinală care din doi în doi ani îşi schimbau chipul şi galoanele şi reveneau din desiş cu o ciupercă de păr pe obraji, fiindcă toţi slăbeam în Guineea la epoca aceea, chiar şi araucariile, chiar şi valurile de aluminiu ale mării, chiar şi vântul prin streşinile clădirilor, redus la un mic fluier cristalizat. Violenţa exploziilor mortierelor, a bazooka-urilor şi a tunurilor fără recul cutremurau lagunele din Bissau, suprapunându-se furtunilor de martie. Noaptea grupuri de coloni cu pistoale parcurgeau uliţele îngrozind umbrele, negresele se făceau mici în colibe obligându-şi copiii să tacă apăsaţi de sânii secătuiţi, iar ei nu s-au mai aşezat niciodată duminica, umflaţi de dorinţi repri-

1 Poet portughez (1765-1805), care şi-a risipit talentul în improvizaţii şi şi-a ruinat sănătatea printr-o viaţă de boem. Autor al unor versuri licenţioase şi provocatoare, a fost trimis de Inchiziţie pentru un timp într-o mânăstire. A lăsat o operă bogată, dar inegală şi inferioară talentului său.

2 Celebra piaţă lisaboneză. ' mate, pe banca din piaţeta cu palmieri: în cămaşă prin odaie, fără treabă, fără scop, băşicaţi de ţânţari, priveau cu dezgust patul şchiop sau fereastra ce dădea spre cheiul unde în loc de coloni acostau acum pacheboturi şi caravele cu soldaţi, cu aceeaşi inocenţă uimită în copilăria ochilor, într-o noapte au auzit întâmplător la radio, printr-o furtună de fluierături, despre revoluţia de la Lisabona, ştiri, comunicate, marşuri militare, arestarea guvernului, cântece necunoscute, iar în ziua imediat următoare armata părea mai puţin crispată, bombardamentele s-au rărit, negri cu ochelari în flăcări şi cămăşi de vacanţă s-au instalat pe esplanade şi în pieţe în locul albilor. I-au convocat la o reuniune la Cinema-Teatrul cu

zarzuelas răsuflate şi recitări ale pompierilor, unde un colonel de artilerie, cu o triplă panglică de decoraţii pe claviculă, a urcat pe scena în fosa căreia orchestra a cântat imnul naţional cu entuziasm şi fals, şi le-a oferit gratuit, cu o generozitate inexplicabilă, posibilitatea de a se înapoia pe degeaba în Portugalia. O vecină cu aur în dinţii cariaţi, divorţată de un agrimensor care măsura cu palma, în genunchi, râuleţe şi coline, înşelându-se la socoteli din cauza imobilităţii minerale a crocodililor, a povestit detaliat că vor avea loc răzbunări, execuţii, focuri de armă, percheziţii. Ofiţerii cu măruntaiele uzate au şters-o de la etajul inferior şi au luat avionul spre Europa. Batalioane complete, convulsionate de amoebe şi limbrici, cu furierii picotind de boala somnului imediat după fanfară şi drapel, se urcau pe vapoare ruginite transportându-şi armele şi morţii. Luptători de gherilă desculţi, în uniformă de camuflaj, cu coliere la gât şi respiraţie canibalică de pisică sălbatică, se plimbau pe uliţele în pantă ale oraşului vânând mulatri cu baioneta. Un negru bărbos, autoritar, cu pipă, care nici bună ziua nu le dădea, a ocupat parterul protejat de o haită de antropofagi cu beretă, scuipând necontenit secreţii care făceau să tremure în bufet ceştile cu pagode din Măcău ale proprietăresei defuncte. După o săptămână i-au Convocat din nou la Cinema-Teatru şi le-au oferit biletele pentru regatul Portugaliei după ore întregi de explicaţii confuze, în cursul cărora trei maiori în uniformă de combatanţi, postaţi în spatele unei mese cu stema naţiunii, au urlat discursuri vehemente despre fascismul care ne-a ucis în soarele dogoritor al lagărului de concentrare de la Tarrafal1, cenzura ecleziastică a poliţiei care a decapitat atâtea dintre capodoperele noastre în tipografiile cele mai ascunse, colonialismul pe care până şi Papa 1-a condamnat în discursul de încheiere la Cel de-al Şaptelea Congres al Esperantiştilor Creştini în cuvintele consternate ale preocupării noastre apostolice. Divorţata de agrimensor le-a jurat că negrii, iritaţi de stabilimentele golite, fierbeau la foc scăzut, pe plite de campanie, copiii de la oraş. Săpunul şi tutunul au ajuns să lipsească din băcănii astfel că fumau frunze de dud şi pagini de ierbar şi-şi răzuiau cu glaspapir funinginea de pe degete. Cară velele acostau goale şi plecau pline, convexe de oameni şi de lăzi. Bissau se depopula de albi şi începutul

anotimpului ploilor i-a găsit fără să ştie ce să facă într-o ţară de sălbatici triumfători care spărgeau cu mitraliera ferestrele faţadelor. Divorţata de agrimensorul ocupat în acel moment să calculeze în şchioape frontiera Coastei de Fildeş a renunţat să-i mai caute cu avertismentele ei despre fierberi şi răzbunări, şi au aflat că se combinase cu un luptător de gherilă tărcat din Bolama, fiind repartizată cu alte două tipese într-o colibă împuţită, unde urzeau castrări şi strangulări. Un amic de la fabrica de sonete gongorice, pe nume Jeronimo Baia2, le-a descris nişte întâmplări îngrozitoare, sodomii, otrăviri, rime încrucişate, cirezi de prizonieri în

1 Vechi fort militar portughez, transformat în închisoare politică în timpul regimului fascist.

2 Numele unui poet şi orator benedictin portughez (1620? /-

— 1688), reprezentant al aşa-numitului stil baroc, autor al unor versuri atribuite de istoricii literari cultismului şi conceptismului.

Cătuşe goniţi cu patul armelor spre desiş. Iar când ceaiul s-a isprăvit şi cufundau zilnic în apa fiartă acelaşi pliculeţ agăţat la o extremitate de o aţă, soţia, stând cu spatele la el, 1-a anunţat cu senina ei voce obişnuită cu care-şi îngropase, cu treizeci şi opt de ani înainte, copila, Eu nu mai aparţin acestui loc.

Soţul a privit prin fereastră lagunele cu anghile de Bissau, estuarul pustiu de pescari, acoperişurile pe care cântau chitarele fără coarde ale tunetelor, şi a văzut reflectat pe sticlă un bătrân în care i-a trebuit un timp ca să se recunoască fiindcă nu se confrunta în oglindă decât pentru bărbieritul sumar de sâmbăta şi acorda mai multă atenţie ţesuturilor lemnoase ale bărbiei decât cheliei, ridurilor şi altor semne şi devastări ale timpului întinzându-şi pielea de iguană a gâtului cu buricele degetelor. Cruzimea anilor 1-a strivit ca o pedeapsă nedreaptă şi, întorcându-se ca să se uite la soţia lui care sugea cu gingiile un îndepărtat dor de ceai, s-a indignat din nou constatând, uimit, eroziunea iremediabilă pe care timpul o provocase şi la ea, avariindu-i picioarele acoperite de marmura varicelor, umflându-i pleoapele, dizolvându-i talia, şi a admis cu dezgust Noi nu ne

mai aparţinem nici nouă, ţara asta ne-a mâncat grăsimile şi carnea fără milă nici folos de vreme ce acum erau la fel de săraci cum sosiseră. In chiar după-amiaza aceea a urcat până la damascurile roase şi picturile în ulei ale apărătorilor regatului din palatul guvernamental, a aşteptat pe un scaun enorm de demnitar, printre zeci de albi şi mulatri, să i se rostească numele şi un funcţionar în jachetă şi cu pumnal să-1 primească în subsolul clădirii ticsit deflippers şi mese de biliard dezmembrate, şi a cerut, după o tăcere penibilă, două locuri în cală pentru Lisabona. Revenind în odaie, femeia, instalată în vârful patului, îşi strângea cocul cu o grămadă de agrafe. Astfel că a anunţat-o, cufundând într-o ceaşcă pliculeţul de ceai drept desert, De azi în douăsprezece zile avem vapor spre Europa.

În acea perioadă a plouat fără încetare o furtună care arpegia la harpa-clavecin pe acoperiş. Vântul răvăşea crengile manghierilor dezorientând azimutul păsărilor, iar ultimii soldaţi plecau sub ambardeele apei. Polipi şi ciuperci minuscule plesneau în cutele cearşafurilor, în papucii uitaţi, în şnurul lămpilor, în fotografia străveche a unei perechi de miri pe un peisaj cu brazi: noi doi, eu în redingotă şi tu cu voal, de câţi ani nu li se mai distingeau feţele, încă-mi mai amintesc de mustaţa fotografului dispărând sub pânza neagră a aparatului şi de mâna sa ca de înecat, cu inel cu piatră roşie pe arătător, care ne făcea gesturi disperate Pentru numele lui Dumnezeu nu mişcaţi acum, uitaţi-vă la păsărică, gata, şi ei nespus de stânjeniţi în faţa acelei arătări ciudate, cocoţate pe trei picioare lângă căldarea de zinc a revelatorului.

Dacă albii scădeau, negrii, în compensaţie, creşteau în casele înnămolite din stufărişul râurilor. Ocupau cazărmile golite de armata uşurată de povara războiului, ornate cu lozinci belicoase şi poze cu femei cu jartiere, cu gâturi opaline ca abajururile de art-nouveau; se tolăneau pe băncile din grădină, indiferenţi la ploaie, cu automatele cehoslovace pe genunchi, vânând câini pentru masa de prânz; se postau în chip de santinele pe la colţuri, bând permanganat din damigene de spiţeri; intrau şi ieşeau printre cretoanele palatului guvernamental, călcând dispreţuitor pe dalele puterii. Scuipăturile antropofagilor

bărbosului şuierau mânii şi ordine spre etajul inferior, exact pe sub cefele noastre culcate, iar femeia a spus Eu nu mai aparţin acestui loc cu un susur ce provenea dinlăuntrul deziluziei şi mizeriei ei, şi a repetat cu voce scăzută Eu nu mai aparţin acestui loc exact cu vocea miresei din fotografie.

Un mare pachebot de culoare deschisă se apropia de chei amenințând să distrugă Bissau cu tăişul prorei pe care o sirenă sculptată, cu bazin gigantic, spinteca spuma cu lâna aurie a sexului. Noi nu mai aparţinem de niciunde acuma, a răspuns soţul arătând spre vaporul încununat cu flamuri, steme regale, drapelul amiralului Afonso de Albuquerque1 în vârful catargului principal, greu de distins peste cornişe, macarale, scripeţi şi bolţile cu ace ale palmierilor. Au împachetat fotografia de nuntă şi caseta cu lebede de sidef în care se îngrămădeau amintiri milenare

(un ineluş cu safir, o suzetă, mici medalii de la Patima, un profil slab de fetiţă), bărbatul a vârât banii care le rămâneau în nişte ciorapi murdari şi s-a culcat în chiloţi, conştient de ploaia care-i tulbura somnul, gândindu-se la velierul ce avea să-i transporte spre Europa, cu cordajul moale sub norii întunecoşi îngreunaţi de uriaşi adamastori2 şi umiditate. Ca de obicei în ultimele nopţi soţia a petrecut ore în şir amintindu-şi de zambilele de la înmormântarea fetiţei, prinzându-se de fiarele de la căpătâiul patului cu tendoanele încheieturilor acoperite de petele bătrâneţii.

Să nu uiţi maşina de cusut, a fost ultimul lucru pe care

— A auzit bărbatul de la ea înainte de a se cufunda într-un jeleu ca de comă în care pluteau miraje de trecut exhumate din beznă. Iar în seara următoare, uscată cu tot grafitul cerului, şi-au făcut loc cu coatele prin mulţimea negrilor ce se înghesuiau pe chei în speranţa butoaielor cu peşte sau a consolelor şi dulapurilor pe care docherii le-ar arunca eventual. Cum nu mai ploua, albatroşii şi albinoşii orbi au ieşit din cavernele vagoanelor ca să se rotească deasupra fregatelor în vârtej de ţipete. Pietrele din port luceau de apă ori se amestecau cu meduze, şi au avut impresia că-1 disting pe vecinul cel bărbos

dispersând negrii cu pistolul ca să degajeze scara de acces pe dunetă, pe care un şir de pasageri la fel de vârstnici ca ei o urca ţinându-se de balustradele soioase. Marea se umfla în jurul eli-

1 Cel mai cunoscut dintre războinicii portughezi din secolul al XVI-lea, guvernator al Indiei, care a imaginat întemeierea unui imens imperiu portughez în Orient, cucerind Ormuz, Goa şi Malacca. A trăit între 1453 şi 1515.

2 Adamastor, figură gigantică din Lusiada lui Camoes, simbolizând Capul Furtunilor, ulterior numit Capul Bunei Speranţe.

Celor cu bale care excitau lăcomia orbilor şi a păsărilor.

Manghierii şi colibele de paie din Bissau au dispărut dintre turnurile de pază. Femeia, pe cuşeta inferioară a cabinei, îşi sprijinea cotul de maşina de cusut pe care o husă din pânză de sac o proteja de spuza valurilor. După trei luni de călătorie s-a ivit în granitul norilor un mic soare de culoarea piersicii şi foarte curând au zărit, săltând în depărtare, forfota continuă a pieţei siriene din Lisabona, ziduri de cetate, ruguri de iudei, procesiuni de flagelând, un trafic simultan de căruţe cu sclavi, crucişătoare şi biciclete. Nişte doamne cu un zâmbet inalterabil de binevoitor, cu ecusoane de metal pe rever, i-au distribuit în autocarele cu parbrizele de trei dioptrii care staţionau pe chei şi care au înaintat, prin încăpăţânarea tramvaielor şi îndelungile defecaţii ale catârilor de la trăsuri, până în vestibulul unui hotel de cinci stele lângă un liceu confesional şi un şir de salcâmi muribunzi, iar la recepţie se proceda, de pe colţul sofalelor ocupate de finlandezi în chiloţi de baie, la repartizarea cântată, ca la licitaţiile din pieţele de peste, a apartamentelor.

După cincizeci şi trei de ani petrecuţi într-o cămăruţă din Bissau suportând ţânţari şi burniţe, le era greu să-şi imagineze nesfârşita tablă de şah a podelei de marmură, tapiţeriile cu hibiscuşi pe pereţi, groom-ii deghizaţi în husari din invaziile napoleoniene, uşile care se deschideau singure în tăcerea misterioasă a stelelor de mare. Cabina spaţială a ascensorului, deprins să şuiere uşor printre orbite de comete, i-a depus pe un

soi de coridor de bazilică având nişele altarelor laterale numerotate cu cifre de argint. Pe patul pe care ni 1-au oferit, mare cât nisipurile de la Bolama, loturi de rechini navigau pe scrobeala cearşafurilor. O baie pontificală ocupa sacristia cu azulejos din încăperea vecină, lângă sculptura unui closet de Henry Moore doar pentru ei, noi care în Africa ne împărtăşeam intimitatea cu intimitatea celorlalţi locatari, reţinându-ne flora intestinală până se umplea rezervorul după cel care ne precedase în urgenţa necesităţilor. Dincolo de perdelele roşii şi albe se zăreau clădirile Lisabonei, fleşe de biserici, cartierele izolate ale ciumei, grădiniţe minuscule şi cerul, eliberat de norii de furtună din Guineea, pe care urcau şi coborau nişte sfinţi în tunică şi cu mâini false pe care soarele îi pudra cu un praf auriu de piatră cioplită.

Bătrânul a pus fotografia de nuntă pe o comodă ducală neîndrăznind să compare mireasa din poză, în corsaj prins pe balene, cu septuagenara cu părul mort căreia îi cunoştea ticurile şi gesturile până la aproape absoluta inutilitate a cuvintelor. Şi între timp, tolănit pe o pernă din faţa măsuţei de toaletă ale cărei oglinzi îl reproduceau cu o repetitivă greaţă intolerabilă, s-a pipăit îndelung ca să se convingă de propria sa vârstă, luând cunoştinţă de molarii lipsă, de muşchii ce ascultau doar de devieri dureroase, de faţa devastată de clima Guineei de când, la cincisprezece ani, îl trimisese tatăl său la tropice în grija unui văr sergent care se descompunea din pricina rachiului şi a sifilisului într-o garnizoană de frontieră. Acum mirii din fotografie se preschimbaseră într-o acuarelă cu iod, iar noi în nişte mumii nefolositoare, uimiţi în fata zecilor de sticluţe din barul apartamentului expuse pe tăviţe de mahon cu imobilitatea neliniştitoare a pieselor de şah.

Când s-a întunecat au păşit cu teamă în naosul mânăstirii de la Alcobaţa din sala de mese împopoţonaţi în hainele pe care le-am ascuns, în timpul călătoriei, într-o valijoară de pânză: nevastă-mea în rochia preistorică de la vechiul ei serviciu de casieră în prăvălia de catarame, şi eu în costumul cu revere late, î la Al Capone sau dansator de tango, îmbrăcat prima oară la botezul fiicei noastre cu crăvăţica ridicolă, de diametrul unei bretele,

care zadarnic căuta să unească jumătăţile unui guler fără nasture.

I-au aşezat la aceeaşi masă cu trei plantatori din Carmona care deplângeau cafeaua pierdută şi amintirea prostituatelor din Muxima, un vânător de hipopotami capabil să supravieţuiască timp de secole, fără un gest, pe malurile râurilor celor mai nemiloase, şi un fachir din Goa cu Cioculeţ ascetic care mesteca şuruburi şi ghivente, perfecţionând cocolaşe de pâine în sparanghelii degetelor. Când s-a servit supa un grăsan cu lavalieră s-a aşezat pe taburetul unui pian electric, şi-a tras manşetele cu inelele de pe degete şi a însoţit supa de găină cu o semicroşă. Scutieri purtând tăvi pe palmă dansau în spaţiile dintre bufete.

Ogarii de vânătoare ai infantelui Dom João1 devorau iepuri prin colţuri. Şi soţul s-a trezit că observă, în timp ce se duela cu supa, că mai toate doamnele purtau eşarfe sau mantile sau fuste roşii şi albe pe care se repeta imprimeul perdelelor. Pe unele dintre ele mai atârnau încă inelele de tablă ale draperiilor zdrăngănindu-şi trist clopoţeii, şi pe care fetele mai tinere, coţofene ale armatei, îndrăzneţe fiice de şefi de post sau eleve de la colegiul de maici abătute de la calea cea dreaptă de şoferii mânăstirilor, le purtau perforându-le buzele sau septul nazal, ca atunci când le-am cunoscut înotând în jurul velierelor cu chiote de uimire. Aproape la sfârşitul salatei de fructe din conserve sud-africane pe care paraşutiştii demobilizaţi le-au lăsat să fermenteze în depozitele Manutanţei din Lisabona sub efecte militare, cruci de război şi catapulte, un locotenent cu părul rar, pieptănat dinspre ceafă spre frunte cu o minuţiozitate de bijutier, a traversat tapiseriile din sala cu hibiscuşi în poziţie verticală şi cu licorne monstruoase salutând ici şi colo, făcând recomandări de detalii chelnerilor, şi după ce a conversat o clipă cu artistul semicroşelor, care-şi făcea afectat vânt cu batista, a adaptat microfonul la înălţimea sa, a suflat în el deformându-i sunetul, a spus Un doi trei probă, a lovit cu arătătorul ca o ploaie de pietricele, i-a şoptit ceva pianistului cu lavalieră care s-a înclinat în semn că da şi a suspendat mâinile pe claviatură într-

un acord militar, şi atunci o voce divină, imensă, autoritară, născută nu numai dintre şuviţele complicate

1 Infante al Portugaliei, îndepărtat de la tron printr-o serie de intrigi şi crime, a sfârşit într-o închisoare din Salamanca (secolul al XIV-iea).

Ale locotenentului ci din toate punctele sălii, din colţare, din glastrele cu floricele, din pipetele cu doctorie pe feţele de masă şi din buzele animalelor fantastice brodate pe tapiseriile de pe ziduri, o voce de garaj sau de prăpastie de dimensiunea bombardamentelor şi a furtunilor din Bissau, a informat cu ferocitate, stimate dame şi stimaţi cavaleri, a informat cu pompă, doamnelor şi domnilor, că se aflau la Hotelul Ritz din pura bunăvoinţă părintească a autorităţilor revoluţionare preocupate să se îngrijească de confortul şi de liniştea fiilor săi până ce statul democratic, născut, cu ajutorul moaşei militare, din pântecele putred al totalitarismului fascist care timp de atâtea decenii ne-a strangulat şi ne-a asuprit, va dispune de case sau prefabricate sau apartamente în cartierele economice pentru victimele dictaturii din fericire dispărute, şi că, tovarăşi, în numele luptei de clasă şi al construirii socialismului condusă de avangarda politică a armatei, vor fi pedepsiţi cu spânzurătoarea, cu tăierea mâinii stingi, cu scoaterea viscerelor prin fund sau cu surghiunirea în Macao, intolerabilele abuzuri de a frige sardele în băi, de a înfunda sifoanele cu maleole de fazan, de a găti tocane şi a prăji cartofi pe ceramicele duşurilor, de a vinde robinetele, concepute de arhitecţi francezi, anticarilor debili din strada São Bento, precum şi de a se servi de perdelele imprimate ale hotelului pentru a confecţiona bluze şi podoabe, am spus, demne de nişte ţiitoare de mauri.

După masa de seară, în cameră, bărbatul, aplecat peste magnificenţa prezidenţială a ferestrei căreia îi lipseau doar o cuvertură şi un discurs, s-a confruntat pentru prima oară cu noaptea mată, de gaze de eşapament, din Lisabona, sub forma unui parc ce cobora spre o piaţă rotundă şi a unor copaci care se aglomerau şi se separau în funcţie de atmosfera inexplicabilă a viselor, mirându-se că nu dă cu ochii de colibe şi nici de misiuni

catolice cu novice famelice, şi constatând lipsa mirosului de femur animalic al maniocului pe rogojini. Aureola felinarelor străzii îl împiedica să distingă cerul unde lacurile palustre ale Guineei se revărsau de peşti ciudaţi, luptători de gherilă şi trestii, ascunşi în ceaţă. I-au venit în minte cuvintele soţiei sale, Eu nu mai aparţin acestui loc, şi şi-a spus că la vârsta lor de elefanţi, pensionari, fără bani, fără familie, fără mobile, dependenţi de o pensioară pe care nu le-o vor mai da, pierdută cum o fi în tainiţele birocraţiei sau în sertarele palatului negrilor, unde fluturii şi viespile se înmulţeau prin dulapuri şi împuşcaţii se afundau în dăliile din grădini, nimic nu le mai rămânea în afară de ei înşişi, de maşina de cusut suturând timpul, de cufărul marchetat care ce ştiu eu pe unde o fi ajuns, uite ce chestie, şi de bunul-simţ de a muri, de a înghiţi tot flaconul cu pastile calmante pe care medicul puşcaşilor li le prescria contra durerilor de cap din coşmaruri, nişte pastile care aveau gust de cretă şi posedau virtutea de a te prăvăli în apele nemărginite ale uitării totale. Se pregătea s-o întrebe pe nevastă Unde ai pus drăcia de doctorie că n-o văd nicăieri, ce-i cu pastilele acelea ale absenţei totale, când a auzit-o dinăuntru chemându-1 dintre damascurile absurde, mătăsurile incredibile, penele de struţ şi mobilele nepreţuite scrijelite cu briceagul de către clienţi anteriori, şi a găsit-o stihd în picioare, într-o postură victorioasă, cu mâna sprijinită de maşina de cusut, înconjurată de o învălmăşeală de aţe, bucăţi de cuvertură de pat, fâşii de draperie şi resturi de perdea risipite la întâmplare pe podea. Purta o bluză şi o fustă în culorile roşu şi alb, identice cu cele ale celorlalte cliente, şi un cordon în care se împleteau, ca în trucurile iluzioniştilor, inelele de alamă de la fereastră.

Zâmbetul ei era cel puţin la fel de vesel, de maliţios şi tineresc ca în epoca fotografiei de nuntă şi în primele ore de dificultăţi şi îngrijorări din neliniştea cearşafurilor.

— M-au invitat la un grătar de pisică în baia de la etajul de sus, a spus ea arătând spre broasca de bachelită a telefonului gata să se mişte anevoie în lungul unui capac lăcuit. Vii şi tu?

Primul prieten pe care şi l-au făcut la Pensiunea Apostolul Indiilor dormea la trei saltele de ei, se numea Diogo Cão1, lucrase în Angola ca inspector la Compania Apelor, iar când, seara, după ce mulatra pleca la bar, se aşeza cu mine şi cu puştiul pe treptele pensiunii ca să ne uităm prin şipcile acoperişului la frenezia turturelelor, mă anunţa, cu vocea şovăielnică, sorbind dintr-o sticlă ascunsă în căptuşeala hainei, că acum trei sute, sau patru sute, sau cinci sute de ani comandase caravelele Infantelui pe Coasta Africii în jos. Îmi explica cea mai bună manieră de a înăbuşi răscoalele marinarilor, de a săra carnea şi de a naviga cu bulina2 şi cât era viaţa de grea pe vremea aceea aspră a octavelor epice3 şi a zeilor certaţi între ei, iar eu mă prefăceam a-1 crede ca să nu-i stârnesc susceptibilitatea mânioasă de beţiv, până într-o zi când şi-a deschis geamantanul în faţa mea şi sub cămăşi şi veste şi izmene cu urme de vomismente şi de vin am dat peste nişte vechi hărţi mucegăite şi un jurnal de bord făcut ferfeniţă.

1 Numele unui renumit navigator portughez din secolul al XV-lea care a fost trimis de regele Dom Joâo al II-lea în două călătorii de descoperiri – la Mina şi, de acolo, în Zair si, apoi, în Congo.

2 Parâmă pentru manevrarea velelor inferioare ale unei nave cu pânze.

3 Aluzie la strofele de opt versuri (octave) în care este scris poemul epic Lusiada al lui Luis de Camoes.

Dimineaţa, în timp ce mulatra dormea anesteziată de rachiu de anason, mormăind când şi când cuvinte din sanzala1, eu îmi căutam o slujbă prin împrejurimi ca să fac faţă dobânzilor demente ale grăsanului: mă ofeream ca ucenic pentru ciocănitul satanic, cu sângele zvâcnindu-mi la tâmple, din atelierele de lăcătuşerie, sau ca băiat de prăvălie în măcelăriile cu purcei de lapte înjunghiaţi, care aveau gene blonde ca de fetiţă; încercam să le dovedesc unor şefi de echipă cu berete cadrilate că sunt la fel de priceput precum capo-verdienii pe şantierele de perforat asfaltul străzilor, sau să conving inspectorii sanitari, cu respiraţia lor de calmar bolnav, că ştiu să administrez mai bine closetele municipale decât pensionarii greoi care aruncă mici cantităţi de

sodă caustică în şanţuri de piatră unde fierbe şi bolboroseşte o spumă, încetul cu încetul, cu băieţelul tropăind în spatele lui, şi-a lărgit raza căutărilor zadarnice la zone mai îndepărtate ale oraşului, lângă cartierul ciumaţilor, unde căruţele Primăriei îşi distrugeau osiile toată ziua; se oferea să golească gropile comune din cimitire de cartilagiile incomode ale morţilor; voia musai, cu cozorocul şepcii tras pe ochi, să păzească automobilele-caşaloţi în parcările de lângă fluviul patrulat de goeletele regatului, văzându-le cum se transformau treptat în corvete; explora ulicioarele de pe Cheiul Sodre, cerşind de lucru de la portarii-valeţi cu spadă ai discotecilor cu târfe; mânca la prânz orez cu lapte prin birturi solitare cu o singură muscă ce se încăpăţâna pe tejghea; îi lua pustiului o bomboană de tangerină pe băţ şi se căţăra pe miradoare vârându-se pe gât ca ghid ca să le traducă nemţilor panorama de coteţe umile şi de mizerie calmă a Lisabonei, precum şi pisicile care lingeau soarele ce le apunea pe crupă; solicita, aproape gratis, slujba de încasator de palme de la mimii de la Coliseu2 în

1 Colibă sau cătun de negri africani.

2 Sală de spectacole din Lisabona, iniţial destinată numai circului; astăzi se organizează acolo şi concerte simfonice, reprezentaţii teatrale etc.

Timp ce trapeziştii se roteau sclipind sub cupolă şi răspândeau în jur norişori virginali de talc; şi revenea până la urmă descurajat la pensiune, ca s-o atingă uşor cu un sărut distrat pe mulatra ce cobora colina acoperită toată de solzişori somptuoşi, ca să traverseze vestibulul unde lumbago-ul domnului Francisco Xavier, patron al oraşului Setubal, ticăia în balansoar ca un metronom, şi ca să se aşeze finalmente pe trepte lângă navigatorul beat care, cu un beţigaş, zgâria pe sol latitudinea probabilă a insulelor ce se cereau descoperite.

De pe trepte asistau nu numai la căderea nopţii care dilua coliviile şi resuscita câinii, ci şi la plecarea cetei de tăgides1 în lame pe care le mâna mama indianului prin iarbă în jos pe colină, spre discotecile din strada Arroios, faţada Morgăi şi lacul cu raţe din Campo de Santana, zeiţe pirpirii împiedicându-se de

pietre şi de rădăcinile ieşite din pământ, urmărite de copiii lor cu buricul la vedere care le chemau, care renunţau, care se întorceau la pensiune aşa cum se întorc căţeii, învinşi, la porţile proprietăţilor, şi soţia mea se împleticea printre ele din cauza tocurilor exagerate, stricându-şi iremediabil pantofii aurii pe care grăsanul mă obliga să-i plătesc pentru a-mi mări datoria şi a mă menţine legat pe vecie de neîndurătoarele sale angajamente de proxenet, astfel că debitul meu creştea necontenit cu forţa perilor din nas şi a plantelor nenumite de pe acoperişuri, până ce inspectorul de la Compania Apelor mi-a socotit banii datoraţi cu ochii unuia care ar număra dragele la orizont, Face atâta, şi m-a sfătuit să trag o duşca de rachiu din sticlă, Singura soluţie e să-i vâri un cuţit în burtă negrului ăstuia care cu trupşorul cucoanei tale şi-a cumpărat deja două case în strada Morais Soares şi a preluat o băcănie falimentară în piaţa Penha de Franca, măgar tot mai bogat iar eu redus la calculele mele de insule şi la jurnale de bord inutile într-un regat

1. Nimfe de pe fluviul Tejo.

Unde marinarii, şomeri, se scarpină pe mesele de biliard, în cinematografe pornografice şi pe terasele cafenelelor, aşteptând ca Infantele să scrie de la Sagres şi să-i trimită în căutarea unor arhipelaguri inexistente în derivă pe marea nesfârşită. Dădeam cu teamă la o parte draperiile din sală şi el imediat Descoperiţi-mi Azorele, şi noi i le descoperream, Găsiţi-mi Madeira, şi noi, ce folos, i-o găseam, Eşuaţi-mi în Brazilia şi aduceţi-mi-o aici înainte ca un idiot de veneţian să o ducă în Italia, şi noi i-am adus în provincia Algarve, unde lua cina într-o adunare de medici şi episcopi, acea monstruozitate ciudată cu carnavaluri, papagali şi tâlhării, astfel încât, când a văzut-o aşa stupid de enormă, trasă de şaptesprezece galere şi o mie patru sute de perechi de boi, fără să mai punem la socoteală catârii şi sclavii mauri, s-a îndepărtat de ai săi şi ne-a întrebat în secret, fiind el om cu scaun la cap şi de bună înţelegere, De ce să mă mai încurc eu cu aşa ceva când am oricum destule belele? Astfel că ne-a poruncit ca, în timpul orei de siesf ta, să o punem la loc unde o găsiserăm, fără să păstrăm măcar un papagal, şi noi am uitat imediat de pelagră şi de câţi morţi am suferit ca să i-o aducem,

iar pajului care a întrebat, arătând spre fereastră, Doamne, ce naţie mai e şi asta? l-a răspuns fără să ezite, cu vocea sa dogită de amiral la ancoră, că-i un banc de nisip rămas de la reflux, tontule, că nici litoralul nu eşti în stare să-1 deosebeşti, şi cu multe Ave-Maria şi mai multă trudă am dat ascultare celor ce ni le-a spus, adică am tras Brazilia înapoi spre America şi cine-o veni mai târziu să se descurce, doar că n-am reuşit să reţinem papagalii neverosimili care zburau ţipând prin pieţele Lisabonei în agitaţia colorată a prosoapelor de plajă. Papagali pe cocoşul de fier al giruetei de pe catedrală, pe tricoarnele doamnelor de onoare, pe crenelurile cetăţii de la (%idos şi pe vârful penisurilor în erecţie, papagali care conversau într-un limbaj de emigranţi asemănător celui al femeilor de la pensiune când coborau, o dată cu noaptea, spre strada Arroios unde le aşteptau cupe cu alcool farmaceutic şi monologuri aride de bătrâni, douăzeci sau treizeci de sirene unduind străluciri de scrumbie şi de păr platinat în beznă, turma patronului oraşului Setubal care-şi fuma liniştit havana, instalat în spatele nostru în balansoarul din vestibul. Două case în strada Morais Soares şi eu să nu am ce mânca la cină, şi-a spus Pedro Îlvares Cabrai, dracu' s-o ia de libertate dacă libertate se cheamă asta, după ce tânjesc eu sunt cabaretele mele din Luanda şi zorile mele râioase de ceaţă, tânjesc după nenorocitele de mahalale ale Luandei şi după mirosurile mele de groapă de bălegar din Africa de pe vremea cîncl nu mi-era foame şi nici ruşine. Puştiul, învăluit într-o aură de portocală dulce, lingea solemn o bomboană pe băţ, Diogo Cão picotea de somn în interiorul pardesiului său uzat de funcţionar public cu salariile neprimite de mult, astfel că peste puţin timp va trebui să-1 car pe navigator, în braţe, spre odaia cu respiraţii dense şi enfizemuri, aşteptând să apară mulatra o dată cu stingerea luminilor, să se dezbrace de ameţitoarele paiete ale decolteului, să se întindă pe pat cu fiul nostru şi cu mine şi să doarmă nepăsătoare la urgentele mele de bărbat şi la necesităţile sângelui meu, ori eventual turtită de indian contra a ceea ce mai rămăsese din tejghea, Hai, stai cuminte, frumuşico, arată-mi ce ai sub fustiţele astea dragi. Am cunoscut-o imediat după serviciul militar la un bal al Feroviarilor, voia să devină ucenică de coafor, locuia în Vila Alice cu naşa ei, şi ne-am curtat nu ca de la alb la mulatră ci ca de la alb la albă, amândoi

aşezaţi, ţepeni, respectuoşi, demni, cu ochii-n pământ, pe o mică sofa în faţa naşei vigilente care cosea fără întrerupere, cârpind bluzoane şi pantaloni de sublocotenenţi, cu o căţeluşă minusculă făcută covrig lângă papucii ei. Pe perete atârna un calendar încremenit în iulie o mie nouă sute treizeci şi cinci, daghereotipuri pe care le devorase mucegaiul, candele cu ulei, sfinţişori, în mijlocul mesei o oaie de lut păscând pe milieul oval croşetat, până am reuşit să strâng bani pentru o casă În Cuca, să-mi obţin cinci zile de concediu şi să te iau cu mine între nişte cearşafuri ca astea în care mă topesc aşteptându-te, copleşit de bronşita matelotului şi de vânturi de travers şi de vânturi strânse pe care nu le cunosc şi care mă sperie, de brize de furtună, de promontorii negăsite căutate de tremurul exaltat al busolelor. Balansoarul scheuna, copiii şi-au început plânsul obişnuit în întunericul perpetuu al pensiunii, şi de acolo 1-am ridicat pe două trepte, cum am putut, pe amiralul insulelor pierdute, din gura căruia, cu o voce putredă, curgeau bale de vin şi cântece marinăreşti, am străbătut vestibulul cu eroul oceanelor atârnat de umeri, am spus Noapte bună domnului Francisco Xavier care-şi dansa dintr-o parte într-alta burta gigantică, am urcat scara, am dezbrăcat marinarul de pardesiu, cravată, cămaşă, şi vârându-1 în pat am dat peste un papagal mort care se scorojea pe pernă.

Cu tot dorul de Luanda şi de vila din cartierul Alvalade, cu toată grădina şi întreaga împrejurime şi vecinii străini, fără a mai socoti apartamentul, aproape niciodată folosit, pentru vacantele europene pe Coasta Caparica1, Manoel de Sousa de Sepulveda2 locuia în Malanje, într-o casă geminată la o sută de metri de cazarmă, ca să poată urmări sosirea coloanelor de la frontieră: chiar în seara aceea soldăţei cu ochi speriaţi sau locotenenţi precauţi aveau să-i bată la uşa din dos (instalat în salon, încordat, cu radioul stins, le auzea cizmele pe pardoseala de cărămizi din curtea interioară), să-1 urmeze prin bucătărie, coridor, pe sub arcada ce dădea spre întunericul din odaie, până în biroul luminat ca un oratoriu, cu o masă acoperită cu fetru de culoare închisă pe care se înşirau în ordine instrumentele cultului: două balanţe, agrafe, plăci de sticlă, lupe, flaconaşe cu reactiv, un microscop, unelte insolite, cutiuţe numerotate.

Soldaţii scoteau cornete de hârtie din servietă şi presărau pe fetru străluciri de pietre minuscule, primite, în schimbul tuburilor cu unsoare antirechin sau al fiolelor de chinină, de la negrii care se scufundau în râul Cambo în căutarea cristalelor adormite

1 Localitate elegantă pe litoralul Atlanticului, aproape de Lisabona.

2 Numele unui militar portughez (1500-1552) care a luptat în India şi, la înapoiere, a naufragiat în apropierea Capului Bunei Speranţe, fiind ucis, împreună cu soţia şi copiii, de băştinaşi.

În nisipurile de pe fund. Manoel de Sousa de Sepulveda, care era chel şi văduv (soţia lui îşi odihnea reumatismul în cimitirul din oraşul Lobito1, având pe piept un înger de marmură funerară, cu aripile desfăşurate, ca să împiedice resuscitări inoportune), se prăvălea pe o banchetă din laboratorul de analize clinice, aprindea un ochi de lampă mai diafan decât pudra de orez folosită de văduve, îşi potrivea în ochiul stâng o lupă de ceasornicar şi proceda la examinarea liturgică a diamantelor, mai toate ţăndări de potire pentru sfântul mir sau fragmente de cărbune pe care le îndepărta dispreţuitor cu spatula, în timp ce soldăţeii în panică sau ofiţerii cu ţigara îngândurată lipită de bărbie stăteau suspendaţi de gesturile lui sacerdoţiale, urmărind acea liturghie de reactivi şi agrafe, şi, dacă vreo ţandăra dispărea într-un etui de catifea, plecau fericiţi spre poarta principală a cazărmii. Manoel de Sousa de Sepiilveda punea atunci giuvaierul la loc într-un tabernacul ascuns după o perdea cu volănaşe, şi aştepta vinerea când amicul său inspector la Pide2, namilă mustăcioasă care se ocupa de spirtoase, venea ca de obicei să cineze la el acasă friptură de iepure, ca să-i paseze prada pe care poliţistul, după ce făcea să dispară comisionul în profunzimile buzunarului de la pantaloni, o trimitea în Zambia printr-un intermediar de încredere, iar chelul îşi primea cecul din Olanda sau Belgia de îndată ce pietricica ajungea în ghearele unui văr şlefuitor de pietre preţioase emigrat la Amsterdam, care îşi avea giuvaergeria în cartierul târfelor fezandate în vitrinele lor ca nişte Buddha trupeşi. Dar mai important decât pietrele, şi din ce în ce mai important pe măsură ce pulberea

singurătăţii înmugurea pe rochiile defunctei în dulapuri, era să scoată din sertar foarfecă de cosorât, să desprindă pălăria de

1 Al doilea oraş ca importanţă din Angola, după capitala Luanda.

2 Poliţia politică din vremea regimului salazarist, iniţialele PIDE semnificând „Poliţia Internaţională de Apărare a Statului”, în portugheză.

Pai de pe coarnele cuierului din vestiar, să-şi ascundă faţa, oricum deja umbrită de borul larg, după nişte ochelari din mică şi, la ora prânzului, prefăcându-se a bărbieri cu foarfeci la nimereală merişorul de lângă zid, să asiste la plecarea elevelor de la liceu care urcau strada fără să-i acorde atenţie spre a dispărea în grupuri şuşotitoare printre copacii din grădina publică, lăsând după ele dâra afrodisiacă a ecuaţiilor de gradul II, pe care goarnele batalionului le măturau până departe cu o grabă războinică. Când revenea în salon fotografiile moartei îi trimiteau de pe consolă, zâmbind fără gelozie, enervanta lor comprehensiune imuabilă, iar peştele cu legume pe care-1 înghiţea singur într-o odăiţă cu mobile grele şi negre ca cele din vechile abaţii avea pentru el savoarea confuză a unor lecţii de gramatică. Şi rămânea să dormiteze în fotoliul cu tetieră, visând fetiţe de treisprezece ani care-i alergau, goale, prin gând.

Într-o dimineaţă lustragiul de la cafenea, plesnind vârful ghetelor cu postavul de lustruit, 1-a informat, cu vocea lipită de pantofi, că se petrecuseră evenimente ciudate la Lisabona: guvernul se schimbase, se vorbea că o să se acorde independenţă negrilor, imaginaţi-vă, se indignau clienţii foietajelor cu cremă şi ai feliilor de pâine prăjită.

Creştea frecvenţa coloanelor ce se înapoiau de la Baixa din Cassanje, care-şi pierduseră aspectul belicos ca să se apropie de fizionomia paşnică a autobuzelor de transportat călători: pe văcsuitorul de ghete nu 1-ar mira să vadă leagăne şi piane navigând pe coline în direcţia Luandei.

Manoel de Sousa de Sepiilveda a mai auzit aceeaşi discuţie la frizer, la notar, la farmacie, şi cu şireturile lustruite s-a postat

santinelă lângă merişorul din curte, cu pălăria de pai pe cap, ca să urmărească prin mica lentilelor ce se petrecea în cazărmile armatei. A asistat la forfota neobişnuită din clădirea comandamentului, la plutoanele de trăgători care transportau furgonete civile încărcate de lăzi cu praf de puşcă şi flinte, la un vârtej de căpitani stridenţi, La brancardieri care strângeau filtrele de apă şi pomada antivenerianã. Pentru o afacere complicată cu elicoptere fusese în Congo belgian în perioada decolonizării, şi învăţase să adulmece în aer anxietatea şi frica, precipitata desfacere la târg a luptătorilor de gherilă înfrânţi, indivizi care apăreau şi dispăreau, la ordinul nu se ştia cui, conspirând prin sanzalas, discutând cu preoţii negri, acumulând întrebări inocente pe postavul de lustruit. Aşa că i-a vândut patronului unui restaurant chinezesc, cu toptanul, casa, umplutura din dulapuri şi rochiile soţiei, s-a înarmat cu cosorul ca să se mai exalte o ultimă oară în prezenţa elevelor de la liceul din Malanje, a circulat descriind o hiperbolă tristă prin camere ca să-şi ia rămas-bun de la spălătorul de vase cu zgârieturi şi de la guaşele de pe coridor, a umplut un cufăr cu haine, 1-a apăsat cu genunchiul ca să-1 poată închide, şi în săptămâna următoare putea fi văzut în Africa de Sud luând avionul spre Lisabona.

De îndată ce a pus piciorul în regat şi şi-a recuperat bagajul care se învârtea în rotiri sincopate pe o bandă de cauciuc, a telefonat dintr-un butic cu ţigări şi artizanat

(corăbioare de filigran, păpuşi din provincia Minho, sticluţe cu vin de Porto, donicioare cu prăjiturele şi bibelouri cu cocoşi de Barcelos) fratelui său care locuia la Lisabona ca să-1 anunţe Am venit, dar nereuşind să audă răspunsurile a îmbrâncit un grup de călugăriţe australiene care discutau despre mici medalii de martiri, fecioare opalescente şi alte preţiozităţi mistice de doi bani, s-a înşurubat într-un taxi şi a cerut să fie dus la Grădina Amoreiras a copilăriei sale. Pălăria de pai şi ochelarii pesemne că mai zăceau încă unde îi lăsase, pe măsuţa cu trei picioare din vestibulul mirosind a terebentină, sub cuierul cu coarne în faţa căruia răposata, speriată de atâtea excrescenţe cornute, îşi făcea mereu semnul crucii atunci când venea acasă cu plasa de cumpărături în mână.

Fratele, la fel de chel, funcţionar de vamă la pensie pe care aventurile tropicale nu-l surprindeau niciodată, continua să ocupe parterul care le aparţinuse părinţilor şi unde Manoel de Sousa de Sepulveda cunoscuse o copilărie plicticoasă şi tărăgănată între un tată care ţinea o mercerie şi o mamă peste măsură de grasă, cu mişcări greoaie, ce-şi rostogolea de pe un scaun pe altul oboseala astmului.

Acum, după treizeci de ani, bătrânii dispăruseră cu nenumăratele lor văicăreli şi mirosul de panglicuţe şi aţe, luaţi val-vârtej de o epidemie de febră bubonică, dar Grădina rămăsese aceeaşi, înconjurată de case de câte două şi trei etaje locuite desigur de aceleaşi făpturi dinainte, meditatori de desen, foşti ofiţeri de marină care aşezau la intrare mari vaze chinezeşti pentru umbrele ude, ceasornicari cu degete de chirurg, negustori de monede, mărci poştale şi gravuri din secolul optsprezece, fiinţe cu baston care se instalau vara pe înserate în răcoarea aleilor, sub clarul de lună galbenă al platanilor sau al arcadelor apeductului ce aleargă, acolo în fund, încălecând strada în pantă a tramvaielor. Restul erau baruri baroce şi restaurante scumpe, blânda mahmureală a coniacului, iar la nouă seara Grădina semăna cu un decor pictat în aşteptarea reprezentaţiei care nu avea loc niciodată, cu o figurantă în vârstă plimbându-şi din pom în pom căţeluşul ce jubila de atâtea pisaturi frăţeşti, fântâna arteziană la o încrucişare a aleilor de pietriş, rare ferestre luminate, haloul de trandafir speriat al apusului de septembrie dizolvându-se: vârstă mea de băieţandru aici, ţigări ascunse, masturbări vehemente, pasiuni pentru vecine inaccesibile, şi gunoierii Camerei municipale, în salopete de culoarea somonului, gonind cu furtunul copilăria pierdută.

Fratele 1-a primit fără zâmbet, cu şervetul la gât, mârâind în casa trecutului unde se îngrămădeau, în dezordinea specifică unor culise de teatru, podoabe de la vechi recitaluri, o ceafă împăiată de taur roasă de molii, farfurii murdare, porţelanuri, umeraşe, podeaua acoperită cu ziare (Scuză-mă, tocmai zugrăvim), biroul aşa cum îl văzuse întotdeauna, exceptând noutatea televizorului pe o masă, Iar în sufragerie chelul şi nevastă-sa discutând printre scheunături peste platoul cu

plăcintele, supravegheaţi de o oleografie cu iepuri, ridichi şi potârnichi.

Manoel de Sousa de Sepulveda s-a aşezat în coltul feţei de masă, pe un scaun cu ţinte, arbitrând insultele, privind vag uşile cu vitrine liliachii ale bufetului, sfeşnicul din fier forjat cu pânze de păianjeni pe lanţuri, emoţiile voalate de altădată, când tatăl lor mai trăia şi prezida mesele într-o tăcere de muzeu. Sub pretext că merge să urineze s-a vânturat prin încăperi împiedicându-se de fire, extrăgând siluete îndepărtate din memorie, şi cât pe ce să-şi prindă pantoful într-o cursă de şoareci deschisă între două dulapuri, cu un coltuc de pâine înfipt într-un cârlig. In drum şi-a luat cufărul, a ieşit printre frunzele fragede de napi din spatele casei, patru palme de ierburi şi râme citadine, a dat ocol clădirii şi a ajuns în Grădina înconjurată de faţadele meditatorilor de desen care sforăiau vise de geometrie descriptivă în unghiul drept al cearşafurilor. Pe strada Amoreiras, încă fără beţivi, a negociat preţul cursei până la Coasta Caparica cu beculeţul unui taxi care dansa pe şinele de tramvai. Şi în timpul călătoriei a recunoscut fără bucurie pieţele şi bulevardele aproape pustii ale Lisabonei, care se succedau cu monotonia unor stofe despăturite: stabilimente lugubre, statui montate în beznă, arbuşti pirpirii, Bazilica Estrela deschisă pentru cine ştie ce priveghi, şi apoi, în lungul podului, galioanele cu mirodenii fundarisite în fluviu, o cară velă cu pavilionul avertizor de holeră, şi pietrarii de la mânăstirea Jeronimos croşetând, la lumina de remaieză a făcliilor, dantela bolţii principale.

Ajuns pe celălalt mal, depăşind staţia de benzină, Manoel de Sousa de Sepulveda s-a speriat de uriaşul animal adormit al Coastei Caparica în depărtare, de profuziunea clădirilor, a hotelurilor, a firmelor, de strălucirea tulbure a cafenelelor. După ce a încălecat calea ferată, a dat peste ciorchini de străini în vacanţă şi automobile de emigranţi, buticuri, discoteci, o înfrigurare necunoscută, şi probabil, aproape sigur, nici un liceu de fete, nici o coapsă de treisprezece ani în drum spre casă. Taxiul a dat ocol unui rond din apropierea dunelor şi a barăcilor de lemn şi a oprit la o sută sau două sute de metri mai încolo, pe

aliniamentul unei străzi în faţa mirosurilor mării şi a unei întinderi de nisip încununată de sfera albastră „Creme Nivea”, instalată pe scheletul ruginit al armăturii. Refractaţi în metalul apei, stâlpii corturilor semănau cu coarnele unor reni îngropaţi, o armată întreagă de reni naufragiaţi, fără orbite, fără blană, pe care limba refluxului o aruncase pe mal.

Şoferul (numai umeri, numai ceafă, numai mâini, numai pleoape coborâte, de sfântă în firidă, în retrovizor) a aprins plafoniera ca să nu se înşele la mărunţiş (aviz pe bord: SUNT CARDIAC DREPT CARE SOLICIT GENTILEŢEA DE A NU FUMA), iar accidentele din interiorul maşinii, viciat de mirosuri de benzină şi ulei ars, au apărut în beznă ca nişte episoade străvechi pe care dorim doar, Dumnezeule, să le uităm, arome de leagăn, feţe apoase, spaima de a muri în somn, mama târându-şi prin oficiu umflătura varicelor sau, mai aproape în timp, anii petrecuţi la Luanda şi Malanje, agonia soţiei, pupila incandescentă a diamantelor pe fetru, hohotul de râs înecat în whisky al inspectorului de la Pide vârându-şi botul în iepurele cu orez. Se mai ridicase un şir de clădiri după a sa, iar sfera „Creme Nivea” era singura stea vizibilă deasupra tenebrelor mării.

A traversat şoseaua, a apăsat pe un buton şi vestibulul casei s-a populat cu trepte imitaţie de marmură, cu aplice şi plante cufundate într-o claritate de eclipsă în care frunzele din vaze păreau artificiale, late şi de culoare ocru ca cele care se pot cumpăra în prăvăliile cu hrană pentru peşti, cutiuţe de conservă cu aripioare de înotat reproduse pe etichete. Şi mai erau cele două coşciuge verticale ale lifturilor urcând ca nişte suflete cucernice, palier după palier, spre coşurile de evacuare de pe terasă, de unde se zăreau estuarul fluviului Tejo şi barcazurile în care regele Dom Fernando1 îşi aducea curtea de la Almada2 la Lisabona, farul, dunele nesfârşite, lumini de-ale pescarilor cu lanterna şi vântoasa tăcere a cerului.

A aterizat la etajul şapte, într-un tunel care era o plantaţie de ştergătoare de ghete însoţite de respectiva ladă de gunoi pe care portăreasa n-o ridicase încă, şi s-a tot poticnit cu cufărul de-a lungul uşilor de seif cu vizorul la înălţimea ochiului meu

pentru ca vecinii să mă vadă mic, strâmb, făcând gesturi absurde, deformat de lentilă, lăsând bagajul jos, scoţând cheia, intrând în apartamentul minuscul, cu balcon spre valuri şi spre şalupe, cumpărat acum doisprezece ani cu gândul la pensionare, la o bătrâneţe lenevoasă capitonată în faţa apusurilor de vară, eliberat de teroarea paludismelor africane, ronţăind la ora prânzului scoici solitare în pacea scufundată a galioanelor spaniole.

A apăsat pe clanţă, a înşfăcat din nou cufărul, a răsucit întrerupătorul, şi a dat peste cinci sau şase saltele întinse pe jos, siluete acoperite cu cearşafuri de morgă, ambalaje de conserve, sticle de vin şi un bărbat în maieu, cu părul vâlvoi, ridicându-se desculţ de pe sofa cu o indignare de proprietar al locului, Păi ce-nseamnă asta, ce-nseamnă asta?

Un copil a izbucnit în răgete teribile în odaia de-alături şi câteva dintre siluetele de sub cearşafuri s-au ridicat la rândul lor căscând de somn: doi băieţi bălani cu buze pistruiate ca de miel, o nonagenară care-şi strângea la piept o jachetuţă de lână, un puşti care mă fixa cu mlaştinile ochilor. Cel cu părul vâlvoi, acum în picioare, cu bretelele căzute în lungul pantalonilor, îmi arăta degetul pătrăţos, acuzator, imens, repetând Păi ce-nseamnă asta, ce-nseam-

1 Este vorba de Ferdinand Catolicul, rege al Aragonului şi Castiliei care, împreună cu Isabel de Castilia, a unificat peninsula Iberică, a cucerit Granada de la mauri şi a instituit Inchiziţia (1474-1516).

2 Oraş din apropierea Lisabonei, pe malul stâng al Tejo-ului.

Nă asta? Ca o ofensă nesfârşită. Iar Manoel de Sousa de Sepulveda a observat că până şi pe balcon sforăiau nişte indivizi în cămăşoaie de lână preventive contra umezelii din zori, întinşi pe perne, pe pături, pe mindire, pe rogojini, pe lebede pneumatice, cu nasurile turtite lipite de geamurile ferestrelor ca nişte calcani strigoi. Măştile mele din Luanda dispăruseră de pe pereţi, garderobul meu din lemn de mahon se făcuse nevăzut, unde mi-e blana de leopard că n-o mai văd, unde mi-s elefanţii

de fildeş că mi-au fost furaţi, unde-mi sunt etajerele cu fosile, scarabeii ecuatoriali, tablourile mele cu plantaţiile arse, dacă tot ce regăsesc acum sunt doar frânghii de rufe cu bluzoane de ţigani întinse la uscat, găuri în tencuială, farfurii cu resturi de mâncare, un miros de lapte acrit şi de vagon de clasa a treia, nonagenara cu jacheta de lână scuipând sânge într-un ţucal?

Băieţii bălani cu buze ca de miel (unde-mi sunt scaunele austriece, barometrul aneroid moştenit de la tata, fluturii din Mocâmedes fulgeraţi de o picătură de acid?) au înaintat spre el alunecând de pe saltele, fiecare cu câte un gât de sticlă în mână, întărâtaţi de cel cu părul vâlvoi care se bătea cu palma desfăcută peste perii nevinovaţi de pe piept, apelând la calcanii de pe balcon drept martori ai nefericirii sale:

— Aţi mai pomenit aşa ceva, arătărilor? Aţi mai pomenit vreodată? Dacă asta nu se cheamă violarea intimităţii, atunci ce e?

— Casa îmi aparţine, a spus Manoel de Sousa de Sepulveda către expectoraţiile nonagenarei (dar binoclurile mele de pândit eleve, dar caramelele cumpărate la Badajoz ca să le tentez, dar irezistibilele bucle ale perucii mele ca să par mai tânăr?) în timp ce se dădea înapoi, se împiedica de o sticlă, se sprijinea de o banchetă ca să se îndrepte iar, murmurând, gândind, murmurând cu vocea în derută, Am cumpărat-o acum mai bine de unsprezece ani, am sosit chiar acum din Africa (dar ochelarii mei de mică, dar pălăria mea de pai, dar plecarea căpriţelor de la liceu, dar liturghiile mele cu diamante?), mâine vin cu documentele şi poate să vadă toată lumea.

Calcanii de pe balcon forţau geamlâcurile ca să intre în odaie, veniţi, precum contrabandiştii de pe pescadoare, din adierea înşelătoare a mării cu miros de langustă şi de om înecat. Un obiect s-a spart cu zgomot, copilul a urlat mai tare şi o voce de femeie i-a prevenit pe cei din cameră că dacă nu tăceţi o să trebuiască să-mi suportaţi pruncul toată noaptea. Cel cu părul vâlvoi, care dirija învălmăşeala, şi-a desfăcut larg braţele grase spre mine, enervat:

— Vii cu documentele, strigoiule? Vii cu documentele?

Mult ce-mi pasă mie de documente, fac ceva pe ele: suntem în democraţie, boule, casele aparţin cui locuieşte în ele, s-a terminat cu epoca Pide.

— Tipul zice că a venit din Africa, nu ştie ce-i aia socialism, mi-a găsit scuze unul dintre băieţii bălani în timp ce bătrâna, cu pupila veştedă, continua să scuipe în oala de noapte.

— V-am mai spus că o să trebuiască să-mi suportaţi pruncul, a ameninţat femeia invizibilă din patul pensionării mele şi din ceasul deşteptător electric care şoptea, la ora nouă, balade de amor urechilor mele în comă. Primul căruia-i put picioarele o să-i înghită diareele de nu se vede.

Cel cu părul vâlvoi a căutat un capac pentru fese, şi-a supt dinţii de culoarea cărbunelui care-i mai rămăseseră şi şi-a plimbat ochii peste turma lui de resuscitaţi care se agitau, împiedicaţi în cearşafuri, ca siluetele morţilor, exalând un miros de canal şi purtând cu ei şuierăturile de putregai ale întunericului: era populaţia cu mandibula concavă a bidonvilurilor din cartierul Fonte da Telha, vânturând evantaie de pai peste grătarul cu sardele, indivizi ce furau mării trei metri pătraţi pentru o baracă din scânduri suprapuse printre jumări de peşte, oase de varză care creşteau din nisip şi petalele narzilor de pe mal, vagabonzi în zdrenţe, dezertori fără destinaţie culcaţi pe burtă printre arbuşti, târfe de la Cetina de Piatră lipicioase de răşină, supravieţuitori ai caravelelor găurite şi soldaţi din garnizoane îndepărtate strivind păduchi pe băncile de pe Coastă, visând măcelăriri de indonezieni şi expediţii în China şi ameninţând poliţia cu flinte scoase din uz.

— Ia uitaţi-vă la ăsta care nu ştie ce-i socialismul, analfabetul, s-a îndurerat cel cu părul vâlvoi regretând sincer, desemnându-mă uimirii insomniace a tovarăşilor săi care începeau să se intereseze de mine scărpinându-şi cruste, scărpinându-şi cicatrice, scărpinându-şi urdori, peste pantofi, peste pantaloni, peste cravată, peste cufăr, protejaţi de gâturile de sticlă mânuite de cei doi bălani precum spadele pajilor. A sosit acum

din Africa, sireacul, n-a mai fost aici de secole, exploata tovarăşii negrişori, crede că-i a lui casa asta. Casa aparţine poporului, amice, aparţine glorioasei avangarde a proletariatului, a fost ocupată prin revoluţie, înţelegi? Dacă te duci la Camera Municipală, ai să găseşti acolo înscris numele meu ca stăpân şi administrator al acestui centru de recuperare pentru bolnavi de şira spinării, şi animalul ăsta mai are tupeul să-mi pomenească de documente.

— Tăceţi, mânca-v-aş, ceva mai mult respect, a urlat femeia din dormitor. De câte ori adoarme copilaşul vă dezlănţuiţi cu ţipete.

Iar când unul dintre bălanii cu buze ca de miel 1-a înşfăcat de reverul hainei întrebându-i pe cei de pe balcon Aţi ginit ce ţoale poartă filfizonul? Manoel de Sousa de Sepulveda se afla la Malanje, curăţind arbuştii din curte, în aşteptarea fetiţelor de la liceu, în ceaţa din Malanje înfăşurat în arborii cu exaltări astmatice, pândind strada prin lentilele defectuoase şi imaginându-şi clopoţelul de încheiere a orelor, cărţile închise în grabă, pixurile perverse care cad pe jos şi se pierd, şoseaua de pământ până la garnizoană şi apoi asfaltul rampei cu vile şi eu tăind la nimereală crengi şi frunze, prizonier al zecilor de picioare şi talii tinere care se îndepărtează.

— Aţi ginit ce ţoale poartă filfizonul?

Îşi imagina ceaţa sărată din Malanje care ridează fruntea în oglinzi şi umple de mucegai prosoapele în lăzi, îşi imagina terciul cerului, păsările ascunse ca peştii în sargasele membranoase ale furtunurilor, răposata uitată sub îngerul ei tragic, şcolăriţele care şuşoteau în drum spre masa de prânz, şi foarfecă potrivind nimic, potrivind aerul, potrivind, cu rugina ei, picăturile suspendate în ceaţă, astfel că abia şi-a putut înhaţă cufărul (Ceva de valoare în rahatul ăsta? S-a interesat cel cu părul vâlvoi gonindu-şi o şuviţă care-i enerva nasul), haina, pantofii disputaţi de o haită de cerşetori ciupiţi de vărsat, portofelul pe care i 1-au înapoiat uşurat de bani şi de cecurile olandeze, astfel că abia a scăpat de nonagenara care voia să-1 înconjoare, clămpănindu-şi dinţii în căutarea chiar şi a resturilor, astfel că 1-au împins spre uşă, 1-au urcat în lift.

— Au restituit treptelor de la parter în timp ce aceia de la Fonte da Telha se înfuriau acolo sus împărţindu-şi comoara, iar el ezita în vestibul, absent, sprijinit de cutiile poştale, cu goarnele garnizoanei în cap, iluminat de aplice, de ceaţa din Angola şi de lumina vazelor, traversând fără ţintă bulevardul spre plajă după ce a rătăcit, orb, pe terasele golite de crabi unde ultimii chelneri stivuiau bănci şi mese, bulevardul spre plajă mărginit de restaurante şi chioşcuri de mâncat peşte, ca să se cuibărească sub sfera albastră „Creme Nivea” căreia abia i se mai distingeau literele în faţa apei de la Coasta Caparica, albită de o subţire ornamentaţie de spumă.

Manoel de Sousa de Sepulveda a observat că se făcuse dimineaţă când soarele a desprins din negurile africane acoperişurile şi balcoanele în spatele său, etajerele din piaţă, valurile refluxului pe tivul căruia alerga o haită de dulăi aspirând excremente din dune, cizme rupte, coşuri ferfeniţite, reflexul unui pahar care ardea ca un bob de nisip sub pleoapă. Trebuie să se fi făcut ora cinci sau şase dimineaţa şi până unde ajungea cu ochii nu se percepeau vestigii de oameni prin zonă: doar bărăci dărăpănate, un chioşc de făcut clătite, o rulotă căreia-i lipseau piese, cu perdeluţe din panglici la ferestre. Cinci dimineaţa şi valurile, acum mai mari, deviind spre mine dulăii care-şi legănau arcurile triste ale cozilor. Un ţigan slab, îmbrăcat în negru, a sărit din rulotă şi s-a dus spre apă, fumând, cu o găleată în mână. Crinii creşteau în dimensiuni, scheunând ca nişte purcei de lapte supăraţi. M-am sprijinit mai bine de sfera „Creme Nivea” şi am strâns gulerul cămăşii în jurul gâtului ca şi cum aş fi plutit mult deasupra fricii, mult deasupra angoasei, a pietrelor din vezică, a mâncării fără sare şi a şcolăriţelor din Malanje. Un înger mortuar, cu aripi de liliac căzute în jos, îmi strivea pântecul, o pace ca de siestă fără somn îi creştea în trup. Ţiganul s-a întors de la mare, bronşita căţeilor îmi cânta în urechi, Manoel de Sousa de Sepulveda a închis ochii în timp ce soarele începea, treptat, să-i coloreze:

— Am să dorm un pic, şi-a spus îngropându-şi călcâiele în nisip. Oricum, nu mai au ce să-mi fure.

Într-a doua sau a treia săptămână şi după acostarea multor caravele de descoperiri încărcate cu pupile speriate şi cu bagaj strâns lejer la burta goală, bărbatul pe nume Luis a renunţat să-şi mai aştepte frigiderul şi aragazul, desigur furate de cafrii din Luanda şi vândute nemţilor de pe plantaţiile din Gabon, şi a decis că tatăl său, care fierbea în coşciug într-o vânzoleală de viermi, va trebui să se mulţumească doar cu o înmormântare oficiată într-ascuns, noaptea, sub umbrele îndeobşte uitate de cimitire pe lângă ziduri, acolo unde iarba e mai înaltă decât privirile groparilor. Unul dintre paznici, care stătea de vorbă cu el la sfârşitul după-amiezei asistând la manevrele galerelor şi la acostarea caravelelor sfâşiate de vânturi străine care aveau la comandă strigoi cu tricorn cărora împerecherea cu sirenele le producea halucinaţii, îi oferea resturile cinei din gamelă constând în cartofi ce pluteau în grăsime, pedunculi de banană şi zgârciuri de pui lipite de aluminiul de pe fund, hrană de marinari pe uscat gătită de nevastă pe o marchiză din aleea Beato, înconjurată de mucii copiilor.

Galioanele jupuite de vele urcau voiniceşte, în dimineaţă, peste uleiul pescadoarelor de pe Tejo spre a-şi duce la palat propria nefericire, un pinguin nou-născut din strâmtoarea Magellan într-un borcan de compot şi lăzi cu scrumiere made în Hong Kong de pe râul Sacavem1. Pe ici, pe colo,

1 Râu din Portugalia, afluent al Tejo-ului.

Se ardeau pe rug eretici, pe nişte mici eşafoade fictive de scenă, întru satisfacţia populaţiei. Se ucidea câte un spaniol sau altul drept distracţie. Şi mai erau şi pleurezia locomotivelor, eternii pescăruşi şi fragmentele de antracit ale şoarecilor din arbuşti, scăpaţi de pe corăbii, hrăniţi cu turte din făină de arorut şi mumii de corsari.

Caporalul, care în intervalele dintre rondurile de serviciu se instala la secretariat ca să descifreze, cu mare risipă de ţigări, ordine de serviciu redactate într-o gramatică teribilă, i-a împrumutat bărbatului pe nume Luis cutia de carton din colţ în care depunea gunoiul compartimentelor maritime, jurnale ale Monarhiei, alizee, scrisori inutile, busole întoarse spre soare în

căutarea unor norduri de negăsit, ca nu cumva să iasă din aria portului său un individ cu coşciug în spinare rătăcind prin oraş după un cimitir unde să ancoreze humerusurile risipite ale mortului. Au răsturnat cutia pe un taluz lângă calea ferată, unde un cărucior de invalid se afunda de-a curmezişul în iarbă cu roata în aer, au împins cadavrul sub aureola unui felinar înconjurat de zborul zdrenţelor carnavaleşti ale liliecilor cu guriţele proiectate spre gâze rătăcite. Au ridicat crucifixul de pe capac în timp ce un barcaz cu ocnaşi luneca, pe Tejo, către Belem, urmărind o epopee neverosimilă pe o mare bântuită de neptuni furioşi, au tapetat fundul cu rumeguş pentru ca tatăl, deja lichefiat, să nu picure prin deschizăturile cartonului, au apucat fiecare câte un colţ al cearşafului-giulgiu şi au instalat duhoarea în cutie, înăbuşind-o sub alt strat de rumeguş, cârpe şi sforile de nailon de la un colet poştal, pe măsură ce şoriceii debarcaţi de pe pacheboturi şi dulăii niciodată îmbarcaţi se apropiau, cu perii de pe boturi întinşi înainte, de satenurile coşciugului ce emana un miros de meduză cu placentă veche, până ce paznicul, sătul de manevrele câinilor, a dat un şut în sicriul care s-a transbordat de pe doc în apa fluviului, iar ei au stat apoi să-1 vadă cum se dezagrega în scânduri, dantele, căptuşeli de vată şi plăci de stearină, Totul înghiţit, în estuar, de o biciuire ca de naufragiu. La două sute de metri de acolo o căruţă cu comedianţi, în hărmălaie de fluiere, se îndrepta spre un botez la palat, şi cu ei se afla giuvaergiul Gil Vicente1 gesticulând printre diavoli şi păstori.

Astfel că bărbatul pe nume Luis şi-a luat tatăl sub braţ şi a pornit, presărat cu rumeguş şi urmat de un cortegiu dezamăgit de căţei, spre primul cimitir disponibil din Lisabona şi spre lăcaşurile baroce ale criptelor pe care roiuri de rubedenii le curăţau cu aspiratorul cu baterii. A sărit peste arbuşti îndepărtând lăcuste cu mâneca, a apărut şi a dispărut printre conurile copacilor, s-a urcat pe colţul unui vagon de vite sau de marfă, a revenit la suprafaţă pe peronul gării şi printre tuburile de neon instalate deasupra banchetelor pustii, şi a pierit brusc pe bulevardul Douăzeci şi Patru Iulie, dispus pe flancul Tejo-ului şi care se vărsa în statuia ecvestră a regelui, solitar în piaţa cu

ministere şi arcade, în faţa pontonului călătorilor din şi spre Cacilhas2.

Bărbatul pe nume Luâs şi-a trecut tatăl sub celălalt braţ ca să-şi mai menajeze cotul, dar pe cuvânt că nu mi-am imaginat niciodată ca Lisabona să fie labirintul acesta de balcoane roase de acizii Tejo-ului, vacile sacre ale cirezilor acestora de tramvaie, băcăniile acestea cu punguţe de migdale şi sticle cu licori, pe cuvânt că-mi imaginam obeliscuri, borne comemorative, martiri din piatră, piaţete străbătute de briza jucăuşă a aventurii, în loc de uliţe gutoase, fundături cu pensiuni şi depozite greţoase, pe cuvânt că-mi închipuiam un golf înţesat de caravele gata echipate emanând parfum de nucşoară şi scorţişoară, şi până

1 Numele unui poet dramatic, considerat întemeietorul teatrului portughez (14707-1536?).

2 Este vorba de celebra Piaţă a Comerţului (sau Terreiro do Paco), înconjurată de arcade, spre care dau majoritatea ministerelor portugheze şi în centrul căreia se află statuia ecvestră a regelui Dom Jose I (1714-1777).

La urmă ce-am găsit e doar o noapte cu clădiri uitate căţărându-se spre un castel din Carpaţi agăţat în vârf, o ruină cu creneluri pe iedera căreia dormeau ţipete stagnate de păuni1.

A mers în lungul bulevardului Douăzeci şi Patru Iulie astfel încât să fie mereu văzut de pe calea ferată şi din fluviul cu purpurine decolorate în aşteptarea fluxului, având pe mâna dreaptă locomotive leşinate, mieluşeii valurilor şi coşurile crucişătoarelor, iar în stingă grădini echivoce şi străzi cu sanatorii pentru cei ce-şi înăbuşă la fereastră melancolia plămârtilor, fiindcă aflase că Lisabona încremeneşte în orele moarte într-o muţenie somnambulă decapitată când şi când de sirenele ambulanţelor sau de discursul vreunui beţiv prăvălit într-un colţ în căutarea poziţiei ideale pentru arsurile saburale la stomac. Străzi cu fântâni cu catâri şi cărăuşi luminaţi de intensitatea de ring de box a felinarelor municipale, străzi cu duzi tuşind frunze, oblice crame luciferine, mirosul de ficat de

ton albătrânului şi nici un cimitir în preajmă, ce necaz, alte clădiri chioare, alte coşuri, alte trenuri, şi încetul cu încetul, pe măsură ce se apropia de Cheiul Sodre, braserii şi cafenele cu muscoi şi mese pentru dominourile turiştilor, iar pe cealaltă parte a bulevardului bărbaţi-femei cu perucă de culoarea malţului, lângă care opreau automobile vicioase, avansând cu decolteuri şi cu etole din blană de iepure, agăţaţi de colacii de salvare ai truselor lăcuite în care-şi ţineau pudra de acoperit barba şi pensulele de refăcut machiajul, desenând accente de cerneală peste sprâncenele epilate. Sus pe nişte trepte un moşneag aduna drăgăstos pisici vagabonde în jurul unui pachet cu resturi de pâine.

Chiar înainte de piaţă erau tot mai numeroase micile taverne cu tejghele de zinc unde bărbaţii-femei se limpe-

1 Pe unul dintre dealurile care străjuiesc Lisabona se află ruinele renumitului Castel Sâo Jorge, monument medieval ce datează din vremea maurilor.

Zeau pe dinăuntru, contrar aşteptării, cu flame de vin roşu, baruri cu cete de târfe fără căpătâi având la intrare scutieri mustăcios! Ce şopteau conversându-se ca la un priveghi, iar eu cu viermi la subsuoară rătăcind prin oraş, fără o baie nici un schimb curat de rufe de mai bine de o lună, secătuit de sete, hrănit cu rămăşiţe, eu în căutarea cedrilor unei porţi de cimitir, a unui cartier cu cruci răspândit în întuneric şi cu locatari scorojindu-se pe rafturi de stejar. Bărbatul pe nume Luis s-a amestecat printre resuscitaţii care populează beznele Lisabonei, conţopişti fără pene de şoim la beretă, spadasini în dizgraţie înfulecându-şi supa filantropică într-un colţ, rabini cu barbişon slinos, vagabonzi ai velierelor făcând, pe mese, contrabandă de ceasuri şi pixuri cu cincizecile care tronau în faţa ceaiului de tei al pensiei, lustragii mauri din casa scărilor, cu buzunarele pline de perii şi cârpe. Fanfare de la balurile pompierilor cântau fals în labirintul uliţelor, zburlite de hoţi de buzunare şi de poliţai. Bărbaţii-femei se târguiau asupra preţului cu şoferii maşinilor, îşi vârau capetele enorme în spaţiul dintre geamuri, mergeau cu pas lent spre o pensiune din apropiere, trei etaje de lighene cu

un bec roşu în susul scării ca să vină în sprijinul orbitelor de cârtiţă saşie ale celor ce urcau. Şi discoteci ca nişte cazane de vapor şi sudoarea Tejo-ului, la răstimpuri, la unison cu nebuniile curenţilor, ducând cu sine izuri de canal şi de locuri rău famate.

Purtat de bancul de tipări de mare care desfrunzeau muscatele de balcon cu dinţii, a plutit pe lângă ministerele din Terreiro do Paco, în faţa fluviului, unde infirmii cântau pe sub arcade sambe cu scripca, iar amplitudinea apei se deschidea însoţind treptele ce coboară spre mare şi băcanii şi cavernele cu vişinată de pe strada Augusta. Travestiţii au rămas definitiv în urmă cu şiragurile lor de mărgele şi eşarfele de cocotă, deoarece piaţa aceasta, la ora mersului la culcare, aparţine unei linişti de clopot vechi din sticlă şi acordeoanelor orbilor. Unul dintre ei, cu instrumentul în spinare, a mers înaintea mea, agitându-şi bastonaşul grăbit spre gara Santa Apolonia, cu vagoane provenind din cele Frânte, Germanii şi Belgii şi cu şirul de taxiuri, în aşteptarea călătorilor şi valizelor, dând ocol clădirii enorme, mai monstruoasă decât o cazarmă sau o puşcărie, unde orice sunet se spărgea de ciment, înăuntru, lângă jeturile clocotite ale locomotivelor pe picior de plecare, exista o lampă ca de boltă de circ, o terasă în repaus, emigranţi ce picoteau peste baloturi unsuroase şi un măturător în vârstă împingând chiştoacele de pe jos spre un făraş de aluminiu. O clipă bărbatul pe nume Luis 1-a pierdut pe orbul muzicant, care fredona prin gară din antena de la vârful bastonului, astfel că până la urmă s-a aşezat la o masă de pe terasă cu tatăl său turtit pe scaunul de alături, uitându-se la o vânzătoare de ziare şi reviste care-şi număra banii din buzunarul şortului. Dacă ar ajunge la una dintre porţi ar da desigur de Tejo, adică de torpiloare şi delfini şi turişti cu bluzoane imprimate şi febra debarcării, de fabricile de pe platforma industrială Barreiro care începeau să se distingă pe măsură ce se definea şi linia orizontului, dincolo de spinarea coastei. Un chelner în haină albă căreia ciroza neonului îi accentua petele şi rupturile s-a aplecat spre mine cu un aer de Pietâ plictisită, şi am comandat un sfert de apă minerală ale cărei beşicuţe săreau de pe fund ca ouăle de insecte: poate că ar exista un cimitir complezent într-un interval din învălmăşeala de porumbare şi acoperişuri ale Lisabonei, cu antene de

televizor înfipte în lespezile de pe mormintele defuncţilor, şi în clipa aceea i s-a părut că-1 distinge pe orbul cu sambele, călăuzit de vivacitatea bastonului, tropăind în lungul peronului rachetei spre Porto, dar fiind mai atent a observat că nu era el ci un acar oarecare, cu şapcă pe cap, înarmat cu un soi de pârghie de macara lungă menită să schimbe nordul trenurilor. Chelnerul, fără clienţi pe terasa goală, a venit să se aşeze la o masă la doi metri distanţă, scoţând ţigări din buzunar, iar bărbatul pe nume Luis s-a mirat de faţa lui de corsar şi de corpul molatic, alcătuit tot din cute rotunde, în aşteptarea colegului de dimineaţă.

Amândoi unul lângă altul, despărţiţi de mort, au asistat la sosirea plutonului de măturătoare, care a dispărut târşâindu-şi târlicii după un soi de paravan de hotel. O pereche de cerşetori cu ghete fără şireturi, cu saci de plastic aninaţi de degete, s-a întins pe o bancă din şipci ca să se odihnească de nesfârşitele peregrinări cu mâna întinsă.

O garnitură a înaintat urlând spre depărtările unui tunel, iar eu mi-am spus Curând au să se stingă luminile şi am să rămân cu ochii la lividitatea aurorei pe pătrăţelele uşii de la intrare, la clădirile urâte, la birourile, de-acolo de afara, încununate de ochiuri de sticlă ca serele şi locuite de molii funerare. Rămânem, chelnerul şi cu mine, în acest spaţiu nelimitat de vagoane, într-o tăcere de pod de casă pe care bastonul orbului îl parcurge dinapoi înainte ciocănind neîncetat. Lămpile s-au stins câte puţin şi fluviul a crescut peste intrările laterale, fără vapoare nici păsări, ars şi asprit ca un fund de cratiţă. O voce a anunţat la microfoane rapidul de Paris, şi o hărmălaie de emigranţi în vacanţă, abrutizaţi de toropeala voiajului, a şchiopătat spre taxiurile parcate în semicerc lângă clădirile de birouri.

Bărbatul pe nume Luis 1-a zărit pe orb în învălmăşeala pasagerilor, chiar în faţa unui domn cu gabardină care zgâlţâia un copil trăgându-1 de braţ, a auzit alfabetul morse al vârfului de baston pe ciment, dar cel cu gabardină s-a estompat trecând pe lângă el dizolvat într-un grup cu valizele în spinare, bălăbănindu-se de somn. Chelnerul de pe terasă, uitându-şi pixul şi carnetul de bonuri, s-a sculat ca şi cum s-ar fi deschis un

acordeon şi s-a strecurat pieziş într-un soi de magazie ori bucătărie: Pariez că o să stingă luminile, mi-am spus, pariez că o să închidă totul acum că au sosit franţujii, o să tragă zăvoarele, o să verifice încuietorile, o să plece, o să mă abandoneze mie însumi şi orbului în hala asta plină de ecouri şi de aburi.

Atunci am împins sticla cu apă minerală într-un colţ, am înhăţat pixul şi blocnotesul chelnerului fără oase, m-am aşezat mai comod pe scaun, mi-am sprijinit cotul stâng pe tăblia mesei, şi cu vârful limbii scos şi sprâncenele unite de atâta efort, am început să scriu prima octavă eroică a poemului1.

1 Este vorba de Lusiada, epopeea lui Camoes, scrisă în octave.

Dumnezeu ştie că nu voiam. Dumnezeu îmi cunoaşte ungherele străfunde ale trupului, raţiunea păcatelor şi labirintul intenţiilor, Dumnezeu mă însoţeşte încă din India, unde tata, locuind într-un bivuac, era curier la vama din port, iar mama gătea în şopron, sub ploaie, broasca ţestoasă pentru masa de prânz, şi a continuat să mă însoţească în toţi anii aceştia, curbând palmierii de pe plajă, în anotimpul musonului, cu un singur deget al vântului său şi prăvălind în plină zi o noapte absolută care zăpăcea iguanele şi femeile. Dumnezeu m-a adus cu el în Mozambic, ca slujitor al unui marchiz ce se întorcea în regatul Portugaliei cu o goeletă cu velele umflate de evantaiele doamnelor de onoare, şi care era încărcată cu marchetării orientale vândute apoi în staţiile de metro de către nişte guru scheletici, ghemuiţi pe jos lângă un fluier şi o lădiţă cu veşminte de cult. In ajunul plecării din Lourenco Marques am adormit în camera din musseque1 a unei chinezoaice pe care o cunoscusem cu două ore mai înainte levitând cu paşi mici şi scurţi pe un bulevard din centru, iar când m-am trezit am văzut prin zâmbetul ei mut, pe fereastră, evantaiele doamnelor de onoare care se agitau la orizont şi un mandarin centenar îngenuncheat pe o pernă mâncând de prânz cărăbuşi dintr-o strachină de Barcelos2.

1 Desemnarea împrejurimilor oraşului Luanda.

2 Localitate portugheză renumită pentru artizanatul său.

Timp de câteva luni, dragi creştini, am băut ceai şi am mestecat şopârle în camera aceea unde totul (perniţe, ustensile domestice, tablouri şi sticluţe cu ulei de soia) stătea la şaizeci de centimetri de podea, cu excepţia scrijeliturilor de pe pereţi şi a franjurilor de hârtie ale abajururilor, şi unde mandarinul se pleca în faţa mea, dimineaţa şi seara, cu temenele curtenitoare, înainte de a desfăşura la picioarele noastre rogojina pe care dormea, cu dragorii ce se decolorau pe paie cu limba scoasă.

Musseque, aproape razant cu marea, era locuit de păsări acvatice staţionate pe tabla acoperişurilor şi de oameni în halat proveniţi din Macao1 care afumau străzile cu esenţe destinate zeilor cu codiţă la ceafă ce locuiesc pe fundul farfuriilor între pagode şi sălcii. Singurul alb din cartier vindea prin oraş biblii, ilustrate erotice şi picupuri mergând din uşă în uşă, se numea Fernão Mendes Pinto2, poseda o baracă pe nisip plină de fleacuri de echinocţiu şi suveniruri din Malaiezia, se aşeza pe malul apei emoţionându-se de frumuseţea asfinţiturilor, m-a făcut asociatul său la negoţul cu evanghelii şi într-o seară, ajungând mai devreme în musseque din cauza unei sinuzite insidioase.

— Am găsit, gol-puşcă şi respingător, culcat peste broscuţa transparentă a chinezoaicei care-şi lansa spre tavan, zâmbind, blândeţea ei inalterabilă. Mandarinul, înconjurat de beţigaşe de tămâie, contempla ceaţa de afară prin gaura din chirpici. Fernão Mendes Pinto, fără să se oprească din acţiune, mi-a făcut semn Bună seara trăgându-şi sufletul, şi abia când şi-a pus izmenele, cu barba încă ciufulită şi mâna nesigură, s-a interesat de numărul Epistolelor vândute. Trei, am răspuns eu tuşind în întunericul de tămâie,

1 Fostă colonie portugheză din China.

2 Numele unui celebru călător şi scriitor portughez (1509-1580), care a parcurs tot Extremul Orient însoţindu-1 şi pe Sfântul Francisc Xavier în Japonia. Aventurile sale extraordinare sunt consemnate în cartea Peregrinare (tradusă în româneşte, Univers, 1974 şi 1995), apărută postum.

Şi cu procentul meu de zero virgulă doi din câştig m-am instalat pe cont propriu în Beira după ce hălăduisem luni în şir prin mlaştinile de pe litoral, urmărit de săgeţile băştinaşilor, până când m-am împiedicat de o bornă comemorativă acoperită de liane în mijlocul unei plantaţii de tei.

Siluete în zdrenţe trăiau prin mizere colibe de paie şi în momentul acela un şuierat venit din interior a sfâşiat pădurea în două, şi gâfâind un emfizem angoasat şi lansând un fum negru deasupra copacilor, a apărut automotorul de cinci.

Cu automotorul soseau necontenit politicieni, drumari, preşedinţi de cameră municipală şi perceptori, în dimineaţa imediat următoare radioul local (instalat în zori de pietrarii îngrămădiţi în secret prin vagoane) a asurzit oraşul cu un program de muzică uşoară sponzorizat de un sirop contra teniilor la copii. Un sat, apărut subit, cu case de locuit, supermarket şi cinematografe netezea dunele şi avansa în terase spre desiş. Au dus borna comemorativă, curăţată de frunze, în subsolul unui muzeu, la umbra busturilor de ceară ale unor exploratori memorabili. Au înfiinţat un club nautic pentru comodori paranoici într-o corabie părăsită, după ce au golit-o de scheletele de călăfătuitori care se transformau în praf şi pulbere de îndată ce le atingea mătura. Băştinaşii, domesticiţi prin focuri de armă, lucrau ca băieţi de prăvălie sau fochişti, ori ieşeau la pescuit în şalupe daneze înconjurate de stafii de aisberguri. Din vagoanele de marfă au debarcat circurile, iar acrobaţii întindeau plasele, în piaţa recuperată de la eucalipţi şi gazon, peste pantofii clovnilor de culoarea ananasului. Din când în când guvernatorul, însoţit de ofiţeri mustăcioşi, vizita cartierele sărace promiţând că li se va face canalizare, şi pleca în sunetele imnului naţional cu un ieduţ în braţele galonate, îmbarcat într-un automobil gigantic cu două steguleţe pe capotă.

Pe vremea aceea eu locuiam deja în rulotă, în musseque pe latura opusă golfului, pe care vânturile mării n-o atingeau cu boarea lor de caşaloţi morţi şi mirosul de piele delicată al ţâţelor de sirene, şi unde ploua neîntrerupt tristeţi blânde de orfan. Mă însurasem cu fiica adolescentă a unui negustor alb după ce-1

convinsesem, într-o sală golită de mobile, cu ajutorul unei jumătăţi de duzină de bancnote persuasive şi ştirea că Poliţia judiciară se va interesa sigur de nişte mici traficuri cu sălbatici între Nampula şi Beira, iar după trei ani, aproape zi cu zi, a avut loc chestia aceea comunistă cu revoluţia armatei şi am căzut la înţelegere cu cumătru-meu cel cu idolii de lemn, i-am predat femeia, am primit un bilet de avion, am părăsit subsolul plin de purici al pakistanezilor şi am ocupat un loc în cursa spre regatul Portugaliei.

La început n-am ştiut ce să fac într-o localitate absurdă numită Lisabona, fără macaci pe plaje nici hipopotami în băi, o capitală, dragi copii, lipsită de tutun şi bumbac, mai veche şi mai liniştită decât o mătuşă paralizată, cu geamlâcuri şi ferestre ce coborau şi se căţărau pe dealuri, întoarse, făcând cu ochiul, spre locul de ancorare al hidroavioanelor pilotate de diverşi Gago Coutinho1 de pluş. Culcat pe o bancă dintr-un parc, fără să pot dormi, mi-a fost greu să mă obişnuiesc cu absenţa viitorilor musonului, înlocuite de cupole de catedrală, focuri aprinse în onoarea sfinţilor şi papuci de gutoşi. A început atunci să cerşească pe ici, pe colo, duminica, prin preajma bisericilor, îmbrăcat în zdrenţe de halat şi haine de naufragiat disputate altor vagabonzi din piaţa Terreiro do Paco, când valurile spărgeau de ziduri caravelele infestate de diaree provocate de banană şi carne de tatu care reveneau din Brazilia.

În ajunul unei zile oarecari, răscolind, noaptea, în apropierea gării Campolide, prin lăzile de gunoi după hârtie

1 Numele unui amiral portughez (1869-1959), notabil matematician, istoric şi geograf, însoţitor al ofiţerului de marină Sacadura Cabral în prima călătorie cu avionul spre Brazilia.

Şi oscioare de pui, l-a întâlnit iar pe Fernão Mendes Pinto care ieşea din subsolul smintit al unei discoteci de capo-verdieni, spânzurat, chiar sub poşeta de lac, de subsuoara unei mulatre acoperite de vulpi acrilice. Trăia acum din veniturile unei constelaţii de pensiuni pentru nobili africanişti în dizgraţie, şi proiecta să-şi extindă afacerea exploatând cartierele rău famate din piaţeta Intendente, bulevardul Almirante Reis şi Monetărie,

lângă baruri cu târfe şi dancinguri dubioase unde luminile extrăgeau din beznă, în ritmul muzicii, fragmente de feţe protuberante de proxeneţi. Mi-a explicat toate astea într-un apartament la etajul întâi din strada Arco do Carvalhão cu milieuri croşetate pe fotolii şi un pescar cu barca, în cămaşă cadrilată, ce-şi împingea năvodul într-un scrin, în timp ce mulatra, care ocupa o sofa întreagă cu solzii feselor, îşi scotea ventuzele de pe degete ca broaştele din bazin, în afară de pescar mai erau pretutindeni suveniruri din călătoriile în Orient, lanterne japoneze, divinităţi sculptate în stalactite de rocă, un fragment din plămânul stâng al lui Buddha într-o eprubetă de spital cu eticheta lipită cu adeziv, şi şuviţa de păr a unui principe etrusc închis într-un medalion de cupru. Fernão Mendes Pinto i-a arătat teancul, gata bătut la maşină, al torenţialelor sale călătorii (într-o zi am să predau toată marfa asta unui editor), a scos sticla de tărie dintr-un dulap înţesat cu meduze cartilaginoase sub emoţionantul tablou în ulei al unui băieţel care plânge, iar la al optulea pahar 1-a invitat pe patronul din Setubal să administreze una dintre sucursalele afacerii sale, o şandrama din spatele Academiei Militare, şi nu-ţi acord nici o săptămână ca s-o pui pe picioare aşa cum se cuvine.

Domnul Francisco Xavier a început prin a-şi transfera, spre acei pereţi doar cu numele, descendenţii pe care-i avusese de la nenumărate concubine, asta din luxurie şi ignorarea, scumpii mei fraţi, a faptului că de mult mă desemnase Dumnezeu alesul său, care descendenţi dormeau cu blânda şi înţeleapta mea mamă sub apeductul Dom João V care aducea apa la Lisabona, fiind ei veşnic răciţi din cauza picăturilor care săreau din piatră şi le alunecau perfid în lungul şanţului înfrigurat al cefei. Prieteni şomeri, beţivi fără un sfanţ şi gunoieri 1-au ajutat să repare zidurile cu bucăţi de carton şi resturi de cărămidă, au furat paturi, closete şi saltele spintecate din depozite de fiare vechi şi le-au transportat în timpul nopţii, prin oraş, într-o procesiune de contrabandişti, înfruntând suspiciunea portarilor de bar speriaţi de noptierele plutitoare. Patru zile mai târziu a traversat oraşul pe jos, în pardesiu până la genunchi, ca să-1 informeze pe Fernão Mendes Pinto că, graţie unei jumătăţi de duzini de făgăduieli făcute preasfintei Fecioare şi păstoraşilor de la

Patima1, Pensiunea Apostolul Indiilor era în măsură de a-i adăposti pe păcătoşii de la tropice care ar apărea pe acolo. L-a găsit pe pirat, cu ochelari, în halat, instalat lângă statueta din Năzare şi inutilităţile sale fără număr, corectând cu pixul în mai multe culori redactarea aventurilor sale. Omul de afaceri şi-a curăţat încet cu o sugativă filtrul ţigării:

— Perfect, frăţioare, a spus el ocupat cu peripeţiile unui masacru de chinezi. Sâmbătă acostează cel puţin şase avioane şi două fregate din Guineea: cu gogoaşa asta înfuriată a democraţiei fug toţi de negrotei ca şoarecii.

El personal, însoţit de mulatră, şi-a luat asupra sa să discute cu patronii discotecilor din strada Arroios, adunând cifre pe şerveţele de hârtie, ca să primească o viitoare turmă de tâgides, mi-a făcut rost de şaptezeci de rochii de lame şi trei cutii cu pomăda antivenerianã, smâcuri, pudre, creioane dermatografice şi agrafe de păr, a aprobat camerele dând din cap, şi a declarat la plecare, în timp ce cobora dealul călcând în vârful picioarelor peste pietre,

1 Localitate din Portugalia unde, în 1917, Maica Domnului le-a apărut de mai multe ori unor copii care se aflau cu animalele la păscut.

Poimâine vreau cel puţin douăzeci şi cinci de târfuliţe care să lucreze acolo jos.

Dacă ar mai fi nevoie de dovezi, certitudinea că Dumnezeu e de partea mea este că am trimis luni treizeci şi opt de africane, gătite cu paiete şi şaluri, în discotecile de pe bulevardul Almirante Reis şi piaţeta Martim Moniz, fără să mai socotim, o slujitori ai Domnului, pe cele care şi-au răspândit şoldurile uzate prin parcurile şi grădinile oraşului, de la Belem până la Ajuda1, fumând răbdătoare pe trotuare Malborouri. În scurt timp şi graţie binecuvântării tatălui ceresc, o turmă nemăsurată de convertite la Credinţă ocupa toate cartierele Lisabonei până la docurile de la Alcântara unde aerul, în iulie, era de celofan şi asedia cu parfumurile sale irezistibile puşcaşii marini ai escadrelor NATO sau echipajul, tulburat de beriberi şi de peisaje neobişnuite, al

lui Cristofor Columb. Dar între timp, în pofida prosperităţii acestei afaceri, domnul Francisco Xavier, instalat în balansoar, păstra în sinea lui ulceraţia abandonului soţiei sale, care-1 schimbase, în Mozambic, pe un centenar ce putea a grajd.

— De ce nu te duci după ea? A întrebat Fernão Mendes Pinto într-una din primele vineri a fiecărei luni când făceau socotelile în scris şi împărţeau procentajele, sub privirea tutelară a pescarului care trăgea de năvod pe mobila sa. Poate că bătrânul acela o fi şi murit.

Domnul Francisco Xavier a cumpărat un costum colonial şi un coş cu haine de la o familie de ţigani ce traversa piaţa Paco da Rainha într-un convoi de căruţe prăpădite, cu catâri tremurând de foame şi tuşind între hulube. A oferit pe una dintre mulatrele mai tinere unui căpitan al lui Dom Joâo de Castro, care se îmbarca pentru Diu şi care, în timp ce se echipau caravelele cu butoaie de pulbere şi tunuri mari din bronz cu bazoreliefuri marţiale dăltuite manual de giuvaiergii cu o încăpăţânată minuţie, zăbovea

1. Vechi cartiere ale Lisabonei.

Pe strada Intendente tăifăsuind despre Asia cu nişte târfe distrate, mai atente la interesul arătat de automobile decât la plicticoasa teorie a catapultelor, şi aşa am obţinut un loc într-un pescador abătut din drum, care a oprit de mai multe ori în Africa pentru a-şi îngropa în nisip gabierii morţi de ciumă şi a îmbarca baloturi de arahide, o duzină de vaci vii şi un pluton colonial de indigeni pestriţi, înarmaţi cu piei de tigru blindate şi cu sarbacane de curara. Domnul Francisco Xavier a fugit la adăpostul forfotei docherilor şi şi-a continuat călătoria spre Beira purtat pe umeri de un negru ieşit din comun care-1 apărase cu ani în urmă pe Mouzinho de Albuquerque1 prin simpla prezenţă a bicepşilor săi. În decursul unui traseu chinuit de cinci luni şi trei zile s-au încrucişat cu garnizoane ciufulite care se despăducheau pe plajă, cu misionari care le explicau hotentoţilor misterul zăpezii servindu-se de comparaţii extraordinare, cu un Rege Mag rătăcit pe cămila sa şi care căuta zadarnic, pe cerul cu nenumărate scânteieri, steaua

Betleemului, cu lăzi aruncate pe mal pline cu biluţe de naftalină şi pardesie, şi cu sirene răstignite pe recifuri având moluşte în locul inimii, până ce au ajuns la Beira aplecată deasupra mării de ceramică din anotimpul ploilor, la palmierii din străduţele ce dădeau în mirosul de silitră şi lubrefiant de vapor din port, la clădirile cu coloane locuite de tăcerea timpurilor apuse, de paraziţi şi de larve de trandafir, fără să mai punem la socoteală locomotivele ce sfâşiau draperiile desişului şi sforăiau lângă noi ca rinocerii. Domnul Francisco Xavier 1-a concediat pe negrul care a dispărut imediat în licăririle cârciumilor din cartierul muncitoresc unde s-a culcat cu şase femei concomitent, iar el s-a îndreptat spre pârloaga neconsolată a barăcilor de zinc şi a rulotelor de circ, departe de valuri, şi pe care noile clădiri începuseră deja să le înghită, căutând

1 Ofiţer portughez care s-a distins prin vitejie în campania pentru Mozambic (1855-1902).

Cele două palme de curte ale cumătrului meu şi napii retezaţi de molarii melcilor. Tălpile, o popor al lui Dumnezeu, recunoşteau şontâcăind gropile de pe trotuare. Copii cu membre filiforme se întreţineau prin şanţuri cu jocuri secrete. Ploicică toca fără zgomot iarba de pe acoperişuri.

Patronul oraşului Setubal a dat de mai multe ori ocol pârloagei, dezorientat de construcţiile recente, trepte neaşteptate, fete şi gropi de gunoi necunoscute, eboşă de cimitir dincolo de ultimul cort, unde se aliniau, în iarbă, opt şiruri de cruci din lemn. Întrebând în stingă şi-n dreapta s-a apropiat de mirosul de chitru şi iapă tânără al trupului nevestei, pe care a descoperit-o până la urmă pe o potecă de pisici vagabonde, locuind într-o construcţie din pânză de cort în interiorul căreia alba, în picioarele goale, clipind din pleoapele umflate de fum, amesteca o fiertură într-o oală greţoasă. Cutii de conserve cu begonii şi cu vechile etichete de ciocolată pudră încă pe ele se vestejeau într-un oval de fereastră. Tava cu obiectele de artizanat ale cumătrului meu zăcea acoperită de larve într-un colţ.

Când am împins uşa şi articulaţiile balamalelor au cedat şi au sărit de la locul lor, femeia m-a privit fără să se mire, preocupată de fiertul zemei.

— Tu eşti? A spus îndepărtând cu călcâiul curiozitatea unui pui de găină.

Îmbătrânise atât de tare în lunile acelea încât semăna acum cu bunicile de prin albume ale căror riduri încrucişate şi pupile inexplicabile par să provină din ţările străine de pe cealaltă faţă a lunii, unde obiectele cele mai transparente se înţeleg de-a-ndoaselea şi unde se utilizează un limbaj obscur fără vocale. Contactul cu cumătrul meu (de altfel reprodus în sepia pe o etajeră, cu rama tăiată în diagonală de chenarul negru al doliului) îi îngălbenise carnea, îi măţuise pielea, îi întărise monturile sub şiretul papucilor, iar domnul Francisco Xavier s-a trezit în faţa unei făpturi de vârstă incertă mestecând terciuri cu buretele gingiilor, enervându-se de găinile care-şi uitau ouăle în paiele saltelelor, îşi pierduse coapsele şi şalele maiestuoase de altădată, şi arbuşti de peri cărunţi îi înfloreau pe picioare.

Veşnica ploaie cădea pe străduţele cu pisici unde câte un clovn sau altul de la circul chinezilor, îndobitocit de băutură, se împleticea în pantofii lui de lac. Domnul Francisco Xavier a scos de sub patul care încă mai putea a paludismele mortului un cufăr de nostrom de caravelă, şi a căutat în baracă, la nimereală, hainele uzate ale albei care-1 urmărea de deasupra plitei de gătit cu o inerţie goală. A adunat fuste, ghete, două bluze, o perie de cap cu peri lipsă, o tabacheră din email cu inele şi brăţări de baga înăuntru, un şnur cu nasul oxidat al Sfântului João de Brito1, a răsturnat totul în căptuşeala de serj a cufărului şi a potrivit încuietorile groase de metal. Pe urmă i-a întins un pulovăr şi nişte pantaloni soţiei sale, i-a poruncit îmbracă-te, a luat o umbrelă cu o ceafă de câine cu sprâncene de fildeş drept măciulie, a acţionat spiţele rupte şi, când a revenit după o jumătate de oră, picurând parfumul de trifoi al iernii, îi vârâse deja pe gât casa şi sculpturile de două parale unui trapezist care mai păstrase ceva bani pentru vinul de seară. Soţia lui îl aştepta aşezată pe cufăr, cu un calm neutru pe obrajii obosiţi.

— Unde mergem? A întrebat ea cu vocea bolnavă în lungul căreia silabele se alungeau cu o lene larvară.

Ţinând minerul umbrelei deasupra capului, patronul oraşului Setubal i-a parcurs cu dispreţul privirii gura exotică, pieptul lipsit de vehemenţă, pântecele moale şi şoldurile de miel, înainte de a se prăvăli pompos pe o banchetă de piele:

— Să lucrezi ca târfă la Lisabona, a informat-o el cu apă murdară scurgându-i-se de pe poalele hainei. Posibil ca maică-mea să facă ceva din tine.

1 Iezuit şi misionar portughez, născut la Lisabona (1647-1693).

Când Vasco da Gama a sosit cu autobuzul în târgul Vila Franca da Xira, cu pachetul de cărţi de joc în buzunar, ca să intre în comerţul cu tălpi, a găsit, în locul copacilor şi al caselor şi al străzilor de care îşi amintea în Africa, noaptea, cu meticuloasa precizie a dorului, a găsit, aşadar, o localitate din care supravieţuiau ascuţişul acoperişurilor şi pagoda chioşcului, fiind ea total scufundată în imensa întindere de apă zăgăzuită a Tejo-ului, care îneca ferme, vaci şi ziduri, împinsă de ploile de noiembrie.

Familii îmbrăţişate în vârful plopilor vedeau cum trec în derivă, în vârtejuri de nămol, corpuri dilatate de scrinuri, catâri şi câini, contrabasuri de muzicanţi uitând pe vecie de portative, femei cu degetele imobilizate în gesturi de cusătorie şi căni cu inscripţia Suvenir din Lule, în timp ce aşteptau ajutorul improbabil al şalupelor de pompieri.

Autobuzul, după ce evitase cascade, râuri secundare şi bolovani prăvăliţi, s-a oprit la adăpost pe o culme unde un vânt de nord-est fără ţintă ardea cu mirosuri sulfurice rădăcinile arbuştilor, pasagerii au coborât tatonând cu tălpile denivelarea treptelor, iar pensionarul, pipăindu-şi cărţile de joc în buzunar şi distingând uşor, prin simpla inspiraţie a degetelor, valeţii atu de treiurile fără valoare, s-a aşezat pe o piatră aşteptând ca fluviul să părăsească încet târgul printr-un reflex asemănător cu înghiţitul salivei, ca fanfara să reia în chioşc un vals întrerupt,

oamenii să umble din nou pe străzi, farmaciile şi plafarurile să-şi retragă obloanele de la vitrine, iar calendarul, calmat, să reînceapă să funcţioneze de la o oarecare duminică aleatorie înainte, după cum decidea degetul arătător al preşedintelui Camerei Municipale aşezat orbeşte pe un mozaic de cifre. Nepotul magazinului de pantofi va apărea la balcon salutându-1 din ceremonioşii, obişnuiţii, palizii săi ochi de ponei în convalescenţă, el va recunoaşte şcoala primară, academia de muzică, arena de coride, piaţa de alimente, acvariul cu tritoni cărunţi din muzeul maritim neterminat al cărui proiect eşuase de secole în sertarul cu corespondenţa de expediat unde şeful de secţie îşi ţinea salamul pentru gustare între avizele inginerilor, şi va rămâne toată noaptea în cafeneaua din centru la un joc de cărţi feroce cu asistentul notarului care-şi anticipa aşii aşilor mei şi-mi ghicea fără milă damele, martori fiind radioul închis şi un ciorchine de chibiţi sideraţi.

— Mama lui de nemernic, s-a consolat el pândind cu ură retragerea Tejo-ului: oricum, tot m-au făcut conte1.

Şi şi-a amintit de ziua când 1-au chemat la Palat, i-au încredinţat o flotă şi 1-au trimis în India, oferindu-i, ca să-i fie de ajutor, un teanc de hărţi cu continente inventate, mormane de rapoarte mincinoase ale unor călători pedeştri şi un călugăr capucin cu ciliciu şi mătănii în mână, învestit cu misiunea specifică de a-i binecuvânta pe muribunzi.

Şi-a amintit de coasta Restelo dimineaţa, la ora plecării velierelor, de curtea instalată, ca să-1 vadă plecând, pe o tribună cu prelată cu franjuri, de doamnele de onoare pe care le ciupea orbeşte în grădinile palatului contopindu-şi mirosul de piatră-ponce cu esenţa de pasiflora a reginei.

Şi-a amintit de episcopii în odăjdii de aur, de nunţiul apostolic şi de ochelarii lui negri de mafiot taciturn, de decoltatele ambasadoare ale unor ţări îndepărtate, de pia-

1 Regele Dom Manuel 11-a recompensat pe Vasco da Gama pentru fapta lui de glorie numindu-l conte de Vidigueira şi mare amiral al Indiilor, pe lângă deja menţionata pensie de trei sute

de mii de reali.,.,., Ţa ce asista, în suspensie, la ridicarea ancorelor. Şi-a amintit de corbii ce recitau Imnul Cărţii de Joc prin cârciumi, şi-a amintit de popor, vai, de popor, fluturând steguleţe verzi-rosii, de bătrâna care mi-a trimis o binecuvântare unghiuloasă când trăgeam deja bulina spre curenţii din bară, dar a trebuit să aştepte treizeci şi una de zile pe piatra lui de pe deal, jucând cărţi de unul singur cu o infinitate de erori calculate şi manevre dilatorii fără să reuşească vreodată să învingă ori să fie învins, până ce Tejo-ul şi-a reintrat în matcă iar Vila Franca a reapărut întreagă din nămol, din trupurile în derivă şi dintre duzii frânţi, aşa cum şi-o păstrase în amintire în cei cincizeci de ani de Africa, uitând deja de acuarelistul cerşetor din metrou care 1-a desenat pe el şi pe alţi căpitani în momentul plecării, aşa cum erau, în uniformă, precum echipele de handbal înaintea meciurilor decisive.

O dată cu retragerea inundaţiei, aşezarea din care zărea doar fragmente prin stratul ocru al apei şi-a reluat fără tranziţie cotidianul de totdeauna, iar la mijlocul dealului Vasco da Gama a început să audă ciocanele şi motoarele atelierelor, vuietul de pădure al recreaţiei şcolare şi maşinile de scris din birourile statului, în timp ce un filarmonist în etate urca treptele chioşcului, se instala pe un scaun de fier, scotea din etui un clarinet foarte vechi şi cânta singur, în centrul estradei muzicale, un vals diafan ca tighelurile rochiilor, ridicând din când în când bărbia spre dirijorul inexistent. Boii umflaţi au revenit la dimensiunile lor normale păscând iarbă lingă fluviul unde acostau bărcuţele cu vâsle ale pescarilor de anghile şi unde nimfele tăgides veneau să-şi refacă seara cocul de varec al părului.

Atras de valsul insistent al suflătorului, contele a intrat în târg precum morţii în vise, recunoscând ciocanele de bătut în poartă şi detaliile pietrei dăltuite şi mirându-se de cartierele răsărite în timpul absenţei sale de navigator în Orient, cartiere modeste ce miroseau a supă de legume şi a munte de pietate, leagăne fărâmate în grădini cu margarete şi locuinţe fără coamă de acoperiş pentru râgâiturile beţivilor. Fire electrice vărgau cerul ca nişte portative destinate croselor păsăretului. Şi mai era şi

noutatea negrilor sosiţi din Guineea şi din Angola pedalând, în uniformă de factor, pe bicicletele poştei.

Magazinul de pantofi pe care, când a plecat, îl lăsase sub forma unei ascunzători furate împerecherii liliecilor, ocupa acum un şir întreg de vitrine dominate de o firmă cu neon, iar în interior zeci de vânzători îngenuncheau, ca nişte vasali, în faţa şosetelor clienţilor moleşiţi pe tronuri de catifea galbenă. O doamnă demnă efectua calcule zornăitoare la casa de marcat al cărei sertar sărea cu zvâcniri diavoleşti. Nepotul, în jachetă lungă din stofă de Covilhă1 şi lacrimă de perlă la cravată, îmbrăcat ca pentru un bal al antreprenorilor de pompe funebre, prezida, cu mâinile la spate, zburătăcirile botinelor, şi cu neplăcere 1-a împins înainte pe acel rupestru străbunic cu spadă ca să-i arate o cameră din fundul casei, cu o lucarnă în tavan şi un firicel de lumină foarte slabă plimbându-se, ca o apă revărsată, prin crăpăturile duşumelei, cu condiţia să nu aducă atingere prestigiului familiei etalându-şi pe străzile din Vila Franca favoriţii de neptun vetust. Vasco da Gama, fără să se simtă ofensat (Nici prostul de rege nu credea că am să mă mai întorc), a probat cu genunchiul somiera de sârmă a patului, a înghesuit în noptieră biscuiţii necesari tumultuoasei traversări a lungilor nopţi marine, şi patruzeci şi opt de ore mai târziu putea fi văzut într-o lăptărie jumulind la cărţi imprudenţa ţăranilor. A câştigat în felul acesta un plug, optsprezece cai, o cireada de vaci, hamuri desperecheate, o gramatică berberă broşată, un etaj mobilat la Caneţas, diferite locuri la umbră-soare pentru coride la alegere şi chiar ambulanţa pompierilor, obţinută prin subscripţie publică, învingându-l la ultima

1 Oraş din nordul Portugaliei, unde se află o importantă industrie de lâneturi.

Mână, cu o jumătate de punct, pe şeful corporaţiei graţie unui cinci magic. Când nepotul a văzut dobitoacele intrând prin uşa turnantă a magazinului într-o hărmălaie de tălăngi, speriind vânzătorii şi cumpărătorii de branţuri care escaladau în graba mare rafturile cele mai de sus, când a auzit teribila sirenă a ambulanţei, staţionată pe alee, înconjurând angoasa nesfârşită a

girofarurilor de pe capotă, i-a propus navigatorului să-i cumpere produsul câştigului său cu condiţia ca el să purceadă imediat la a doua călătorie spre India, sperând ca octogenarul să sucombe în Insula Amorurilor1, epuizat de vreun banc de nimfe nesăţioase.

Între timp contele, plictisit de furtună şi de pelagră şi sătul de a-şi trata bolile venerice din Goa cu băi de acid care-i jupuiau scrotul şi-1 împiedicau să umble mai multe săptămâni în şir, prinsese drag de târgul adolescenţei sale pe care mareele Tejo-ului le descopereau şi acopereau cu trucuri de iluzonişti, şi de femeiuştile ce-şi legănau tocurile, vârfurile pantofilor şi ambalajele de hârtie de mătase în zgomotul infernal al ambulanţei, îşi luase obiceiul să se plimbe călare, după-amiaza, prin pieţele locului, etalând cărţi de joc şi provocând străini la dueluri cartoforeşti, şi astfel a devenit proprietarul fabricii de gaz butan, al electricităţii din oraşul Cartaxo, al betonierelor din district, al întreprinderii de pompe funerare, a şapte crescătorii de vite, al spitalului Mizericordiei2 şi al majorităţii comerţului practicat între districtele Tomar şi Santarem.

A conceput groaznicul plan de a pune stăpânire pe Portugalia moşie cu moşie şi oraş cu oraş prin norocul la cărţi, iar jurisdicţia sa delirantă se întindea până la oraşul Port-

1 în Lusiada, Venus oferă drept premiu navigatorilor, care-1 însoţesc pe Vasco da Gama la întoarcerea în Portugalia, o şedere pe această insulă minunată, unde vor fi răsfăţaţi de nimfe.

2 Importantă instituţie de binefacere portugheză cu sucursale în multe regiuni şi în fostele colonii, şi care datează de la sfârşitul secolului al XV-lea.

Alegre unde deţinea tribunalul şi trei sferturi dintre consilierii municipali când regele Dom Manuel1, solicitat insistent de îngrijorarea cortes-urilor, 1-a chemat la Lisabona şi i-a comunicat că-1 numise comandant al unei expediţii de biologi sudanezi trimişi cu submarinul la Polul Nord ca să studieze legile genetice ale reproducerii pinguinilor.

De patruzeci şi doi de ani nu mai vorbise Vasco da Gama cu monarhul, şi după nenumărate luni petrecute în sala de aşteptare citind reviste de cabinet medical alături de executivi în jiletcă, astrologi cu capa presărată cu steluţe, reprezentanţi ai partidelor politice majoritare, minoritare şi inexistente, o jurnalistă italiancă şi delegaţia sindicatului panificatorilor învăluită în pudra de orez a făinii matinale, a găsit un principe îmbătrânit gonind muştele cu sceptrul, cu o coroană de tablă cu rubine de sticlă pe cap şi cu răsuflarea de piure de mere a diabeticilor, ancorat pe bancheta unei ferestre gotice2 deschisă spre galioanele escadrei sale, pe care o contempla, dezinteresat, cu melancolia gripelor. Mânăstirea Jeronimos, terminată de decenii, se transformase imediat într-un monument arhaic destinat cununiilor de duminică şi pateticei celebrări a gloriilor defuncte, în cursul cărora escarpenii răsunau, pe lespezile concave, ca tot atâtea mici explozii. La extremitatea încăperii un grup de nobili originari din provincia Minho discuta grav despre devalorizarea alunecoasă a escudo-ului.

Un soare magnific lumina acoperişurile bisericii Santa Catarina, rostogolindu-se într-o îngrămădeală ca de iesle spre o vale transparentă întretăiată de podul autostrăzii. Raţele

1 Sub domnia regelui Dom Manuel I, supranumit Norocosul,

— 1521), au avut loc cele mai răsunătoare evenimente din istoria descoperirilor portugheze (descoperirea drumului spre India, descoperirea Braziliei, alte victorii memorabile prin care s-a extins imens regatul Portugaliei), prosperitatea astfel dobândită cunoscând însă o rapidă decadenţă.

2 Aluzie la o celebră fereastră din localitatea portugheză Tomar, prototip al arhitecturii gotice „manueline”.

Migrau spre sud în plutoane triunghiulare, fugind de amărăciunea toamnei, stoluri de porumbei plecau şi veneau în foşnete de tafta. Un infante de trei ani îşi târa maşinuţa de tablă pe covor. Amiralul a sărutat mâna regelui şi au rămas amândoi să privească tăcuţi textura de rouă matinală a după-amiezei de septembrie.

— Uită de născocirea cu pinguinii, a spus principele gonind muscoii, asudând lichide de bătrân sub coroana ridicolă. Adevărul este că ţi-am simţit lipsa.

Pensionarul şi-a spus că aproape toate se schimbaseră la Lisabona de când se îmbarcase pentru Angola ca să trăiască în mijlocul violentei singurătăţi a negrilor. O epidemie de boli de apă dusese practic la extincţia nimfelor tăgides, reduse la un mic banc de sirene cărunte care se hrăneau din canalele de scurgere de la Chelas1 şi din sedimentul Siderurgiei aruncat în valuri printr-o complicată reţea de ţevi. Populaţia părăsise cetăţile şi se mutase în Luxemburg sau în Germania, căutând de lucru la fabricile de automobile şi matriţe de plastic. Ducii administrau sucursale de bănci în Venezuela. Ofiţerii de la Şcoala din Sagres fumau foiţe de heroină şi exploatau baruri în Albufeira2. Iar dacă acum ar fi invadat castilienii regatul Portugaliei, ar fi dat doar de englezi nepăsători în golful Estoril, de santinele ce picau de somn la poarta mare a Statului Major al armatei şi de femei îmbrăcate în negru în satele pustii, foindu-şi fustele în jurul băncilor de lemn, privind în sinea lor un gol absolut.

Până la urmă biologii au plecat fără conte într-o fregată care a dispărut din radar în dreptul Scoţiei, eşuată într-un promontoriu pervers, chiar în ziua când Vasco da Gama şi monarhul, înşelând vigilenţa paznicilor de ţărm tumefiaţi de pistoalele pe care li le închiriaseră americanii cu

1 Suburbie a Lisabonei unde se află o veche mânăstire, transformată în loc de retragere a văduvelor.

2 Localitate din sudul Portugaliei.

Luna, plecaseră singuri spre cartierul Marvila conversând despre descoperiri şi zeiţe, îmbătrâniseră atât de tare încât oamenii din oraş, care nu-i recunoşteau, urmăreau stupefiaţi acea pereche de moşnegi mascaţi în hainele lor bizare de sfârşit de carnaval, cu pumnal de tablă la brâu, mocasini ascuţiţi de catifea, veste scurte în dungi şi lungi şuviţe de păr mirosind a sovârf de cămară, în care proliferau paraziţi din alte secole. Puştimea din

cartierele Penha de Franţa şi Beato îi încuraja cu o zeflemea de curiozitate amuzantă. Zarzavagioaicele, speriate, încremeneau în mijlocul strigăturilor cu care-şi vindeau marfa. Culorile semafoarelor se dezorganizau la trecerea lor, provocând un ambuteiaj de taxiuri, căleşti şi camioane care se înjurau cu ură. S-au oprit pentru un sandviş şi o bere la o lăptărie de lângă o pompă de benzină sub copaci, şi au zărit, deasupra acoperişurilor, vele ancorate şi pavilioane de pacheboturi după care jinduiau veşnicii pescăruşi, aceiaşi care asistaseră la cucerirea Lisabonei de către Dom Alfonso Henriques1. Regele şi navigatorul, făcând abstracţie de cortegiul de şomeri care-şi bătea joc de ei râzând de sceptrul şi de coroana de tablă, au mers de-a lungul Tejo-ului spre Cabo Ruivo şi hidroavionul răpit valurilor şi legat pe promontoriul său din calcar cu bucăţi de pânză sfâşiată de păsări şi mumiile pasagerilor din spatele geamlâcurilor paznicilor. Vreo zece flenduroşi întindeau plase de prins crabii de pe mal. Nişte nimfe tăgides ale căror hernii de disc abia le mai permiteau să înoate se puricau de scoici lângă Petrochimica şi mirosul ei de măruntaie amoniacale. Până la urmă au ales un ponton dincolo de cartierul Chelas, unde ei nu erau decât nişte moşnegi anonimi îmbrăcaţi într-un fel care intriga, şi unde barcazuri muribunde se acopereau de muşchi, de găinaţ de codobaturi şi de claritatea podului de casă al uitării. Se zărea sudul

1 Supranumit Cuceritorul, a fost primul rege al Portugaliei, iar, în 1147 a cucerit Lisabona de la mauri. A trăit între anii 1111 şi 1185.

Până la Barreiro şi Alcochete1, monumentul lui Crist-Rege2, arcurile de fier ale podului, şi apa opacă şi tulbure ca leşia din albia de rufe. In urma lor, în iregularitatea colorată a Lisabonei, rămâneau depozitele de pe chei în care comandanţii galerelor îngrămădeau la nimereală sclavi indieni, rinoceri, nobili amputaţi cu lovituri de cuţit olandeze şi butoaie cu solzi de triton, dincolo de şoproanele săracilor care anual, în lunile ploioase, se dărăpănau şi se prăbuşeau. Vasco da Gama şi monarhul s-au decis pentru un taluz lângă fluviu, Dom Manuel dezbrăcat de coroana de tablă şi de mantia de hermină şi marinarul debarasat

de greutatea spadei, şi s-au simţit în fine egali, în decrepitudinea şi oboseala lor, după atâtea despărţiri, neînţelegeri, îmbufnări şi intrigi de-ale scutierilor. Fregata cu pinguini traversase bara de mult transportându-şi încărcătura de biologi în halat, incubatoare cu radiaţii ultraviolete şi atlasuri ştiinţifice, curtea şuşotea departe de ei în restaurantul pentru botezuri de la cetatea São Jorge, gloata aduna bolovani şi fierbea ibrice cu ulei de floareasoarelui pentru apărarea oraşului, iar noi acolo, singuri, în tăcerea şi pacea înserării, urmărind nimfele tâgides care nu mai aveau puterea să lupte cu mareele şi se impregnau treptat de blândeţea întunericului. Pleoapele de cocoş bătrân ale Maiestăţii Sale le-au întâlnit pe-ale mele, la fel de ridate şi încercănate, şi câteva clipe am fost năpădit de gândul absurd că suntem un singur individ care se observă în oglindă, surprins de podoaba gulerelor, de cerceii şi de paftalele de aur, stând pe vine lângă fluviu, la adăpost de curteni şi de adulatori, mai vulnerabil şi mai fragil decât un mus în dizgraţie. Mă pregăteam să-i povestesc regelui anii petrecuţi în Africa, îmbarcarea armatei,

1 Localităţi de la sud de Lisabona, pe malul Tejo-ului.

2 Statuia lui Crist-Rege, emblematică pentru Lisabona, este înălţată la extremitatea Podului „25 Aprilie 1974” care traversează estuarul Tejo-ului.

Luptătorii de gherilă care veneau din interior ca să ocupe Luanda. Să-i vorbesc de burta unsuroasă a golfului, de norii de păsări albe de ianuarie, de mirosul mulatrelor la patru dimineaţa, Doamne, că dacă le-aţi fi încercat nu le-aţi mai fi uitat niciodată, şi de subitele aurore miraculoase ale tropicelor. Voiam să-i spun, pe măsură ce nimfele tăgides se evaporau una după alta în smoala valurilor, despre întoarcerea mea la Lisabona într-o cală cu cearşafuri fleaşcă de vomismente şi de mizerie enervată, când Alteţa Sa s-a ridicat ca să aducă o traversă de schelă părăsită de la un post de pază. La două sute de metri de noi santinelele aprindeau felinarele caravelelor. Dom Manuel a aşezat scândura peste nişte cărămizi şi şi-a şters mâinile de şatenul de pe şolduri:

— Scoate cărţile de joc, a spus. Vreau să văd dacă tot aşa mai trişezi la septic.

La început nu i-a plăcut piaţeta Santa Barbara pentru că de acolo nu se vedea marea şi nici nu se auzea scheunatul puilor de morsă căutând moluşte printre recifuri, dar când în zori, la ora de mers la culcare, soarele incendia marchizele din Cartierul Coloniilor, Manoel de Sousa de Sepiilveda a început să se deprindă cu absenţa valurilor şi cu autocarele şi maşinile viconţilor care înlocuiau vapoarele ancorate în miasma galerelor scufundate în Tejo.

La ora zece seara intra la Barul Dona Leonor (omagiu soţiei sale îngropate sub îngerul de piatră în ţara antropofagilor) şi dirija de la tejghea o cireada de tinere lâncezitoare şi de septuagenari indecenţi, iritaţi de vârstă, care-şi plimbau artrita în lungul coapselor acoperite cu ciorapi de mătase din care ţâşnea câte o porţiune de carne de măcelărie.

Instalat la puntea de comandă a tejghelei, ocrotit de oglinzi, gâturi de sticle şi pahare, Manoel de Sousa de Sepulveda falsifica cocteilurile adăugându-le o treime sirop farmaceutic sau o mensură loţiune contra cheliei de la droghistul din vecini, lua pulsul băuturilor ca să împiedice pierderi pe pluşul banchetelor, regla intensitatea muzicii în ton cu temperatura clientelei, iar la ora trei dimineaţa, când Afonso de Albuquerque sau Dom Francisco de Almeida1, cu ţiga-

1 Numele primului viceregе al Indiei care, trebuind să cedeze funcţia sa lui Afonso de Albuquerque, pe drumul de întoarcere a fost ucis de cafri în apropierea Capului Bunei Speranţe (1450-1510).

Reta între dinţi, îşi răspândeau peste mese bărbile impunătoare, aşeza pe talerul picupului vechi cântece marinăreşti ca să ostoiască amărăciunea celor doi viceregi destituiţi. La orele cinci, în barul constând din două etaje călare unul peste celălalt pe ale căror perne se întindeau să hiberneze, măcinate de creioanele copiilor, mulatrele domnului Francisco Xavier, gabieri şi funcţionari de bancă păşteau urechile femeilor, la adăpostul

pereţilor despărţitori din material melaminat, în sunetele unor marşuri războinice ai căror bemoli amortizaţi ajunseseră pe timpuri chiar şi în Mozambic şi Japonia. La cinci şi jumătate, când lumina zorilor se lupta cu felinarele de pe stradă, iar viceregii, răsturnând pahare, discutau despre strategia de la Trafalgar, părintele Antonio Vieira1, cu eternul său fular la gât, dat afară din toate cabaretele Lisabonei, îşi făcea intrarea impunător, ţinându-şi predicile de beţivan, până ce se prăvălea pe o sofa, între două negrese, bâiguind sentinţele profetului Ilie cu o vehemenţă de misionar. La ora şase chelnerii strângeau farfurioarele cu migdale, floricele şi chipsuri, goleau scrumierele, măturau cioburile, iar clienţii orbeau, mahmuri, din cauza ferestrelor deschise ale discotecii goale, în tirnp ce mulatrele se căţărau pe coastă în sus spre pensiunea Apostolul Indiilor, ciocnindu-se de poliţişti lunatici. Pe bulevardul Almirante Reis dactilografe rebegite aşteptau autobuzele care să le ducă în cartierul Baixa. O goarnă îi trezea pe cadeţii de la Academia Militară, care-şi ridicau fimozele visând silfide goale, cu ombilice perfecte, tăvălite în cearşafurile lor cazone. Maşinile gunoierilor rumegau resturi, legărun-

1 Numele unui celebru iezuit, poreclit Crisostomul portughez,

— 1697), orator sacru şi scriitor, care a trăit mult timp în Brazilia. Numit predicator al Curţii, a fost însărcinat de regele Dom João al IV-lea cu importante misiuni diplomatice, a stat un timp în închisorile Inchiziţiei, iar regina Cristina a Suediei, care locuia atunci la Roma, 1-a numit duhovnic şi predicator. Este una din marile personalităţi ale literaturii portugheze.

Du-şi şoldurile semiaxelor spre grajdurile Camerei Municipale. O burniţă nemiloasă decolora prelata albastru-alb a discotecii. In picioare, la intrare, în pardesiu şi pantaloni fantezii, înconjurat de obloanele prăvăliilor, închise, văzându-1 pe părintele Antonio Vieira că binecuvânta strada Arroios cu un fast papal şi pe viceregi că pleacă în derivă într-un balet precar, Manoel de Sousa de Sepulveda era întotdeauna cuprins de un resemnat simţământ de angoasă, comparabil doar cu cel pe care-1 resimţise, cu luni în urmă, pe Coasta Caparica, proptit de tijele

ruginite ale sferei „Creme Nivea” în timp ce valurile aurorei urcau pe plajă, iar ţiganii îşi convergeau spre el siluetele îndoliate. Se simţea atât de singur încât îi oferea taximetristului dublul preţului unei curse ca să-1 ducă mai de grabă spre parterul din piaţa Campo Pequeno unde locuia, să se dezbrace smulgându-şi hainele şi să rămână apoi ore în şir culcat pe spate, cu ochii-n tavan, ascultând, îngrozit, zgomotele vecinilor.

Deschisese barul şi închinase casa graţie unui cec din Belgia vârât din nebăgare de seamă în alt buzunar şi pe care casierul băncii 1-a privit cu suspiciune timp de o săptămână fiindcă-i era înmânat de un individ desculţ şi pe jumătate gol ce-şi acoperea pistruii de pe piept cu fâşii din cămaşă. Dar în luna următoare, spălat şi bărbierit, într-un splendid costum englezesc şi cu cravată de mătase, achiziţiona cedarea discotecii de la nepoţii fostului patron, aruncat într-un azil de invalizi de o tromboză oportună.

A înlocuit perdeluţele rupte cu rozase de biserică, a instalat ghirlande rotitoare care acompaniau tangourile, a selecţionat portarul şi chelnerii dintre docherii de încredere deprinşi să înfrunte încăierări în port şi greve memorabile, s-a pus de acord cu Fernão Mendes Pinto şi cu domnul Francisco Xavier în privinţa detaliilor recrutării şi întreţinerii unui contingent rezonabil de mulatre, şi şi-a mobilat etajul din Campo Pequeno cu noi fosile africane şi noi săgeţi de antropofagi pescuite în magazinele de antichităţi din Lisabona. Cum niciodată n-a mai reuşit să-şi reconstituie numeroasa colecţie de ghiocuri de râu în care sirenele cântau îngânat doruri indistincte, a înlocuit-o cu fotografii de cavaleri cu favoriţi şi dame cu sprâncene teribile, achiziţionate prin târguri de provincie în dorinţa de a-şi inventa singur trecutul pe care-1 pierduse şi în jurul căruia şi-a creat, pătimaş şi pe îndelete, amănuntele cele mai superflue, eliminând Grădina Amoreiras şi pe tatăl negustor de mărunţişuri şi fabricându-şi o copilărie cu băi termale la Caldas da Rainha1, însoţit de o bunică pe nume Elisa, mereu aprovizionată cu bomboane strategice şi care suferea de rinichi. Şi-a păstrat doar numele de Manoel de Sousa de Sepulveda (deşi în perioada de fervoare mistică proiectase să şi-1 schimbe în Fernando de

BulhSes) şi capul de taur împăiat din casa adolescenţei sale reale, pe care fratele său i-1 cedase cu uşurarea celui care se debarasează de o belea. A trebuit să-1 sulfateze din cauza buburuzelor ce i se cuibăriseră în nări şi a fluturilor ce-i devorau pielea întinsă de la bărbie, şi să-1 expună la soare, pe marchiză, între rufele puse la uscat şi maşina de spălat vase, ca să-1 scape de ultimele pestilente ale insectelor.

Şi-a amintit, mirat, în timp ce-şi sorbea lichiorul de dude în fotoliul din salon, că locuise ani în şir în mirosul acela de parcă ar fi respirat în urna lipicioasă a unei novice în descompunere. Şi-a amintit de mama târându-şi pe covoare, din oftat în oftat, gleznele ca de şopârlă, de tatăl care expulza libelule pe gură şi de fratele care dormea ameninţat de omizi fantastice, înţelegând că taurul acela, achiziţionat de un unchi toreador la o vânzare cu licitaţie a obiectelor amanetate, era nu numai stăpânul lor, ci şi cel al întregii case, spionându-le gesturile cele mai triviale cu provocatoarele şi stupidele lui pupile de sticlă. Aânceput atunci, între el şi boul din perete, o luptă care avea să dureze până la moartea nobilului, în cursul căreia se măsurau cu o

1 Localitate balneară cunoscută încă din secolul al XV-lea.

Indiferenţă prefăcută de la dulap la dulap, se urmăreau ranchiunos într-o tăcere totală, se urau cu ferocitate peste faţa de masă imprimată de la prânz. Dacă se trezea ca să meargă să urineze, ţinându-şi cu ambele mâini burduful vezicii, animalul îl obliga să expulzeze prin uretră gunoaie ascuţite ca nişte picături de acid clorhidric care-şi croiau drum, prin carnea sa, cu o violenţă abominabilă ce i se repercuta apoi multe ore în viscere, până când, nemaiputând suporta suferinţa, a oferit capul, fără nici o explicaţie, părintelui Antonio Vieira, dar s-a văzut obligat să-1 recupereze opt luni mai târziu, în virtutea unor dispoziţii testamentare obligatorii, împreună cu un Crist aborigen şi o reproducere după Guernica, sprijinit cu genunchii emoţionaţi de literatul sacerdot, mort de friguri ternare contractate în pădurile unde petalele seamănă cu caninii de hienă, iar arborii de cauciuc şterg cu frunzele lor ultimele vestigii ale dorului.

Debarasat un timp de prezenţa de rău augur a taurului care-1 împiedicase pe tatăl său să se îmbogăţească şi-1 menţinuse seară de seară prizonier al diurnei resemnaţilor, prosperitatea i-a crescut în ritmul de neconceput al epidemiilor. Într-un singur semestru a pus stăpânire peste barurile din zonele Areeiro, Paco da Rainha, Arroios şi din bulevardul Almirante Reis; exploata pensiunile din vecinătate, unde patroanele accelerau entuziasmul clienţilor bătând cu degetele lor noduroase în uşi; administra cârciumile din zori de zi, ajutând la diluarea neîncrederii în aurora; s-a extins în piaţa Martim Moniz unde s-a asociat cu industriaşii care, de Crăciun, fac speculă cu bijuterii imitaţie de aur în sunetul clopoţeilor înşiraţi pe sfoară; până şi nimfele de la Gara Santa Apolonia şi de pe Cheiul Sodre, care se evaporau o dată cu zorile dispărând în ipsosul fluviului, îi plăteau în maravedis1 douăzeci la sută din câştig, ca să nu mai vorbim de cele care-şi târau

1 Veche monedă arabă care avea curs în Portugalia.

Decolteurile veştede spre bornele kilometrice ale autostrăzilor, oferind camionagiilor plăcerea moartă a sexului. I-a împrumutat bani lui Dom Joao de Castro ca sa urbanizeze Goa, i-a oferit lui Camoes posibilitatea realizării unei ediţii de buzunar din Lusiada, cu balerine goale pe copertă, inclusă într-o colecţie de romane poliţiste, 1-a ajutat pe poetul liric Tomaz Antonio Gonzaga1 să-şi amelioreze comerţul cu sclavi, şi s-a implicat în Războiul Rozelor, luând partea ambelor familii, în speranţa de a se căsători cu engleza de Linguaphon a unei ducese roşcate. Şi zilnic, la nouă dimineaţa, după ce controla casa şi aduna banii, mergea la culcare cu impresia că uitase ceva obscur în vreun loc familiar, ca şi cum ar fi tras uşa lăsând legătura de chei pe dinăuntru.

În pofida faptului că era milionar şi foarte apropiat al regelui şi stăpânului nostru, care-1 aşeza lângă el în timpul pieselor şi farselor giuvaiergiului Gil Vicente ce apărea uneori la bar cu buzunarele pline de însemnări şi de versuri şi alegea invariabil căpriţa cea mai prost îmbrăcată şi mai urâtă pe care o trimisese în noaptea aceea patronul oraşului Setubal, Manoel de Sousa de

Sepulveda, care prezida consiliul de cenzori al unei companii de asigurări, acumula dolari în Elveţia şi-1 trata pe Afonso de Albuquerque cu tu sau cu Fă-te-ncoa, măi vice, că azi încă nu-ţi zării barba (iar celălalt se scula şi se apropia smerit în surtucul său şi cu un mic aer supus), în pofida prieteniei pe care o legase într-o vacanţă la Algarve cu britanicul Martin Luter, soţ al unei foste călugăriţe cu pălăriuţă ridicolă, nu reuşise să cumpere ultima discotecă din piaţeta Santa Barbara care-i lipsea, un subsol cu o răsunătoare la nivelul gleznelor trecătorilor, mai igrasios şi inconf ortabil decât subteranele bisericilor unde vampirii depun ouă pe

1 Celebru poet brazilian (1744-1807); implicat într-o conspiraţie, a fost exilat într-o închisoare din Angola, pedeapsă comutată într-un exil de 10 ani în Mozambic, unde a murit nebun.

Lavanda etolelor preoţilor, cu două, trei zeiţe fumând în întuneric şi atrăgând cu licărul ţigării clienţii care navigau fără ţintă într-o apă tenebroasă, ameţiţi de gingia dezacordată a unui acordeon.

Patronul, un omuleţ cu şapca lui Lenin pe chelie, răspundea la numele Nuno Alvares Pereira1 şi fusese, în tinereţe, conetabil al regatului, iar după aceea călugăr la Sâo Domingos, înainte de a se sătura de misele şi Te Deumurile cântate clănţănind din dinţi într-un naos îngheţat, de a restitui Ordinului sandalele care-i răneau picioarele şi rasa de călugăr care-i producea urticarie fără să-1 apere de frig, de a-şi recupera gabardina profană, de a cere un împrumut de la Ducele de Braganca2, ginerele său, de a achiziţiona Discoteca Aljubarota la colţul bulevardului Almirante Reis cu prima străduţă din Piaţetă, şi a se lăsa să cadă pe masa cea mai depărtată de uşă contemplând întunericul, în compania unui capile3 îndoit cu apă, ascultând, imun la dojenile fiicei sale, orchestra ce cânta, pe o mică estradă dispusă oblic, cântecele de prietenie ale domnului Dom Dinis4.

Manoel de Sousa de Sepulveda 1-a vizitat de mai multe ori în apartamentul său din strada Barão de Sabrosa cu ideea fixă, veşnic amânată, de a obţine de la călugăr disco-

1 Numele unui ilustru războinic portughez (1360-1431) care, de foarte tânăr, i-a învins pe spanioli atât la Aljubarrota, cât şi, pe propriul lor teren, la Valverde (1385). Dom João 11-a numit conetabil, umplându-1 de onoruri şi recompense, la care el a renunţat însă când s-a retras la Mânăstirea Cârmo, pe care o întemeiase la Lisabona. A fost beatificat în 1918.

2 Dom Afonso, primul duce de Braganţa (1377-1461), a întemeiat Casa de Braganţa, familie domnitoare în Portugalia între

1640 şi 1910. S-a căsătorit cu Dona Beatriz, fiica lui Nuno Alvares Pereira.

3 Băutură preparată din sirop de capilaria.

4 Dom Dinis (1261-1325), rege al Portugaliei, înmormântat la Odivelas, om de litere şi poet care a compus celebre cântece trubadureşti, „de prietenie” şi „de amor”.

Teca şi răsuflătoarea ei sleită de puteri, ca să aibă astfel monopolul asupra valsurilor şi tangourilor din Lisabona.

Fostul abate trăia într-o locuinţă de portăreasă înghesuită sub casa scării, cu o săliţă plină de scrinuri şchioape şi portrete de marchizi cu autograf, o odăiţă minusculă în care se plimbau orbitele milenare ale unei broaşte ţestoase, şi un spălător acoperit cu zinc în care se rostogoleau, în lupte silenţioase, coropişniţe şi cameleoni, în spatele unui ciob de oglindă. Conetabilul, cocoţat pe un scaun de bucătărie, cu paharul de copile insipid în mână, îi asculta argumentele într-o imobilitate inexorabilă, privindu-1 cu duritatea sa de soldat care părea să zărească, dincolo de gesturile celuilalt, cavaleri în lungi veşminte galopând pe un câmp de urzici. Era prea bătrân ca să mai creadă în scamatorii negustoreşti sau în manevre de adulaţie seducătoare, iar aluviunile excesive ale oaselor sale îl făceau imun la raţionamente şi la linguşeli şi permeabil doar la prospeţimea vaietelor de amor ale unui rege înmormântat la Odivelas, în colegiul unde fiicele de militari învăţau pe dinafară afluenţii de pe malul drept al râurilor din Europa şi misterul

irezolvabil al tablelor de logaritmi. Manoel de Sousa de Sepulveda, fără a mai avea timp să spioneze, ca în Malanje, liceele de fete, se lovea de refuzul conetabilului care din când în când îi poruncea să tacă fiindcă voia să asculte, venind dinspre grădina de zarzavat, un mic sunet imperceptibil:

— Auzi? Îl întreba militarul căutându-şi spada în sertarele cu rufe. Sunt trompetele taberei castiliene.

Ca să-1 convingă mai bine, Manoel de Sousa de Sepulveda zăbovea în fiecare noapte în Discoteca Aljubarrota, tot cu un copile, călduţ în mână, acumulând argumente incontestabile şi inutile între douăbolerouri obosite. Într-o dimineaţă în zori când fostul călugăr i-a vorbit, pentru a mia oară, de goarnele spaniole, Manoel de Sousa de Sepulveda, enervat de împotrivirea aceasta fără rost şi de halucinaţiile lui senile, a izbucnit, lovind disperat cu pumnul în masă:

— Pe dracu', goarne! A urlat el, înnebunit, în ce secol crezi dumneata că trăieşti?

Mulatrele, speriate, s-au înfiorat în podoabele decolteurilor. Lumina prăfoasă a răsuflătorii a înăbuşit un concertino, şi o dată cu lumina zilei s-au putut vedea mobilele stricate, tencuiala îngălbenită, tavanul nesigur, strălucirea nefericită a stelelor de hârtie. Barmanul, cu trăsăturile boţite de prea multe ore de gin, a ieşit dezbrăcat de uniformă pe stradă cu alura şovăielnică a corăbiilor fără catarg nici busolă. Femeile coborau ca limacşii spre garderobă ca să-şi ia hainele din blană de iepure. Lămpile s-au stins una câte una, suflate de vântuleţul ascuţit al aurorei, iar Manoel de Sousa de Sepulveda s-a declarat învins în faţa militarului de neclintit, pe care nici măcar greutatea de tone a dimineţii nu-1 făcea să se încovoaie.

— Ţi-am propus o afacere în China, i-a spus el conetabilului care depunea paharul de copile pe masa melaminată, vârând ţigaretele ieftine în buzunar. Dar dumneata nu te pricepi deloc la chestiunile băneşti.

Nuno Îlvares Pereira a închis stabilimentul cu lacătul şi au plecat împreună, pe jos, către Campo de Santana, străbătând oraşul pustiu pe care gunoierii municipali îl curăţau cu grebla de gunoiul şi frunzele risipite de briză.

Soldatul, în cojoc, înţepenit de lordoză, se deplasa greu, ca preacucernicele când pleacă de la misă, şi în apropierea pensiunii Conde Redondo, în care mişunau nişte forme cenuşii, a tras de mâneca pardesiului scump de emir, din păr de cămilă, al lui Manoel de Sousa de Sepulveda:

— Nu-i auzi acum pe spanioli?

Faţa lui era atât de serioasă şi de încordată, iar expresia atât de hotărâtă peste grămada dislocată a umerilor, încât Manoel de Sousa de Sepulveda s-a oprit pe aleea de pietriş, în ascultare, ca să poată distinge, venind dinspre Poliţia Judiciară, zăngăni tul armurilor invadatoare.

Din luxul de moschee sau de bordel franţuzesc de la Hotelul Ritz i-au transferat într-o pensiune în Colares1, cu steguleţe ale diverselor ţări pe faţadă şi cearşafuri rupte şi pereţi murdăriţi de cei ce se întorseseră din Angola înaintea lor şi-şi plimbaseră pe tavan noroiul verzui al cizmelor, apoi într-alta, de două etaje, cu o sută de metri mai în faţă, în a cărei piscină goală se îngrămădeau cutii de lapte şi ambalaje de bomboane. Când au pus fotografia de nuntă pe o etajeră şi maşina de cusut după vălurile draperiei, i s-a părut soţului că locuiau într-un soi de ruine de cataclism sau de cimitir părăsit: lustrele sparte se desprindeau de pe zugrăveală precum cioburile de nefericire incomplet plânse; lemnul dulapurilor era scrijelit cu cuţitul; cicatricele abajururilor, aproape reduse la spiţele de sârmă, păreau mărturii ale unor crâncene bătălii cu strigoi arabi; iar ascensoarele care duceau direct în paradisul unde Sfântul Gheorghe, în straiele lui Gonţalo Mendes de Maia2, strivea balaurul pe un nor de lut, se avariau între etaje cu un geamăt de entorsă.

Din cea de-a doua pensiune, unde noaptea se respira aroma de căţea gravidă a mării, zărită de departe, deasupra eucalipţilor, ca nişte neguri întunecate amestecate cu

1 Localitate din apropierea Lisabonei, pe malul Oceanului Atlantic.

2 Războinic portughez, însoţitor eroic al regelui Dom Afonso Henriques, care şi-a petrecut viaţa luptând cu maurii; ar fi murit, conform legendei, la 95 de ani, într-una din aceste lupte (1075-1170).

Cerul şi pe care dansau imponderabil marile nave ale morţilor, i-au mutat, cu vreo douăzeci de alte familii, într-o casă nelocuită din portul Ericeira deschisă spre falezele Oceanului, unde umiditatea se condensa sub forma unor păsărele de culoarea apei, scuipate de valuri din stâncă în stâncă. Pesemne că aparţinuse unui colonel fiindcă mirosea a exces de mâncare de la cazan, iar când a ascuns maşina de cusut sub divan, femeia a descoperit nişte ghete de infanterist, acum fără catarame, cu cruste de mucegai pe ele, şi codiţe de ridichi risipite pe podea. Un cavaler cu cărare la mijloc şi mustăcioară bine tunsă, evadat dintr-o revistă de modă de la începutul secolului, i-a reunit la grămadă în camere care se încâlceau formând un turn neregulat cu balcoane spre stâncăriş, spre noapte şi spre golful Lisandro, a comandat să li se servească un mic dejun iar seara o supă, şi a dispărut pentru totdeauna pe şoseaua spre Lisabona, la bordul unui jeep condus de un matelot mai pământiu decât o cârtiţă, care dezvăţase demult, sau nu învăţase niciodată, vânturile adverse ale aventurii.

În acea perioadă a anului, aproape octombrie, încă mai existau o mână de vilegiaturist! În Ericeira şi câteva corturi pe plaja îngheţată, în faţa ulicioarelor cu cabane semănând cu vechi pisoare, năpădite de viţă sălbatică şi de scorpioni. Vântul aducea cu sine dangătele de la mânăstirea Mafra care sunau ca privirea de departe a unor străbuni evaporaţi. Toamna şi cenuşa fumurilor ei îi făceau să se simtă într-un târg aproape pustiu cu rari muşi pe trotuarele înguste, pescadoare ce nu ieşeau niciodată în larg şi persoane la fel de vârstnice ca ei în pridvorul

bisericii goale, cu sfinţi ciopliţi în piatră înclinaţi în tenebroase posturi ameninţătoare. Frigul ruginea acele maşinii de cusut în repaus, deşi soţia smulgea nasturii de la toate cămăşile şi de la toate costumele doar din obişnuinţa de a-i coase la loc. Făgăduieli de ploaie îndepărtau cornişele de acoperişuri. Copacii se istoveau în piaţă, lansându-şi la întâmplare membrele sfârtecate a patru, cinci crengi în panică. Micul dejun avea savoarea noroiului care urca, în conformitate cu suspinele apei, pe coropişniţele turtite dinbideuri.

Fotografia nupţială era o pată acum total indistinctă, lipsită de orice contur cu excepţia zâmbetului imaginat al femeii care roşea de ruşine şi surprindere. Soţul şi-a amintit de ultima dată când îi mai auzise vocea, în Bissau, care, după cincizeci şi trei de ani petrecuţi în Africa, spunea Nu mai aparţin acestui loc, şi şi-a amintit cum pierduseră complet deprinderea de a vorbi, dialogând unul cu celălalt prin mijlocirea unui alfabet schematic de gesturi evazive, aşa că s-a hotărât s-o invite, în pofida vârstei, să-şi treacă viaţa pe curat, de la început, în orice alt punct de pe lume.

— Până şi Polul Nord, a argumentat el, este cu siguranţă mai bun decât ce avem aici.

Dar soţia lui tranzitase de secole spre marginea întunecată a speranţelor, unde până şi proiectele cele mai comune îşi pierd consistenţa, căzând într-o indiferenţă iremediabilă. Bătrânul se confrunta cu impresia că soţia lui locuia din nou în căsuţa din Barcelos a copilăriei, strangulată de parfumul moşmonilor. Avea cam şapte, opt ani, purta rochiţe de culoare deschisă, şi învăţa să cânte la violoncel, după-amiaza, cu o fată bătrână care-şi vântura întruna cu evantaiul bufeurile virginităţii. L-a înfiorat gândul să se trezească însurat cu o elevă de la solfegiu, şi încă şi mai mult 1-a îndurerat când ea i-a spus ceremonios, cu o voce plină de consoanele romantice ale unei ortografii învechite:

— Duceţi-vă dumneavoastră, fiindcă eu trebuie să exersez o tocată.

Incapabil să suporte absurditatea de a fi străbunul propriei sale soţii, a încercat să-i reîmprospăteze memoria cu amintiri din Bissau, moartea fiicei lor, lungile ceţuri în doi, cucoana de dedesubt care omora ţânţari cu tocurile botinei, reprezentaţia de inaugurare a Cinema-Teatrului cu o trupă din Coimbra care a jucat Dama cu Camelii în Faţa unui public receptiv la urletele de amor, saturat de sudoare şi emoţii. Şi totuşi soţia lui, care-şi desfăcuse cocul ca să-şi lege panglici de organdi în şuviţele cărunte, îl asculta fără să audă, agitând degetele în ritmul măsurii ternare a muzicii, cufundată într-un cocon de chei fără nici o broască, întoarsă spre ferestrele ce dădeau către marea care, o dată cu primele ploi, rostogolea frunzele valurilor în lungul plajei, o aştepta cu o nerăbdare imobilă pe profesoara decedată de aproape douăzeci de lustri sau căuta în pat ori sub saltea instrumentul invizibil ale cărui ecouri păreau să se repercuteze în odaie în intervalele din bronşită. La capătul unei luni de argumente, implorări, explicaţii şi discursuri, a lăsat-o, ridată şi micuţă ca un copil bătrân, să deseneze pe oglinda bizotată, cu vârful degetului, o învălmăşeală de acorduri, s-a urcat, în piaţeta cu prăvălii umile şi clădiri asprite de iarnă, în autocarul de Lisabona, a luat loc lângă un bărbat care putea a brânză de capră, şi timp de trei ore a străbătut localităţi anonime, păduri de ceaţă, cărări desfundate de ploaia măruntă, înmormântarea unui conte căzut în dizgraţie pe lângă rege cu un convoi format doar dintr-o maşină de piaţă şi o fanfară sătească ce sufla din flauturi pe care burniţa le înfundase, până ce am ajuns din nou în capitală, nu în partea dinspre mare ca atunci când ne-am întors din Guineea, ci pe lângă atelierele şi fabricile din interior, triste de amărăciunea dureroasă a lui ianuarie, până ce bărbatul care mirosea a brânză de capră şi dormea cu bărbia în piept a declarat în somn, de sub basc, Mâine trebuie să-mi fac o radiografie la Institut, ramurile de palmieri de la cârciumi au dispărut, bulevardele s-au împărţit şi înmulţit în cartiere unde nu mai fusese niciodată, şi soţul a înţeles că ajunsese într-adevăr la Lisabona datorită incalculabilei cantităţi de mânăstiri şi clădiri clandestine, precum şi de serafimi egali cu porumbeii ce se adăpostesc pe genunchii statuilor, netezindu-şi aripile udate cu săruturi cereşti.

În primele luni s-a cazat în cartierul Benfica, într-o aglomerare de construcţii din resturi apărate de zidul cimitirului şi ocupate de capo-verdieni sordizi, cu şişul oricând gata de acţiune, care ciocăneau prin şantiere şi deţineau mirosul dulceag de putrefacţie al gropilor, comun rudelor îndepărtate, cu pătura pe genunchi, pe care le vizitezi de Crăciun anticipând condoleanţele. Noaptea lămpiţele cu ulei deasupra fundăturilor, copiii şi câinii îşi amestecau disperarea plânsetelor, iar negrii de la maşinile de gunoi, cu bretele fosforescente, se adunau într-un simulacru de tavernă unde o fată şchioapă, cu o clădăraie de păr exuberantă, scotea sticle de lichior de tangerine dintr-o bucată de raft construit din dulapul de cabină a unei corăbii naufragiate în Caxias, în faţa fortului cu prizonieri1, unde poliţiştii politici rarefiau aerul cu râgâiturile lor insalubre.

Bătrânul, care-şi găsise o slujbă de şomer şi se alinia periodic, înainte de revărsatul zorilor, cu colegii de profesie, ca să-şi primească cecul trudnic de la un ghişeu mai îndepărtat decât Rusia, unde un conţopist nerăbdător mârâia în sinea lui frustrări de cămătar fenician, trimitea la Ericeira jumătate din salariu, pentru plata orelor profesoarei invizibile care-i cufundase soţia într-un abis al copilăriei punctat cu adagii, şi păstra restul pentru lichiorurile fetei cu clădăraia de păr al cărei alcool de fructe îi reda, după al zecelea pahar, amintirea mamei curăţind de pieliţe strugurii-ursului pe banca din grădina de zarzavat. Acum era prea bătrân ca să le mai însoţească pe cvadragenarele de ocazie care vizitau dugheana, încălţate cu papuci şi funebre, oferindu-şi insistent umorile vintrelor unor bărbaţi mult prea beţi ca să mai fie interesaţi de serviciile lor himerice, şi-1 durea că nu mai putea călători cu ele pe saltele dislocate, asistând prin crăpăturile din tavan, cu o uimire miraculată, la dizolvarea treptată a nopţii. Se mulţumea

1 în Caxias, pe malul drept al Tejo-ului, există un fort care, în timpul lui Salazar, a fost închisoare politică.

Să le spioneze de departe prin mirosul de valeriană al negrilor, amintindu-şi de prima împrejurare când intrase, clănţănind din dinţi de frică, într-o odaie cu chirie, condus de un râs de femeie

şi de uimirea cu care a simţit că moare peste spuma a doi sâni, chinuit de frustrarea dorinţei şi de sfiala de a-1 consulta pe farmacist când a văzut că-i picură în pantaloni arsura bolilor ruşinoase. Când şchioapa, sătulă de tangerină, îi gonea pe ultimii negri în strada cu bufniţe excitate şi umbre mişcătoare, îşi lua ceremonios rămas-bun de la cvadragenare sărutându-le inelele de tarabă de pe mâini aşa cum văzuse în tinereţe că făceau ducii cu doamnele de onoare ale reginei la ieşirea de la cinema sau de la slujbele din catedrală, şi adormea cu ochii deschişi în cearşafuri, atingând cu cel mai tainic dintre degetele sale pântecele goale ce-i populau zorile ploioase, în fiecare duminică plănuia să se deplaseze la Ericeira ca să asiste la o lecţie de violoncel, dar articulaţiile calcinate de vârstă îl împiedicau să se mişte, paralizat în costumul prea mare pentru slăbiciunea sa iremediabilă, aşa că rămânea în cartier, întins pe cearşaf, asistând la iarnă şi la norii mov deschis ce călătoreau pe mare sub forma unor pacheboturi lirice fără odihnă posibilă, mâncând de prânz un pachet de biscuiţi ţintuit în gropiţa ombilicului. Singura sa aventură a constat din mutarea într-o cămăruţă din Cruz Quebrada, deasupra spumelor fluviului şi absenţei pescăruşilor care se devorau de pasiuni excesive în gara feroviară. Acum, în intervalele din dificila sa profesie de şomer, care-1 obliga să completeze la nesfârşit formulare în cinci copii, toate cu semnătura autentificată, să ia şi să ducă imprimate netrebnicioase din birou în birou şi din minister în minister, să facă faţă interminabilelor interogatorii ale unor psihologi care-i propuneau să deseneze copaci şi să descifreze pete de cerneală, să se supună stetoscoapelor, electrocardiografurilor şi aparatelor de măsurat tensiunea ale unor medici inutili cu tabele optometrice pe pereţi, să prezinte fotocopii de bună comportare morală şi civică destinate coşului de hârtii al funcţionarilor cu mătreaţă persistentă, şi să primească până la urmă ţidula cu salariul său după paisprezece ore de aşteptare neîntreruptă, suflând florile de gheaţă de pe mâini în faţa vitrinei de la bancă, se distra acum să asiste, de la pervazul geamului, la liniştea pescarilor de pe şoseaua de centură, care cu minciogul la şold, udaţi de rafalele vântului şi de valurile care urcau pe zid, adăpostiţi sub mantale şi glugi de muşama, prindeau, cu nuiaua undiţelor, doar plevuşcă.

Tot cam pe atunci a primit din Ericeira o scrisoare de la nevastă cu ştirea că orele de muzică se isprăviseră ca urmare a plecării profesoarei celibatare, invitată de Mozart personal să-1 ajute la orchestrarea Requiem-ului. Discipola, îmbogăţită cu noţiuni suplimentare de solfegiu, se afla în cutremurătoarea dispoziţie de a începe imediat o carieră de concertistă la New York: s-au văzut câteva minute în sala de aşteptare a aeroportului, iar bătrânul şi-a găsit soţia în fustă largă, ciorapi tricotaţi şi bretonaş, încovoiată de cutia instrumentului şi hotărâtă să uimească America prin talentul ei sublim. Purta în bagaje maşina de cusut din Guineea, cu ajutorul căreia se pregătea să confecţioneze, în intervalele dintre concerte, şaluri şi halate croite din cortina scenei. Au stat unul în faţa celuilalt, fără să vorbească, străini de mulţimea pasagerilor ca şi de înfrigurarea pieţei marocane a free-shop-urilor, iar soţul, strivit de nemţi şi de cărucioare pentru bagaje, şi-a pironit ochii asupra ei încercând să-şi rememoreze timpurile când îi făcea curte din care rămăsese doar amintirea unei fete serioase, cu talie sperioasă, ţeapănă pe scăunelul ei din lemn de nuc. Însă logodnica pe care o iubise pierise o dată cu dispariţia definitivă a mirilor din fotografie, înfăşuraţi în linţoliul anilor, în rama lor de metal.

Chiar şi lunga agonie a fiicei lor era o amintire inexistentă îngropată sub atâtea întâmplări şi nefericiri ulterioare, astfel că a asistat fără mâhnire la îmbarcarea unei femei despre care îl intriga impresia că nu fusese niciodată a sa: o bătrână necunoscută şi impuberă, cu o broşa cu cireşe de bachelită la rever, plecând spre Statele Unite cu violoncelul în spinare şi desenând în nimic, cu firul braţului, departe de el şi de învălmăşeala de gară a călătoriilor, mişcarea a treia din Simfonia a V-a de Mahler. A văzut-o trecând de poliţia de frontieră, de controlul paşapoartelor, de indivizii care caută mitraliere de terorişti palestinieni în umplutura de capoc a ursuleţilor de pluş, şi căţărându-se în fine, fără un gest de adio, agăţată de burta instrumentului, într-un pescador ce-şi umfla velele spre Broadway.

S-a întors la Cruz Quebrada zăpăcit de lumini, de vacarm, de dialectele stropşite ale hinduşilor cu turban care aşteptau, mâncând cioburi de sticlă pe covoare cu ţinte, zborul spre Karachi, a înşfăcat fotografia cu tinerii însurăţei pe care abia se mai distingea o cataramă de la curea şi un colţ de voal, şi a aruncat-o de pe balcon în gunoiul din spatele casei. Rămas brusc fără trecut, s-a prăvălit în contemplarea înmărmurită a pescarilor de pe zid şi a cârligelor lor de o inimaginabilă statornicie, cu gândul că mai devreme sau mai târziu vreo nimfă tâgide rătăcită de curenţii de februarie va muşca la undiţă, iar unul dintre bărbaţii cu şapcă de muşama o să toarne în minciog, peste un cuib de anghile, pe vreuna dintre cvadragenarele dezamăgite din tavernele cu lichior de tangerine având o agrafă sevilianã înfiptă lateral în şuviţele de păr vopsit.

Diogo Cao le-a văzut pentru prima oară când regele şi stăpânul nostru a poruncit să se instituie un tranzit regulat de ambarcaţiuni între Portugalia şi Amsterdam ca să se scurgă spre Europa filigranele giuvaiergiilor şi scorţişoara de India, iar la sosire, cu toate navele intacte, am dat peste un oraş de filosofi şlefuitori de lentile care circulau pe străzi cu biciclete anacronice. Am văzut fregate argentiniene şi crucişătoare turceşti adormite în port, bătrâne care se minunau de muschetele noastre, de podoabele noastre de în şi de faptul că mâncam cu mâna1, iar seara, plimbându-se prin oraş, descoperitorul s-a trezit pe un bulevard pavat cu pentagoane de neon şi reflexe de canale, cu baruri în care se consuma rachiu de ienupăr uşă lângă uşă şi cu vitrine luminate ce prezentau, răsturnate pe jilţuri de şef de trib, femei cu jartiere roşii unduindu-şi spre el aripioarele de peste. Astfel că s-a oprit în faţa unei grăsane înalte, cu sânii goi, cu o havană înfiptă în rujul de buze, şi şi-a spus, lovindu-se cu palma peste frunte ca şi cum şi-ar fi amintit brusc ceva, Caramba, acum înţeleg de ce sunt pustii râurile noastre, toate nimfele au emigrat în bancuri încoace.

Au fost necesare argumentele osoase de enciclică ale capelanului în legătură cu impenetrabilitatea hotărârilor

1 Aluzie la un episod celebru din Peregrinare de Fernao Mendes Pinto unde, fiind poftiţi la masă de o căpetenie asiatică, portughezii mâncau cu mâna spre uimirea şi amuzamentul gazdelor.

Lui Dumnezeu ca să-l convingă să nu târască vreo două, trei la bord, dintre cele mai zdravene şi cu cea mai bună carnaţie, cu intenţia de a popula Caxias cu ochi daţi cu rimei şi chiloţei transparenţi, fiindcă seară de seară, după cina cu apă şi carne uscată, revenea pe bulevardul vitrinelor cu o stupefacţie imensă, netezindu-şi cu degetul mare barba de marinar bătrân, aproape răsturnat de bicicletele cu o minusculă roată posterioară care se învârteau în atmosfera îmbibată de rachiul de ienupăr, iar în ajunul plecării s-a apropiat atât de mult de tronul unei albine-matcă fără vârstă, cu coapse solemne, întinsă cu burta în sus pe nişte perne mari de mătase, încât femeia, până la urmă.

— A distins pe acel străbunic cu pumnal, deghizat ca pentru carnaval, din mulţimea turiştilor, 1-a invitat să intre printr-o uşiţă laterală, iar după ce am urcat cele două trepte am dat de tine, dragostea sufletului meu, care încercai să tragi fără succes draperiile vitrinei şi-mi ofereai amplitudinea de planisferă a feselor. A trebuit s-o ajut să desprindă două inele care se agăţaseră unul într-altul, şi aşa s-a întâmplat că 1-am văzut noi, de afară, de pe trotuar, cocoţat pe o bancă într-o cameră de târfă, rezolvând probleme de tapiţerie, şi ne-am ruşinat atât de tare încât am făcut câţiva paşi înapoi spre întunericul dintre copacii de lângă canal ca să nu bănuiască nimeni că suntem, imaginaţi-vă, subordonaţii unui idiot ce se consuma în extazuri ridicole, sărutând, în patru labe, fundul unei vagaboande prin deschizătura unor perdele prost îmbinate, îmbrăţişându-i gleznele, plimbându-şi bărbia pe ţâţele ei diforme, o târfă mai răpciugoasă decât cocoşatele monstruoase care se oferă, în împrejurimile Leiriei1, foamei fără criterii a camionagiilor, sau decât septuagenarele cu ciufuri galbene ale liceenilor vicioşi, şi astfel 1-am zărit dezbrăcându-se printre gâfâituri, făcând să sară copci, cusături şi nasturi, în urgenţa plăcerii, până ce în fine a naufragiat, dând din

1 Important oraş portughez.

Picioare a victorie, peste un tors inert care nu înceta să fumeze în spatele pătratului de geam, nepăsător la scheunăturile exaltării mele care sfâşia pernele şi ridica în întuneric un nor de fulgi de parcă toţi porumbeii din lume ar fi gemut o dată cu mine în spasmul ultim al şalelor.

A doua zi de dimineaţă, în timp ce armam flota, Diogo Cão a apărut pe chei cu cearcăne vinete la ochi, bălăbănindu-se pe picioare de oboseală, târând de mână făptura aceea uriaşă, amândoi îmbrăcaţi ca pentru un botez sau o înmormântare, însoţiţi de două geamantane cu etichete de hoteluri pariziene, un gramofon cu pâlnie, un teanc de plăci şi o bicicletă de damă, şi i-a cerut capelanului să-i cunune pe loc, pentru că mi-am găsit fericirea, părinte, nici nu vă puteţi imagina mirosul de intemperii al subsuorilor ei, incredibilul gust de mentol al gâtului ca luna în descreştere, vuietul diluvian al hohotelor ei de râs fără motiv, arta pe care o au tipesele astea străine să-ţi soarbă sufletul cu un sărut, dacă am mai rămâne aici o zi nici eminenţa voastră, pe cuvânt, n-aţi rezista, aţi cunoaşte paradisul mai ceresc decât toate jubilările lumii, dar capelanul, atent la subtilităţile diavolului, a rămas pe poziţie ca o unică piesă apostolică în faţa cererilor, ordinelor, ameninţărilor cu spânzurătoarea pe greementul cel mare, contrapunându-i intransigenţa profocilor şi virtutea inamovibilă a sfinţilor. Noi îi pândeam de sus, în timp ce desfăşuram velele, cum discutau în port unul în faţa celuilalt, iar individa, sătulă de ei, le făcea ochi dulci gabierilor unguri şi namilelor de docheri tatuaţi cu ancore, busole şi păsări, iar după ore întregi de negocieri foarte complicate, după cedări mutuale şi acceptări reciproce, în momentul când comandantul şi robul lui Dumnezeu, ajungând la o obscură înţelegere, s-au îmbrăţişat emoţionaţi contopind mustăţi şi lacrimi şi s-au întors spre dama din bulevardul vitrinelor cu gândul de a o conduce solemn la bord, au găsit doar geamantanele, teancul de plăci, gramofonul abandonat, şi pe îndepărtata tagide olandeză care pedala la capătul opus al cheiului, urmărind, pe platformele digurilor, un Rembrandt cu cioc şi pălărie cu boruri mari.

Ajuns din nou la Lisabona, după ce aproape că pieriseră, în largul Caliciei, când nişte piraţi americani cu cuţitul în dinţi, apărătoare neagră pe un ochi şi papagal asiatic cocoţat pe un umăr au încercat un abordaj spectaculos de cinema de cartier, cu Errol Flynn dirijându-i conform megafonului lui Cecil B. De Miile, Diogo Cão, surd la apelurile regelui, şi-a luat asupra sa misiunea de a căuta fără succes, în cartierele cele mai absurde, miracolul unei vitrine de târfă capabilă să-1 transporte la canalele Amsterdamului şi la femeile cu jartiere roşii culcate pe perne de mătase ori aşezate pe scaune de serai. S-a rătăcit întrebând, pe la uşi care nu se deschideau în putredele cartiere din Madragoa, de zeiţe blonde tolănite pe perne brodate cu saturni din mărgele, şi a dat doar de crustacee şi meduze plutind la întâmplare pe la colţuri de stradă în voma de resac a turcilor iminenţi. A căutat-o în lumina de la Alcântara la şase seara în august, atunci când transparenta aerului face ca edificiile să fie atât de diafane încât stoluri de case cu azulejos zburătăcesc precum turturelele pe pod, lovind în sus şi în jos rufele ce li se agaţă de aripi, şi a întâlnit un vânzător ambulant făcând reclamă în faţa nimănui pentru un sirop infailibil contra deochiului şi vreo zece pisici lâncezind de ruturi înfometate pe gunoiştea dintr-o fântână goală. A urmărit-o de dimineaţă prin cele o mie de fundături mahmure din cartierul Ajuda care nu duc niciunde decât doar la noi înşine printr-un inexplicabil labirint de trepte, şi s-a împiedicat de un orb cu sprâncene vizionare înarmat cu o tavă cu morişti de hârtie pentru copii cu atâţia escudos duzina. A crezut că vede, în fine, în clădirile clandestine de la periferia oraşului, locuite de clienţi fideli ai depozitului, fotografi la minut şi dactilografe învinse de o urâţenie iremediabilă, şi s-a afundat în molozul de materiale de construcţii şi automobile părăsite, cu fire de sparanghel şi crini care creşteau pe roţi, şi aş fi continuat să te caut, oprindu-mă din cârciumă în cârciumă, apelând la fiecare balcon cu nesfârşita lamentaţie incoloră a cerşetorilor, dacă Maiestatea Sa, supărată din cauza datoriilor mele pentru vin, cu toate liniuţele acelea trasate cu creta pe butoaie, nedemne, spunea el, de un amiral al regelui, nu mi-ar fi sistat solda, anulat titlurile şi funcţiile, şi interzis să te mai caut pe străduţele Lisabonei ca să-ţi sfâşii din nou satenurile cu graba unghiilor mele, fiindcă te durea sufletul

să-1 găsească dormind beat pe băncile din piaţa Rossio sau ţinând discursuri vrăbiilor tăvălit pe stradă. S-au dat ordine poliţiei să-1 conducă, printre scuze, la Spitalul Sâo Jose, Pe aici, domnule amiral, fiţi amabil şi nu ne sifonaţi uniformele, logodnica dumneavoastră străină aşteaptă la aeroport, medicii i-au administrat o injecţie, infirmierii 1-au ras în cap şi 1-au despăduchiat, i s-au procurat nişte haine decente cu argumentul Puneţi-vă costumaşul ăsta care-i ultima modă la Amsterdam, şi am avut neplăcerea ca, după ce a fost ascultat Consiliul de Stat şi s-au consultat partidele politice cu reprezentare parlamentară, să-1 trimit în Angola, unde nu-1 cunoştea nimeni, cu o slujbuliţă obscură de inspector la Compania Apelor, ceea ce însemna că în intervalele de luciditate verifica un contor sau două şi gata, nu-1 mai deranjau, nu-i cereau socoteală, se limitau să-i înmâneze salariul cu sfatul meu personal să uite de el, un bărbat care naviga ca puţini alţii până ce febra nimfelor tăgides şi mania sirenelor din Cacilhas i-au răsucit angrenajele minţii. L-au urcat într-un avion cu coloni după ce i-au jurat solemn că Luanda este plină de ţâţe acvatice, Procedaţi la recensământul tuturor şi trimiteţi-mi un raport detaliat cu procentaje şi grafice la Ministerul Pescuitului şi la Direcţia Patrimoniului Cultural, evident că toată lumea va aproba să repopulăm fluviul cu puştoaicele astea, bineînţeles, faceţi-mi un raport despre chestiune, lăsaţi restul pe seama mea iar la plecare închideţi bine uşa că vine de acolo un curent de toţi dracii, cancelarul Să-l introducă acum pe domnul Magellan, ce-o mai fi vrând şi pisălogul ăsta.

Diogo Câo a locuit în Luanda doisprezece ani, şapte luni şi douăzeci şi nouă de zile, tot timpul într-o căsuţă din cartierul Alvalade pe care o erodau glicinele tropicale şi şopârlele africane, rostogolea spre grădină sticlele goale de rachiu de ienupăr falsificat, cumpărate într-ascuns de la telegrafiştii de pe cargourile siciliene care verificau linia de plutire a bancnotelor lipindu-le de lampa din cabină, dar cea mai mare parte din timp zăbovea în cabaretele de pe Insulă, printre brancardieri în permisie din război care se distrau cu hărţile lui de presupus navigator, îl instalau în mirosul de dezinfectant al meselor lor şi-1 îmbătau cu drojdie de muguri de palmier ca să-1 audă

povestind din călătoriile sale prin lume, biete istorii inventate de un farsor bătrân ce adormea curgându-i balele în mijlocul relatărilor şi se trezea urlând Galion spaniol la babord, toate pânzeie sus şi navigaţi în direcţia vântului. Muzicanţii din orchestră râdeau de el, chelnerii în haină verde şi cravată cu picăţele râdeau de el, dansatoarele de strip-tease râdeau de el şuşotind la urechea regilor cafelei, iar eu, care eram cea mai în vârstă dintre toate, cea pe care n-o alegea nimeni fiindcă semănăm cu o focă guşată proţăpită la tejghea examinându-mi şuviţele de culoarea strugurilor-ursului în oglinda din spatele sticlelor, până la urmă luam cu mine, la şase dimineaţa, acea rămăşiţă ruşinoasă de amiral aproape înecat în propriile bale, mirosind a lipsa săpunului şi a urina incontinentă a beţivilor senili, îl sprijineam, suportându-i sforăiturile de hipopotam şi putoarea de moluscă sfarogită a pielii, până ajungeam la coliba mea de paie de pe plajă, sub palmieri, la douăzeci de metri de mare. Culcam pe pământul bătătorit din sală neliniştea lui perpetuă de matelot, iar când mă trezeam, chemată de vocile colegelor din barăcile învecinate cu a mea, îl găseam desculţ, ghemuit pe vine la malul oceanului, mai lucid şi mai atent decât un astronom, privind supa aproape imobilă a valurilor cu certitudinea nesăbuită a apariţiei unei nimfe.

Timp de doisprezece ani, şapte luni şi douăzeci şi nouă de zile, Diogo Cão le-a căutat cu râvnă, prin decret regal, chiar acolo unde trebuie să fie căutate, adică în cabarete noaptea şi pe plajă dimineaţa: a cercetat una câte una barăcile de pe Insulă dând la o parte pânze, împiedicându-se de oalele de noapte ale copiilor şi de puii de găină indignaţi; a răscolit cu floreta ierburile de pe mal în căutarea ouălor triunghiulare ale sirenelor; a poruncit să fie oprite bărcile cu vâsle ale pescarilor ca să se inspecteze sargasele, şerpii şi pescăruşii din năvoade, dar la sfârşit putrezea, cu fiecare nou revărsat al zorilor, de doruri olandeze, transpirând aburi pe rogojina mea, un comandant fără navă care se afunda în oraş, apăsa pe câte o sonerie la întâmplare, întreba de contorul de apă şi cobora scara fără să mai aştepte răspunsul, în graba de a purica, de pe pragul colibei mele de paie, refluxurile asfinţitului: Pariezi că în mai puţin de un minut prind una? Mă provoca el, de la Amsterdam la Luanda,

înot, durează o clipă. Pe înnoptate ajuta la calmarea copiilor mici ai vecinelor mele cântându-le cântece marinăreşti sau întreţinându-i cu interminabile relatări despre funeraolalii oficiate la bord; repara maşinuţele cu arc, iar în ziua când lua leafa le oferea păpuşi cu gene din fire de palmier care-şi sughiţau numele cu vocea cadenţată a oracolelor.

Eu începeam să mă simt mai puţin singură şi mai fericită, nutrind în taină proiectul unei dragoste vetuste cu funcţionarul public al nimfelor tăgides care-mi vorbea tot timpul de şlefuitori de lentile pedalând pe o pâclă de canale, până ce au îmbarcat majoritatea fetelor pentru Europa în nişte vapoare mari cu femei dar pe mine m-au uitat fiindcă nu mai am corpul nici vârstă pentru pensiunile din Lisabona. Negrii s-au făcut stăpâni peste tot, au instalat cuiburi de mitraliere iugoslave pe arcade, s-au asasinat între ei cu tunul într-un du-te-vino de desiş aţâţaţi de Răzbunări sângeroase. Portul s-a umplut de şalupe şi galere menite să transporte înapoi amărăciunea colonilor, barăcile de pe Insulă s-au golit, şi într-o dimineaţă nu 1-am mai găsit pe amiral urmărind supa valurilor cu obişnuita sa concentrare de gabier, cum n-am dat de el nici printre cadavrele îngrămădite la morgă sau cele care se descompuneau libere pe asfalt. M-am informat, îngrijorată, la Compania Apelor şi m-au trimis de la ghişeul Robinetelor care Picură la Secţia Dispăruţi & Defuncţi, unde un mulatru pirpiriu, care m-a luat cu tovarăşă şi-şi curăţa unghiile cu o scobitoare, a răsfoit un dosar, a răsfoit un cadastru, a răsfoit un caiet cu socoteli de băcănie, s-a cufundat în contemplarea savantă a unei hărţi pliabile, a jurat că o să trimită răspunsul, pe căile competente, la ghişeul Planificării Socialiste, etajul patru, imediat după ghişeul Ţevilor Sparte, iar după trei săptămâni de peregrinări contradictorii de la o coadă la alta, în care mi se nega ce mi se afirmase ori mi se afirma ce mi se negase, mi-au arătat în fine, cu o mutră îndurerată, un soi de listă conţinând multe nume şi date şi numere de matricolă cu salariaţi ai statului, şi mi-au spus, punctând cu vârful pixului, Aici, fiţi atentă, uitaţi, de peste o lună vrăbioiul şi-a luat zborul cu avionul spre Lisabona, aşa că ajungând eu acasă nici măcar n-am intrat, am sprijinit umbrela contra cetii de un palmier şi m-am dus şchiopătând, din cauza pantofilor strimţi, până la

marginea plajei, fără să mă gândesc la nimic, fără să simt nimic, fără să-mi imaginez nimic, căutând silfidele ce pluteau printre carcase de nave.

Bărbatul pe nume Luis încă mai scria octave în faţa aceleiaşi ape minerale, pe terasa cafenelei din gara Santa Apolonia, pironindu-şi când şi când ochiul gol, ce părea să vadă în spate, asupra hamalilor cu paşi mici cocoşaţi sub cufere imense sau asupra traficanţilor de droguri care se prelingeau cu spinarea în imediata apropiere a chioşcului de ziare, când chelnerul cu pixul şi-a reluat tura şi s-a gătit, în oficiu, cu nasturii săi galbeni. Luminatorul din tavan înnopta aidoma traseului obişnuit al amorului, mai întâi irizat de praf şi rozaliu, de culoarea fluviului de acolo, de afară, apoi complet negru, de o negreală absolută punctată de rarele lumini imprecise ale unor nave născocite, asemănătoare cu aeroplanele spectrelor în derivă. Racheta de Madrid a acostat într-o baie de aburi suflând apă şi arzând la bot, iar un mărfar a plecat de la ultima linie cu o nesfârşită încetineală, cu coarne de boi din Minho şi nări de catâri la ferestrele vagoanelor. Luminiţele verzi ale taxiurilor au reînceput să balizeze întunericul, aşteptând, cu motorul pornit şi cu incredibila răbdare a păienjenilor. Revistele de la chioşc publicau, sub titlul Golful este singura mea pasiune, interviuri în exclusivitate cu Af onso de Albuquerque, aşezat lângă cămin, cu dobermanul la picioare, în vila sa din Estoril1. Chelnerul, acum cu şervetul pe braţ, a şters o masă sau două, a de-

1 Elegantă localitate de litoral în imediata apropiere a Lisabonei.

Plasat nişte scaune, a poruncit unui sclav invizibil, ascuns după meterezul de iaurturi şi răcoritoare de pe tejghea, Un ceai şi o prăjitură cu orez, dar repede, a adulmecat intrigat, trecând pe lângă bărbatul pe nume Luis, ambalajul de carton în care rămăşiţele tatălui miroseau a fermentaţia hainelor de prin lăzi, şi a dispărut, chemat de degetul ridicat al vânzătoarei de brichete şi tutun american.

Dar noaptea nu găsise încă locul exact unde să depună misterioasele sale obiecte din beznă şi tuburile de neon, umbrele sperioase şi soarele artificial al lămpilor metalice, şi se

căuta pe sine nervoasă, clipind lumini pe cimentul de pe jos. Astfel că lustragiii profitau ca să asalteze gleznele care se refuzau cu frică, cerşetorii desperecheaţi de la ora nouă, cu gabardina fluturând peste izmene, pescuiau cu o mânuţă rapidă, preacucernicele umile de pe chei, indivizii cu mutre dubioase, în trecere din piaţa Intendente spre Alfama1, se opreau în gară ca să mănânce o plăcintă la cină urmăriţi de informatori şi poliţişti. La unsprezece când spuma de bere a Tejo-ului a atins nivelul pleoapelor şi ce mai rămăsese din corpul bătrânului a suferit un cataclism de înfiorări înainte de a se linişti în rumeguşul din cutie, chelnerul s-a oprit suspendat în faţa lui ţinând în echilibru pe palmă o tavă cu pahare cu copile şi m-a întrebat din înaltul decoraţiilor sale de grăsime de pe haină, fără să arunce măcar o privire de interes asupra poemului meu, Pixul acesta nu cumva e al meu? Iar eu i-am răspuns că da fără să întrerup rimele fiindcă tocmai apucasem ideea unei imagini rezonabile, iar după o jumătate de oră, nici măcar atât, şedea la masa mea, plângându-se de mama ei de viaţă, câştigăm o mizerie, ştiţi şi dumneavoastră, se duce totul pe impozite şi rabaturi, un individ amărât, de vârstă mijlocie, radioamator, care locuia în cartierul Bairro Alto cu soţia, cinci descendenţi şi socrul invalid pe o canapea, în faţa unui altar luat în rate, cu o pătură pe genunchi,

1 Vechi cartier al Lisabonei, cam deocheat noaptea.

Nici nu vă puteţi închipui ce mi s-a întâmplat, iar când eu dădeam să răspund, înnebunit că-mi stricau epopeea, că toţi avem necazurile noastre, ce dracu', uite eu, bunăoară, nu reuşesc să mă descotorosesc de taică-meu pe care-1 port aici, oasele, ce mai rămăsese din oase, s-au văicărit încetişor, speriindu-1 pe celălalt, care se numea Garcia da Orta1, încântat, creştea plante medicinale pe balcon, se născuse la Manteigas2 şi s-a dat înapoi înspăimântat (îţi baţi joc de mine, sau ce?) fixând îngrozit femurii bătrânului.

Femeia cu şorţ de la chioşcul de reviste a încuiat taraba cu cheia şi a plecat, cerşetorii care dormeau în sala de aşteptare şi-au pus teancuri de ziare drept pernă sub ureche, luminile navelor tremurau pe apă, iar eu am băgat pixul şi octavele în buzunar şi

i-am explicat chelnerului mortierele din Luanda, răposatul servit pe masa unde mâncam, sicriul aruncat la Alcântara, paznicul vamal cu flintă, 1-am pus să atingă cu mâna, ca să se mai însenineze, ambalajul de rumeguş şi lichide al mortului, iar radioamatorul, ceva mai calmat, mi-a sugerat De ce în loc să-1 îngropi nu mi-1 vinzi mie ca îngrăşământ, am început la mine acasă o experienţă cu purgative în paharele din camera lui socru-meu, sâmbătă îi vâr pe gât o linguriţă de tulpini măcinate dar până acum nimic, doar căcăreze de capră în cearşaf şi e slab ca naiba, până când nefericitul nu-şi dizolvă intestinele n-am linişte.

La sfârşitul turei lui Garcia da Orta, la şapte dimineaţa, când noaptea ridica încet ancora ca să se întunece în altă ţară, m-a dus într-ascuns în oficiul unde şi-a atârnat haina cu nasturi şi pete şi a schimbat-o pe un bluzon din piele falsă de crocodil, din cele care intră până la jumătate la al doilea spălat, am deschis cutia de carton cu climatul ei de guano, am dat rumeguşul la o parte şi, ca la farmacie,

1 Numele unui ilustru medic şi naturalist portughez, mort în

2 Localitate din nordul Portugaliei, în munţii Estrela.

L-am turnat pe tata, cu spatula unui cuţit de curăţat solzii de peşti, într-o sticlă de lapte, cartilagii, tendoane, falange, bucăţele apoase de carne, proteza dentară în stare bună am pus-o în buzunarul pantalonilor pentru când voi fi la fel de bătrân şi fără fălci ca el, osândit să sug aripi de pui prin deziluzia unui pai. Când am ajuns, cu sticla la subsuoară, în piaţetă, sau ce credeam eu că e o piaţetă, în faţa gării feroviare, am văzut doar o grămadă umedă de pescăruşi, spioni castilieni sub camionete care erau descărcate lângă fluviu, şi zeci de Fernando Pessoa foarte serioşi, cu ochelari şi mustaţă, în drum spre slujbele lor de contabil în clădiri pombaline1 cu cornişe de porţelan, roase de cancerul carilor şi de gândaci lăcuiţi asemănători cu pantofi de ginerică cu antene.

Garcia da Orta locuia la ultimul etaj al unei case de trei niveluri din strada Norte, cu o prăvălie de mărunţişuri la parter şi o

forfotă matinală de vecini şi căţei dinspre piaţa cu statuia2. Prin intervalele dintre turturele se zărea marea, ca şi jocul glorios din fundături ascunse, din melancolice redacţii de ziar şi case de fado3 transformate în depozite de deşeuri. Am urcat scara împiedicându-mă de izurile cinelor din ajun pe paliere de croitoreasă, până ce m-am ciocnit de o făptură în halat cu vreo zece copii în jur, de un radio teribil trosnind voci îndepărtate, de un bătrân care dormea pe o pernă în bucăţi încolţit de lă-

1 Fernando Pessoa (1888-1935), considerat cel mai mare poet modernist portughez, şi chiar universal, a scris o operă în majoritate publicată postum, ducându-şi viaţa ca modest contabil şi corespondent al unor firme comerciale; stilul „pombalin”, de la marchizul de Pombal (1699-1782), caracterizează construcţiile lisaboneze înălţate în timp ce acesta era ministrul atotputernic al regelui Dom Joao I, după ce Lisabona fusese în mare parte distrusă de un cutremur devastator, în 1755.

2 Este vorba chiar de statuia lui Camoes.

3 Localuri tipice portugheze unde se cântă/arfo-uri, cântece populare urbane (un soi de romanţe româneşti!), romanţioase, deplângând în general suferinţele din dragoste.

Diţe cu flori ce-l strangulau cu lenta lor viclenie vegetală şi ocupau întregul apartament aruncând mobilele, copiii şi contorul de gaz peste parapet, către strigătele vânzătorilor de pe strada.

Ne era greu să ne deplasăm în atmosfera aceea densă de frunze aromatice destinate să vindece constipaţia, elefantiazisul, sterilitatea masculină, catalepsia, varicele şi strabismul convergent. La masă, un tentacul păros cu efect garantat în pojar i-o lua întotdeauna înainte furculiţei înfigându-se în cartofii de la prânz; stamine roşii sugeau sucul din carne cu un mic şuierat aspirator; se înlănţuiau de pahare tulipele carnivore ale infuziilor pentru sinuzită, ca să nu înghită chiar persoanele. Din când în când un şuşotit îndurerat, provenind din Canada sau din Macao, bâzâia la radio Alo P34, alo P34, aici JS90, trec pe recepţie, over, iar Garcia da Orta lăsa imediat baltă explicaţiile despre cultivarea unei seminţe speciale menite să anihileze martiriul bătăturilor, se echipa cu o sabie şi un coif cu vizieră, şi pornea spre aparat decapitând un hăţiş de cârcei care curăţă pielea de furuncule, puncte negre şi diverse mâncărimi. Noi uitam de linguri, întrerupeam sorbitul supei, ne necăjeam, unii dintre copii plângeau cu sughiţuri agăţaţi de mama lor care făcea semne de rămas-bun cu batista către hăţişul curativ, şi ore în şir ascultam uşuraţi o serie de tumbe electrice discordante şi urletele radioamatorului supravieţuitor, care proclama cu energie Aici P34, aici P34, trec pe recepţie, over.

Bărbatul pe nume Luis a primit un pat în strada Norte în schimbul sticlei de lapte cu cadavrul tatălui său, şi s-a obişnuit treptat nu numai să doarmă lângă podeaua bucătăriei, lipit de vatră, unde plantele medicinale se mulţumeau, chinuite de foame, să se afunde în pubele ronţăind molari, polipi şi rădăcini, dar şi cu necunoscuţii care conversau codificat, din Coreea sau din Bulgaria, cu chelnerul cu capz/e-uri din gara feroviară, despre noile carburatoare ale automobilelor din Tokyo sau repertoriul anual al Baletului Poporului din Sofia. Dimineaţa soţia dădea la o parte, lovindu-i cu palma, arbuştii interpuşi care o împiedicau să gătească punând stăpânire pe apa de la orez, o liană culegea un copil la întâmplare şi se evapora într-un frunziş buretos, iar bărbatul pe nume Luis, după ce stropea paharele cu un pic de duhoare a tatălui său, ieşea prin cartier să asiste la discuţiile asasine ale pescăreselor, cu enorme gâtlejuri răsunând de furie, să se mire de umbletul trufaş al ţiganilor care-şi

trăgeau după ei, pe străzile pietruite, căruţele cu mizerie zgomotoasă, sau să vadă, de sus, de pe strada Alecrim, Cheiul Sodre acolo, jos, şi legănatul caravelelor. Îşi continua poemul într-o micuţă patiserie de pe strada Principe Real, în care văduvi cu chelie, impregnaţi de nostalgii caste, sorbeau cu înghiţituri mici ceaiul de lămâie al răcelilor perpetue, în timp ce eu, distrat de tusetele lor şi de încăpăţânarea muscoilor pe plăcinţelele cu fasole, redactam furtuni şi concilii de-ale zeilor cu un pahar de martini la îndemâna bărbii mele.

Apropiindu-se de strada Norte, la înapoierea acasă, auzea încă din piaţa cu statuia mea în centru, în ciuda motoarelor din atelierele de fierărie, a plesnetelor de dat lustru ale văcsuitorilor şi a ciocanelor din tâmplării, seismul lunar al glicinelor infailibile în digestii dificile care rivalizau cu scândurile balcoanelor în lăcomia lor după ouă de turturică uitate pe acoperişuri, şi imediat după aceea pe Garcia da Orta care jubila, urlând, de speranţa ameliorării varicelei unui interlocutor polonez, redus din cauza distanţei la o jumătate de duzină de bâiguieli ciudate. Soţia botanistului servea o fiertură aproape devorată de violetele specializate în prolapsuri de uter şi în minţi blocate, se făcea mică la un colt al mesei temându-se de spanacul pentru respiraţie grea şi de muşcatele pentru ciocuri de papagal, şi în timp ce curăţa de coajă fructele copiilor supravieţuitori, scăpaţi din foamea plantelor, îi răspundea paraliticului care-i vorbea în odaia vecină de iarna din Manteigas, de cristalele de zăpadă care luceau pe pleoapele morţilor în pofida atmosferei de iesle a priveghiurilor, de lupii cu pupile de coşmar gonind prin târg, care-i vorbea de murmurele vântului prin pini şi de duhoarea vulcanică a animalelor în staulul de sub odaie, care-i vorbea de trecut, la naiba, de trecut, care-i cerea şosetele şi rufăria de corp ca să se ducă să constate daunele provocate de ger, Alzira, roşiilor din grădina de zarzavat, de ce oare din simpla dorinţă de a vedea marea am acceptat să mă mut la Lisabona şi să mă mărit cu un nebun după radio şi seminţe, când marea nu-i decât geana asta de apă cu caravele care se întorc din Africa încărcate cu coloni scăpătaţi, smintiţi care-şi vând cenuşa tatălui lor precum cretinul ăla proţăpit acolo care nici maniere nu are, se linge de grăsime când mănâncă, declamă în intervale fraze de

neînţeles scrise pe un blocnotes, marea, la naiba, porcăria asta de mare şi oraşul ăsta cu miros de troacă şi moloz, Lasă, tată, lasă, îi striga ea bătrânului surdă la dialogul unguresc ce se purta prin radio, la vară cel târziu mergem la munte.

N-a apucat să meargă şi nici măcar n-a trebuit să mai strige mult sau să pregătească izmenele cu şiret pentru călătorie, deoarece cu o săptămână înainte de plecare un mănunchi de begonii 1-a înghiţit dintr-o dată pe paralitic la ora siestei, în timp ce o petunie domesticită pilea unghiile copiilor. Bărbatul pe nume Luis corecta, pe linoleumul de pe masa de prânz, amoruri nefericite dintre doamne de onoare şi regi, iar Garcia da Orta comunica, apăsând pe butoane, cu un şef religios persan convertit la undele hertziene de către a cincisprezecea sa concubină, fiică a consulului mexican, cu care întreţinea convorbiri pe teme de bordel şi vagi noţiuni ştiinţifice de manual de liceu.

Soţia botanistului, care trecea întâmplător cu maldărul de rufe sub braţ pe lângă intrarea în odăiţa paraliticului, a mai observat şi o corolă ce rumega un papuc ecosez şi apoi liniştea digestivă satisfăcută a plantelor care înconjurau scaunul gol, pe şezutul căruia se adâncea amintirea feselor mortului. Garcia da Orta, smuls din dialogul său de urlete şi mecanisme suspinătoare cu tipul cu turban, a ameninţat florile, cu degetul ridicat, că le va pulveriza în ceaiuri contra reumatismului, şi până la urmă s-a îmbrăcat în doliu şi a organizat o ceremonie paranoică în jurul unui sicriu cu tulpini, pe care-1 stropea cu un mic aspersor spre consternarea vecinilor. Salariaţii agenţiei de pompe funebre, profesionişti ai tristeţii cu ruleta în mână, au refuzat să îngroape un pahar într-un car mortuar cu coloane şi văluri, iar medicul pe care 1-au chemat pentru certificatul de deces a putut discerne doar, aplicând stetoscopul pe rădăcini, micul susur al lacrimilor de zăpadă ce se topeau şi foşnetul de la ora unsprezece dimineaţa al eucalipţilor din Manteigas. Astfel că au rămas până la urmă cu paraliticul în casă, complet dizolvat în medicamentele contra otitei, până ce un gard viu de floarea-soarelui contra torticolis-ului şi fracturilor de coaste a acoperit dorul, iar fiica a făcut o călătorie la mătuşa ei din Pinhel1, cu

platani şi vapoare mari de emigranţi alunecând la fereastră, şi cratiţa cu mâncare de prânz în poală, înfăşurată în cămaşa cea nouă a defunctului.

În timpul şederii în nord a orfanei, care rătăcea prin Beira printre vestigiile iernii, Garcia da Orta şi bărbatul pe nume Luis, ca să nu mai pomenim de copiii care aveau să dispară unul câte unul împărtăşiţi de aconite şi narzi (un fir de bougainville s-a ocupat de ultimul dintr-o singură muşcătură de buldog), au suferit de foamea vagabondă a neajutoraţilor, căutând firimituri prin dulapuri, lingând grăsimea sleită de pe farfurii şi răscolind după resturi de pâine în sacul din spatele uşii, sfârşind prin a ieşi la întâmplare ca să mănânce o supă şi legume într-un birt economic, fără să dea atenţie apelurilor urgente ale unor eschimoşi care pârâiau în radio şi faptului că pădurea amazonică din apartament nu se oprea din crescut într-un ritm deli- *

1 Localitate din nordul Portugaliei.

Ranţ şi îi împiedica să revină acasă cu un baraj de maci ce-şi rânjeau pe palier monstruozitatea dinţilor.

Au mers pe strada Loreto, spionând restaurantele de muncitori unde uleiul ars al cartofilor plutea în văzduh ca mucegaiul din subsoluri. Au descifrat preţurile peştelui în greşelile de ortografie de pe listele de bucate lipite în vitrine. Au ezitat în faţa vinului roşu din lăptarii, atât de gros că se putea lua cu lingura. S-au extaziat într-un snack-bar cu îngheţate mirifice, cu moluşte încrustate în tuburi de orgă şi purcei de lapte fripţi cu seminţe de coconar în urechi culcaţi pe câmpuri de cimbrişor şi pătrunjel, şi au cinat până la urmă cu o drojdie timidă într-o băcănie încă deschisă, în uşa căreia lua aer un domn în vârstă, vârât într-o putină cu cartofi, care-şi făcea vânt cu briza uşoară a previziunilor electorale din ziarul de seară, în timp ce la ora aceea, la ultimul etaj din strada Norte, ierburile contra diabetului puneau stăpânire pe apartament şi începeau să avanseze pe scări în ideea de a lua în posesie şoricarul şi colecţia de cărăbuşi ai vecinului de jos, client al depozitelor veşnic înconjurate de copii roşcovani, cu pantaloni strimţi şi ochelari fumurii, asemănători cu portretele în ulei ale principilor în peşterile de la

Altamira din Muzeul de Artă Veche1. Au înghiţit pahare succesive de licoare în timp ce pensionarul care-şi făcea vânt se târa, cu ziarul sub braţ, spre un parter din apropiere ce avea geamlâcurile voalate de draperii în picăţele. Patronul băcăniei a trebuit să-i gonească la unsprezece şi jumătate protestând Uite că s-a făcut noapte şi a mea mă aşteaptă, iar noi ne-am aşezat amândoi pe pervaz stând de vorbă între noi cu vocile de păpuşă ale radioului pe care eu mi le imaginam întotdeauna gata să-şi deschidă ochii enormi de bachelită şi să articuleze Mama cu o inocenţă perversă. Cu toate virtuţile hipocratice ale staminelor de cuişoare şi elveţienii fără corp care croncănesc în aparat ciudate alfabe-

1 Important muzeu lisabonez.

Te morse cu litere şi cifre, de îndată ce am început să-i explic structura poemului meu şi să elucidez mai bine intenţia metaforelor, botanistul, sătul de rime, a dispărut în direcţia străzii Calcada do Combro sau a ascensorului exterior de la Bâca ce aducea fluviul pe culmea oraşului, spre faţadele exoftalmice precum chipul negreselor foarte bătrâne instalate în penumbra colibelor, plutind într-o uitare nesfârşită. Astfel că am tot rumegat episoade eroice oprindu-mă să notez câte ceva prin merceriile luminate, până ce am ajuns în piaţa cu statuia mea, mamă, cu sute de porumbei adormiţi pe balcoane în atitudini de bibelouri şi câini care ridicau laba pe piedestalul gloriei mele, şi chiar dacă drojdia îmi împleticea picioarele şi mă obliga să-mi târăsc pantofii în mers de tromboză, am reuşit să ajung la un fragment de scări între două fundături, de unde se vedeau în acelaşi timp monumentul, trenul spre Cascais şi lanternele bărcilor de pescuit de pe fluviu, şi chiar în clipa aceea, stimaţi cititori, strada Cârmo s-a aprins de un cortegiu de torţe şi râsete de paji, halebarde înţepau asfaltul, vegetaţiile adenoide ale cailor andaluzi sforăiau, iar regele Dom Sebastião1 a apărut călare înconjurat de favoriţi, arhiepiscopi şi confidenţi, îmbrăcat într-o armură de bronz şi cu un coif cu pene pe cap, şi a dispărut în direcţia stupului infamiei de la Cameră, urmat de uimirea poliţiştilor şi a paznicilor de noapte, în drum către Alcâcer Quibir.

1 Rege al Portugaliei, născut în 1554, urcat pe tron la 3 ani şi jumătate; la majorat devenise un tânăr exaltat, aproape fanatic care, având ideea fixă de a cuceri Marocul şi a elibera Portugalia de spanioli, a întreprins această aventură cu o armată neomogenizată şi prost condusă, suferind o înfrângere usturătoare la Alcâcer Quibir (1578), bătălie în care a şi pierit.

Când mulatra l-a părăsit şi s-a transferat cu puştiul, un cufăr de rochii cu paiete şi cartuşul de carton plin de inele din argint fals şi brăţări de bachelită, în apartamentul din cartierul Olivais Sul pe care i-1 montase patronul discotecii unde lucra, Pedro Îlvares Cabrai, după ce s-a sfătuit cu inspectorul de la Compania Apelor, a cărui răsuflare carboniza ţânţarii, s-a decis să emigreze la Paris.

Diogo Cão, scutit de când sosise în Portugalia să mai verifice contoare, a spicuit din bagajul ruginit de sub pat nişte documente soioase, s-a aşezat cu ele pe treptele pensiunii sub forfota turturelelor, şi a indicat cu degetul nautic coasta Bretaniei recomandând îi ceri contramaistrului să te debarce aici, uită-te bine, şi nu trebuie să ştii nimic altceva, mergi tot înainte, e simplu, dai de un oraş cu un turn de fier foarte înalt şi gata, ai ajuns, trebuie să mai am câţiva şilingi franţuzeşti acolo sus, dacă aştepţi cinci minute ţi-i aduc.

Pedro Îlvares Cabrai, ameţit de descrierile marinarului beat, care cu fiecare duşcă mărea Parisul atribuindu-i canalele ciumei din Veneţia unde dogii delirau în curent, statuile vizionare din Florenţa şi capitelurile de tort de migdale din Moscova sub care nişte Rasputini vampireşti hipnotizau contese, şi-i povestea că duminica se ghilotinau regi în spectacole de french-cancan întru distrarea poporului, îşi vizita săptămânal fiul în apartamentul din Olivais, o clădire neterminată de lingă curtea de recreaţie a şcolii: ascensorul îl depunea la etajul nouă, care mirosea a terebentină şi ceară, apăsa pe cele trei note muzicale ale soneriei, mulatra, în papuci argintii şi capot cu guler din pene de struţ îi deschidea uşa capitonată, iar eu zăream, domnule amiral, miracolul de iarbă albastră al covoarelor, jocul de oglinzi al etajerelor de cristal de la bar, pianul de lac solemn ca sicriul

unui papă, oberlihturile înlocuite cu rozase medievale reprezentând un Sfântul loan Botezătorul ridicător de greutăţi şi haltere cufundat până la brâu în transparenţa Iordanului, iar pe o masă sculptată şi cu tăblie fumurie, între două scrumiere malaieze, portretul unui domn distins, de cincizeci sau şaizeci de ani, cu bicorn pe părul cărunt, pe care nevasta mea îl numea respectuos domnul Sepulveda, care îi oferise casa, îi făcuse cadou o jumătate de duzină de blănuri de vulpi cu pupile din rubine şi dinţişori de scrumbie, plus o bucătăreasă cu şorţ cu volănaşe, cinci servitoare care ar putea ridica la unison piciorul drept pe o scenă de varieteu, şi o guvernantă scoţiană severă şi bărbătoasă, soră a doisprezece internaţionali de rugby, care învăţa copilul să se folosească de tacâmuri ca la Curte, să-şi brăzdeze o cărare într-o parte în clădăraia de păr şi să mă salute cu un semn distant din cap precum principii Marii Britanii în palatele lor întunecate, astfel că nu îndrăzneam să mă apropii de el fiindcă mă îndepărta cu un rămas-bun îngheţat şi silueta sa eterică de nobil ce-mi poruncea cu degetul mic să-mi abandonez şezutul pe marginea fotoliilor cu braţe mari de acaju şi mă cerceta fără afecţiune, de pe un soi de tron de catifea, cu pompa de înmormântare a audienţelor regale.

Joia mulatra gonea de acasă bucătăreasa şi servitoarele, trimitea guvernanta pistruiată să-1 plimbe pe lord pe aleile cu trepte şi platani din Grădina Zoologică unde papagalicea cu un limbaj de aspirator rămas fără curent numele hienelor şi maimuţelor, sau ordona să-1 ducă la Bazilica Estrela ca să asiste, de pe inconfortabila banchetă de metal, la concertul de valsuri al Orchestrei Filarmonice a Pompierilor Voluntari din oraşul Mealhada. Apoi ea făcea băi cu spume aromatice ajutată de un masor japonez, îşi fricţiona şalele cu bureţi de alge mov, îşi dezodoriza cuiburile de vrabie ale subsuorilor, se parfuma cu esenţe, aprindea luminări şi ceşcuţe cu pulberi africane prin colţuri, îşi punea ciorapi negri, se îmbrăca precum Isabel I pentru Francis Drake într-un ansamblu de mâneci şi brocarduri, desfăşura pe picup un covor de violine, se machia în loja de primadonă a budoarului, se sprijinea în atitudini de pisică siameză pe pernele de catifea din odaie, şi aştepta îmbrăţişarea domnului Sepulveda, nobil văduv care-şi îngropase soţia în

Angola şi înecase în bolerouri nopţile lisaboneze, traversate de faruri galbene şi de zdrăngăniturile de tablă ale maşinilor de gunoi.

Mulatra a încetat să mai lucreze, ocupată să răsfoiască paginile revistelor de modă cu degetul mare plictisit al cuiva care jumuleşte margarete ca să se amuze. O primea pe pedichiuristă, pe esteticiană, pe coafeză, pe profesoara de Bune Maniere & Calcul Integral, cu veşnica ei indiferenţă pe care norocul de acum i-o densifica mai mult, îşi flutura peste lumânărelele de aniversare lacul proaspăt al unghiilor privind de pe balcon peisajele din Olivias, în timp ce eu încercam fără succes să leg o conversaţie cu fiul meu deghizat în Henric al VUI-lea în miniatură, care întorcea o faţă neutră de diplomat sau de temnicer timidităţii întrebărilor mele, şi sfârşeam prin a îngăima o frază neinteligibilă în timp ce el mângâia urechile unui setter domesticit, cu revoltătoare expresii omeneşti, şi ascultând toate acestea în rezumat, pe treptele pensiunii, în faţa zburătăcitului cenuşiu al porumbeilor, Diogo Cão îşi vâra sticla în buzunar şi, după ce aplica o palmă indignată dopului, spunea Aşteaptă aici niţeluş că mă-ntorc imediat, se percepeau în spatele meu şi al balansărilor domnului Francisco Xavier paşii săi fără ţintă pe scândurile podelei, o prăvălire în prăpastie se rostogolea pe scară, căreia îi urma o tăcere, o a doua prăvălire şi o serie îndurerată de înjurături ca în largul mării, iar după o oră navigatorul apărea agăţat de propriul său stern, acoperit de leucoplasturi rapide şi cu o echimoză uriaşă la bărbie, îşi desfăşura hărţile pe iarbă, pescuia astrolabul dintr-o cutie de pantofi pe care puştanii i-o cereau întruna pentru viermii lor de mătase, măsura soarele inexistent cufundându-se în latitudini imposibile, şi afirma, pipăindu-şi pardesiul în căutarea sticlei de vin, înmulţind fusuri orare şi scăzând mile maritime, Te urci în primul pachebot care pleacă din Lisabona şi în opt zile eşti la Moulin Rouge cu câte o actriţă pe fiecare genunchi ca să-i faci cu sâc rahatului ăstuia.

Cu toate acestea, neposedând bani pentru călătoria pe mare, neposedând de fapt nici un singur sfanţ şi rătăcind în căutarea homarilor fără apă evadaţi din hotelurile de cinci stele în marşul

lor monstruos, ceea ce-1 făcea să ancoreze în bucătăriile saloanelor parohiale unde se ofereau, pe mari mese biblice, blide cu cartofi copţi contra făgăduielii solemne de convertire imediată, Jură pe sănătatea părinţilor tăi să sugi în fiecare seară hostia consacrată, iar el Jur, Promite să asişti la patru rozarii pe zi, iar el, privind pe furiş cazanul cu fasole, Promit, s-a înţeles cu lucrătorul de la frizeria cu un singur scaun din bulevardul Gomes Freire, care era cumătrul vărului unui ţigan călăuză, şi au fixat o întâlnire la zece seara la Floarea Capucinilor, lăptărie strânsă în chingi între Patriarhie şi un spital, cu un bătrân care se resemna într-un colţ cu ceaiul de beladonă al bolnavilor, tăvi cu plăcintele de peste de consistenţa moluştelor, iar ţiganul, îmbrăcat î la Georges Raft, plin de inele, cu o cravată cu flori aurii şi femei goale, ridicându-se de la masa unde conspira cu un partener mai tânăr şi deja impunător de atâtea mătăsuri şi carate, apropiindu-şi de mine mirosul briantinei de pe mustaţă şi întinzând o mână tainică de apaş, Eşti prieten de-al lui Pero Văz de Caminha1, nu-i aşa? Federico Garcia Lorca, încântat.

1 Numele scribului flotei lui Pedro Îlvares Cabrai, descoperitorul Braziliei, care i-a scris regelui Dom Manuel I o scrisoare amănunţită despre acea descoperire, scrisoare considerată „actul de naştere” al Braziliei (secolele XV-XVI).

Lebedele din Campo de Santana se văicăreau ţipând pe lac, lăcustele spărgeau pe alei gelatina ouălor, canonici cu guler umblau câte doi, pe sub ferestrele cardinalului, discutând despre beatificări şi predici, ambulanţele de la Spitalul São Jose se duceau şi veneau în tumbe ca de struţ, transportând în vuiet de sirene picioare rupte şi alte nenorociri oribile. Federico Garcia Lorca şi-a prezentat colegul cu comorile de giuvaiergerii ocupat să-şi destupe gaura urechii cu un chibrit, Asociatul meu Luis Bunuel care este naş de cununie al tuturor paznicilor vamali din provincia Alentejo. Au comandat nişte cinzano unui tip îngălat ce dormita într-un lac de etichete, iar ţiganul a plescăit din limbă, şi-a încruntat sprâncenele, şi-a tras manşetele de la cămaşă, a pus la vedere ceasul cu brăţară metalică şi a declarat competent Să trecem direct la afaceri face douăsprezece mii cinci sute şi închidem subiectul.

Pedro Îlvares Cabrai s-a întors în Olivais să-i cerşească mulatrei banii de călătorie, şi a surprins-o cu picioarele şi braţele depărtate, întinsă pe un soi de marchiză ginecologică precum iepuroaicele disecate, strivită sub un batalion de tehniciene ale frumuseţii care se înverşunau pe defectele picioarelor, bătăturile de la genunchi, asprimea articulaţiilor, un rid de neiertat la comisura gurii, părul care se cerea pieptănat în şuviţe neglijabile, umerii care trebuiau să lucească de paiete aurii, lentilele de contact care înduioşau ochii, cerceii cu diamante de la urechi, iar fiul meu şi cu mine în aşteptare pe sală, el pândindu-mă, cu o atenţie milimetrică de poliţist feroce, eu cufundat într-o acuarelă ce reprezenta o văduvă contemplând monede sub duşul de lumină al unui felinar stradal, până ce metamorfozatoarele s-au depărtat de victima lor tăiată în bucăţi redusă parcă la un snop de tibii seci fără măduvă, şi Pedro Alvares Cabral şi-a văzut soţia ridicându-se De pe scândura de ameliorări plastice identică imaginilor din biserici dimineaţa, pulverizate de soarele plesnit ca un fruct pe vitraliile cu înjunghieri de martiri din naosul principal, astfel că s-a sculat şi el, ţeapăn, cu gleznele împiedicate de spadă, a avansat cu paşi lenţi, ca şi cum ar fi umblat pe apă, spre apariţia aceea de bigotă laică pregătită pentru vizita săptămânală a domnului Sepulveda din rama de pe pian, şi am întrebat cu frică, atingând cu vârful degetelor atmosfera ei inaccesibilă de parfum şi pudră de orez, Ai cumva din întâmplare douăsprezece mii cinci sute să-mi împrumuţi?

Fiul, escortat de doamna de companie scoţiană care s-a măritat mai apoi cu un bastard al lui Sa de Miranda1 şi a fost mama celebrului copil cu două capete care a trăit şase ore blestemând din leagăn infirmierele siderate din spital, s-a despărţit de el pe palier întinzându-i o mână foarte fină şi dispreţuitoare, iar în vestibulul clădirii m-am împiedicat, stând de vorbă cu portăreasa care freca în genunchi treptele de marmorită, de un domn cărunt, cu coif de nobil, cu un buchet de orhidee învelit în celofan introducând o ţigară armenească într-un portţigaret de jasp.

Şi în felul acesta, timp de o clipă trecătoare, 1-am văzut.

— Am cunoscut pe bărbatul pentru care te pregăteai, te parfumai, te mlădiai, te lustruiai, bătrânul cu a cărui fotografie, în culori şi în chiloţi de baie pe marginea unei piscine, adormeai la căpătâi cum niciodată nu te-a interesat şi nici măcar nu ţi-a trecut prin minte să faci cu a mea, individul care te obliga să te îmbraci pentru el gătindu-te exagerat ca o prostituată spaniolă, împodobită cu crinoline, smaralde, corsaje, fuste, iar Pedro Îlvares Cabrai închipuindu-şi-1 cum apasă pe butonul ascensorului, asistând la numerele etajelor care se aprindeau unul după altul

1 Numele unui ilustru poet portughez care, trăind un timp în Italia, a introdus în poezia portugheză endecasilabul, sonetul, terţetul, rima octavă folosită de marii poeţi italieni (1481-1558).

În drum spre ea, auzind scârţâitul cheii, scoţiana care pregătea copilul pentru o reprezentaţie strategică de cinema sau un concert oportun la Bazilica Estrela, în timp ce domnul Sepulveda îşi abandona ţigara în scrumieră, controla cu satisfacţie ordinea obiectelor şi absenţa prafului, arunca pe sofa coiful şi-ţi accepta trupul de apă de colonie, mosc şi pene de struţ, bijuteriile care-i schilodeau pieptul, catarama cu topaze a cordonului care-i pişcă buricul, mirosul de sovârf al sexului tău care-1 împingea, ca un pachebot de magnolii pe un râu liniştit, spre un dulce şi umed şi imponderabil somn obosit.

În săptămâna următoare i-am căutat pe cei doi ţigani cu sacouri la două rânduri şi cravate cu arabescuri într-o patiserie unde se juca biliard din Praţa da Figueira, lipiţi de vitrinele cu bomboane şi de uşiţele de la toaletele care miroseau a peşte-undiţar mort şi a potasă, Federico Garcia Lorca a îndoit cecul la jumătate subliniind îndoitura cu o muchie a inelului, s-a afundat în dezordinea cărţilor de credit falsificate şi a cotoarelor bonurilor de amanetare din servietă, s-a dizolvat în contemplarea tacurilor cu expresia în acelaşi timp atentă şi pierdută cu care măsoară plugarii norii de ploaie stând în prag, şi în clipa aceea s-a strigat de la tejghea, E chemat la telefon domnul Luis Bunuel, iar cel de-al doilea ţigan, chel, urât, cu ochi ca bilele, a spus Permiteţi şi s-a dus spre un coridor zgomotos şi confuz cu doamne în vârstă,

ceainice şi torte cu cremă, distorsionat de jocul reflexelor verzi şi albe ale biliardelor, unde profiluri în cămaşă, cu apărătoare de celuloid pe frunte, executau un dans ritual în jurul fetrului de pe mese, dincolo de care se îngrămădeau la nimereală gratii şi saci. Cel cu cecul mesteca pastile pentru gât, foarte interesat de caramboluri, şi atunci Luis Bunuel a reapărut cu frişca pe mustaţă, i-a făcut semn lustragiului care i-a îngenuncheat la picioare ca un vasal cu tot soiul de creme de ghete, şi-a aşezat talpa pe un branţ de lemn, m-a întrebat, scânteind safire, Poţi să-mi împrumuţi o ţigară? S-a evaporat în fum şi a anunţat, în castiliana împleticită a contrabandiştilor de tranzitoare, M-au chemat chiar acum din Granada, poimâine dormim acolo.

Am ieşit toţi trei să sărbătorim, în noaptea cu birouri adormite şi magazine închise din Praca da Figueira, cu regele de bronz, călare, în centru1 şi traficanţii de heroină injectându-se pe sub arcade, eu în mijloc şi ei de o parte şi de alta înarmaţi cu diamante şi cuţite, râzând cu negustorii de la tarabele cu discuri la mâna a doua şi reviste pornografice din Mouraria2, cu zarzavagioaicele care luau aer în fundături instalate pe trepte sau scăunele de pânză, cu portarii cu sprinceană pătrată ai ruletelor clandestine din subsolurile clădirilor demolate, şi am sfâşiat bezna, pahar după pahar, într-o cârciumă extravagantă cu steagurile ei de cluburi sportive. Am câştigat cu nouă la unu în faţa unei asistenţe de beţivi patetici, ale căror meninge fierbeau fără noimă în lichidul amniotic al vinului, am câştigat iar cu şase la patru cu două goluri marcate pe şapca portarului, am plătit un rând consumatorilor ca să le terciuim şi mai mult creierii muribunzi, am alunecat pe rampa de la Morgă declamând poeme, Verde que te quiero verde, Voces de muerte sonaron cerca del Guadalquivir, Antonio Torres Heredia hijo y nieto de Camborios3, iar vocea lui Federico Garcia Lorca avea gust de portocale, de tăişuri de cuţit, de măsline lunare şi plete ale vântului. Ne-am căţărat pe cortegiul de felinare triste de pe bulevardul Almirante Reis pândind firmele oculiştilor şi magazinele de stofe repetând în cor Verde que te quiero verde după o haltă de câteva minute la Braseria

1 în Praca da Figueira se înalţă statuia ecvestră a regelui Dom Joao I.

2 Vechi cartier arab din Lisabona, cu străduţe foarte înguste şi întortocheate.

3 Cunoscute versuri ale poetului spaniol Federico Garcfa Lorca: „Verde fiindcă te vreau", „Glasuri de moarte sunară pe lângă Guadalquivir", „Antonio Torres Heredia, fiu şi nepot al Comborilor".

Portugalia pentru un pahar rapid la tejghea, ne-am pierdut printre clădirile modeste din cartierul Arco do Cego, care înăbuşă centrul de cercetare a tuberculoşilor şi monumentul în cinstea camaradului meu Fernão de Magellan, stins de friguri în cabina sa din lemn de esenţe rare lăsând moştenire marinarilor un tablou în ulei de Vieira da Silva1 şi operele complete ale lui Pierre Loti; am intrat să pufăim ţigări venezuelane într-o casă pe colţ cu firme de veterinari pe faţadă, am escaladat etaje fără lift suflând apa fiartă din plămâni şi lovind cu piciorul persoanele care sforăiau pe scări, domnul Luis Bunuel a bătut codificat în uşă mici lovituri fredonând Verde que te quiero verde, şi înăuntru am dat de o adunare de ţigani macabri, gătiţi în culori sofisticate de către croitorii cei mai scumpi din Lisabona, care complotau să meargă să atace, în regatul Leon, pe ucigaşii lui Ines de Castro2, trio cu mutră de fugari care zilnic apăreau în ziare alături de reclama pentru celebrul şampon Caspex care accentuează căderea părului şi anihilează sprâncenele şi unghiile de la picioare, urmăriţi de Poliţia Secretă, de Garda Naţională Republicană şi de armata particulară a lui Dom Pedro.

Pedro Îlvares Cabrai, căruia domnul Luis de Bunuel îi şoptea tot timpul într-o zi, ai să vezi, las dracului toată porcăria asta şi fac un film de o să rămână toţi cu gura căscată, a plecat în după-amiaza următoare cu furgoneta unui magazin de televizoare, fără să-şi ia rămas-bun de la fiul său, nici de la mulatră, nici de la inspectorul Companiei Apelor Diogo Cão, desigur întins pe trepte la pensiunea Apostolul Indiilor, în faţa turturelelor, făcând pre-

1 Maria Helena Vieira da Silva (n. 1908), pictoriţă, naturalizată franceză, reprezentantă a unui abstracţionism liric cu rădăcini impresioniste.

2 Aluzie la celebrul episod din Lusiada despre amorurile nefericite dintre regele Dom Pedro şi Ines de Castro care va fi asasinată de curteni.

Zumţii privitoare la soare cu astrolabul şi navigând, în mucegaiul hărţilor sale, prin citirea şovăielnică în stele, ca să caute aproximând azimutul vitrinelor cu femei din Amsterdam. Au cinat pe marginea şoselei, la Montemor, într-un restaurat decorat cu steguleţe, şei şi cape de toreador, alături de asasinii deghizaţi cu mustăţi false ce le îngreunau sorbirea supei de găină şi se dezlipeau din cauza sosului lăsând să cadă peste biftec peri groşi de câlţi.

Meşele false le alunecau spre ceafă, vârful pumnalelor sfâşia căptuşeala veche a hainelor. Prepelicarii conţilor, care vânau mistreţi în împrejurimi şi galopau pe asfaltul străzilor în sunetul de dovleac al copitelor, adulmecau rogojina de la intrare cu bastoanele de orb ale nasului înainte de a dispărea alergând după mirosul neprevăzut de vânat de la munte. Diogo Cão pesemne că o fi adormit în rouă, cu buricul în sus, pe treptele pensiunii, plin de păduchi şi de cruste de pământ din cauza puţinei ape pe care o folosea, strivindu-şi cu greutatea corpului planisferele de alcoolic şi jurnalele de bord colcăind de insecte, în timp ce Apostolul Indiilor urmărea nimfele tâgides, dar când domnul Luis Bunuel, care conducea furgoneta, s-a sculat de pe banchetă cu scobitoarea în dinţi, 1-am urmărit, fără să-mi fie dor de nimic, cum stătea de vorbă cu ucigaşii amantei regelui sub cedrii din Montemor care adăugau la desişul nopţii desimea crengilor şi a penelor de cucuvele, iar după două ore am ajuns la rănile zidurilor oraşului Evora şi pe urmă la graniţă, adică un râu fără strălucire care despărţea coline gemene de măslini şi diverşi arbuşti, ca să umblăm, jupuiţi de măcăcinis, prin nesfârşite câmpuri pustii, cu animale care învârteau noria rozând tăcerea la umbra stejarilor de plută. Atunci s-a întâmplat să dăm peste un mare dispozitiv militar de castilieni apărând un

cort luminat ca o baracă de iarmaroc, sute de stindarde, drapele şi bucătării de campanie, chirurgi care ascuţeau bisturie şi iluzionişti care distrau soldăţimea, iar o santinelă ne-a informat că regele Felipe se reunise cu mareşalii săi în rulota Statului Major plănuind invadarea Portugaliei, fiindcă Dom Sebastião, nerodul acela inutil în sandale şi cu cercel la ureche, lingând întruna o foită de haşiş, fusese înjunghiat într-un cartier de drogat din Maroc deoarece-i furase unui fătălău englez, numit Oscar Wilde, o punguţă cu iarbă.

De toate i s-au întâmplat în viaţă, de la descoperirea Indiei şi curăţarea, cu propriile sale mâini, a diareelor şi vomismentelor fratelui meu muribund Paulo da Gama, de la ajutorul dat la astuparea cu dopuri de stearină a sicriului în care se afla tatăl unui nefericit ce călătorea spre regatul Portugaliei în cala unui vapor după revoluţia din Lisabona, de la jocul de cărţi cu ofiţeri fără nerv, până la, acum, locuitul în casa asta din suburbia Chelas, cartierul economic Madre de Deus, pe care parlamentul a decis în unanimitate să mi-o atribuie însoţită de o medalie şi de o diplomă drept plată pentru serviciile aduse de mine patriei, şi unde regele Dom Manoel venea duminica de dimineaţă să mă ia la o plimbare cu automobilul până în Guincho.

În timpul săptămânii, în vreme ce un grădinar de la Camera Municipală tundea iarba gazonului şi ortopediza cu trestii gladiolele din răzoare, o funcţionară remunerată de guvern, cu stema Republicii pe halat, ştergea praful de pe mobilele de departament public pe care mi le-au sprijinit de lambriurile de pe pereţi, birouri care se clătinau, fişiere fără sertare, vitrine înţepenite, portrete de deputaţi şi prim-miniştri uitaţi în atitudini hieratice, un pat de maior de infanterie mirosind a sperrnanţet şi a cremă de ghete, şi singurul obiect păstrat din nenumăraţii mei ani de navigaţie, ursuleţul cromat pe care o nimfă din Orient, secretară a Administraţiei Indoneziene fiică a zeului Okeanos şi a unei vestale din templu, mi l-a oferit la plecarea din Goa, când eram aproape de sabord, cu condiţia, dragostea mea, să nu mă uiţi niciodată, am douăzeci şi trei de ani, o cicatrice de apendicită, uite, pune mâna, şi răspund la numele de Adelaide da Ressurreicâo Peixoto, Un urs pe care 1-am aşezat în centrul

mesei din sufragerie şi care mă observa cu o atenţie imbecilă în timp ce eu înghiţeam peştele rasol al dietei recomandate de medicul Marinei după ce a descifrat rezultatele analizelor, Fără grăsimi nici prăjeli, domnule conte, fiindcă nu-mi place deloc ce-mi spune ficatul ăsta. Un ursuleţ fără valoare, dintre cei care se găsesc, alături de mii de alţii absolut identici, pe păturile întinse pe jos din bâlciurile de provincie, printre protestele purceilor de lapte şi strănuturile oilor, dar care-mi amintea de nisipuri îndepărtate, palmieri, sâni de spumă, pulverizatoare de lac pentru păr şi râsete de tinere eterne.

După ce-şi isprăvea masa de prânz făcea pe îndelete o plimbare prin cartier salutând cucoanele în capot sprijinite peste vertiginoasele pervazuri ale ferestrelor de la etajul întâi, simţea arşiţa după-amiezei care prăjea vrăbiile în plin zbor sau percepea strălucirea fluviului peste ieşindul Ateneului, iar la ora patru se prăbuşea într-un fotoliu de la stat, cu o tablă de şah pe genunchi, şi se bătea, cu parteneri născociţi, în partide de cărţi solitare ale căror peripeţii homerice le nota într-o agendă de băcan. Cina apă din butoi şi biscuiţi de cară velă şi, cu toate ferestrele închise şi toate cucoanele retrase în casa lor, urca să-şi târşâie papucii pe pardoseala cârpită cu cepuri, se dezbrăca, după cum îi permiteau articulaţiile, de curea, de pumnal, de surtuc, de colacul de salvare al barcagiilor de la Cacilhas şi de celelalte podoabe de navigator fără vârstă, se purica de insectele de râu, de melcii de la pubis şi de lindinele de reflux dintre cutele feselor, se introducea membru cu membru într-o pijama de copil cu picăţele şi, după ce stingea lumina, apăsa pe întrerupătorul lămpii, cearşafurile începeau să danseze ca o cocă de vas într-un Ocean Indian contradictoriu, omoplaţii i se acopereau de pete de pelagră, iar Madagascarul vibra, inaccesibil, la mii de kilometri depărtare de mine, cu colibele lui de paie pe piloţi şi caracatiţele cu pleoape umflate.

În dimineţile de duminică, dacă era soare, regele Dom Manoel claxona de pe stradă, dintr-un Ford străvechi, ruginit şi decapotabil, iar vecinele, încă mahmure, îl pândeau în cămaşă pe monarhul cu coroană de tablă pe cap şi în bluzon cu mânecile suflecate, care-i făcea semn lui Vasco da Gama cu sceptrul

poruncindu-i să coboare ca să pornească pe şoseaua de centură şi să disece Orientul în rostogolirea şchioapă a bielelor, înconjuraţi de vălătucii de fum negru de la motor.

După ce treceau de Boca do Inferno1 pe stâncile căreia se trăgeau în ţeapă vase de pescuit rătăcite într-o ploaie de toni şi sardele, acostau pe o terasă liniştită pentru un prânz de octogenari pe care vârsta îl reducea la clătite, supă de usturoi şi piureuri, şi stând pe vine pe o stâncă, detestaţi de păsările insectivore ce bântuiau râpele, disertau despre călătorii, meritele intime ale chinezoaicelor şi treburile regatului. Dom Manuel cu coroana pe genunchi, scărpinându-şi fontanela cu unghia, se plângea de mizeria vieţii ăsteia, băiete, fii atent cât de tare îmbătrânim fără să ne dăm seama, fii atent că nu mai suntem buni de nimic, exagerare, pe dracu', de nimic, vrei să te caţeri pe un catarg şi nu reuşeşti, vrei să citeşti cartea de telefon şi te dai bătut, fii atent cum cu vârsta zgomotul valurilor devine trist acolo jos, când se sparg pe şisturile fără nisip, într-o foiala de spital noaptea, fii atent cum ni s-a îngroşat nasul, ehei, fruntea s-a îngălbenit de riduri, fălcile s-au acoperit de saliva viermilor de varză, poate că ne-ar prinde bine dacă ne-am duce diseară la circ, circul ajută întotdeauna, este unul lângă palat şi oricum putem vedea con-

1 Literal, „Gura Iadului”, golfuleţ foarte stâncos şi cu ape învolburate de pe litoralul portughez al Oceanului Atlantic.

Torsionistele şi animăluţele dresate, eu unul mă prăpădesc după contorsioniste, nu-ţi place când îşi îndoaie coatele invers, şi pe urmă mai miroase şi atât de tare a amoniac pe coridoare că putem să urinăm în pantaloni fără se ne fie ruşine, ce zici dacă am rezerva o lojă pentru mai târziu?

Cumpărau pateuri cu scoici la Carcavelos, regele îl lăsa acasă pentru că xilofoanele şi strigătele clovnilor stârneau în Vasco da Gama pofta de sinucidere, şi pleca mai departe, în fumăraia lui de paie umede, făcându-i semne de rămas-bun cu sceptrul. Contele se dezechilibra urcând scara în timp ce substituia uniformei pijamaua jocurilor de cărţi solitare iar furnicile puneau stăpânire pe resturile cinei de pe masa din bucătărie, decidea

atuul, bătea cărţile, le împărţea unor jucători imaginari evaluând culorile cu ochiul de pradă al profesioniştilor de pocher de pe vapoarele cu zbaturi ce circulă pe Mississippi, şi în timp ce desfăşura partida şi calcula punctele se gândea la plimbarea la Guincho cu regele, la vânzătorii de seminţe, la niprala şi pieile de viţel de pe marginea şoselei, la staniolurile, la tranzistoarele şi la oalele de lut din bâlciurile improvizate pe timp de vară, la poliţistul de la circulaţie care le-a ordonat să oprească în dreptul motelului de la Oeiras, a descălecat, scoţându-şi mănuşile agale, de pe cele şase sute de eşapamente ale motorizatei sale japoneze, şi a ridicat mâna cu un gest vag de reţinere, Actele la control.

Se distingea marea după licăririle aripioarelor de peşti printre franjurile albastre. Familii întregi se întorceau la Lisabona obosite şi bară la bară, iar Dom Manoel îşi căuta portofelul în bluzon, în buzunarele capei de hermină, în interiorul armurii pe care o transporta pe bancheta din spate a maşinii, printre săgeţi de arbaletă şi o mitralieră israeliană, şi până la urmă a scos un pergament scris cu caractere gotice înfăşurat în sedimente succesive de gunoi din torpedo, pe care poliţistul 1-a examinat cu lipsa de interes cu care te uiţi la prospectele aparatelor pentru Surzi pe care ţi le vâră pe gât, la ieşirea din cinematografe, nişte zdrenţăroşi amatori de zgomot.

— Aici stă scris că sunt stăpânul acestei ţări, a informat monarhul cu simplitate, desemnând înscrisul.

Un bătrân în trening, semănând cu Miro, mărşăluia, pe pragul colapsului, pe alee, urmat de un terier astmatic.

În partea opusă valurilor clădirile de pe şoseaua de centură se înghesuiau unele într-altele speriate de parfumul veninos al apei, fugind spre parc şi pompele de benzină din cartierul Santo Amaro, în faţa semilunii de întuneric a plajei. Poliţistul a privit bănuitor coroana de tablă cu smaralde din plastic, zdrenţele şi pompa de carnaval de mahala a lui Dom Manoel, înainte de a-i restitui pergamentul şi de a scoate din haină un soi de tub de cateter cu un balon la capăt.

— Ţi-nchipui cumva că acum sunt sfinţii populari1? Ce mai în sus şi-n jos, suflă-mi aici pentru un mic test de alcool.

În timp ce Maiestatea Sa, cu o vână reliefată la gât, sufla în aparatul licorilor, Vasco da Gama, chiar fără ajutorul ochelarilor imobilizaţi în buzunarul vestei, a observat arborada unei caravele ancorate pe Tejo, cu pânzele strânse în aşteptarea vântului ca să coboare bara în drum spre arhipelagurile populate de vulcani ciudaţi şi vegetaţii inimaginabile. Statuia lui Crist-Rege, pe şoldul podului, îşi deschidea spre pescăruşi şi avioane milostenia de beton armat a braţelor. Poliţistul a studiat balonul, a înscris nişte fraze grave într-un formular, şi a circulat încet în jurul automobilului, notând contravenţii, înainte de a-şi turti pe marginea portierei cotul încărcat de ameninţări:

— Neprezentarea actelor cerute de lege, a enumerat el cu o cruzime siropoasă, fără să mai pomenim de lipsa re-

1 Este vorba de sfinţii care se sărbătoresc vara la catolici (Sfântul Anton, Sfântul Ioan, Sfântul Petru), prilej cu care se organizează procesiuni şi serbări populare cu măşti ca de carnaval.

Trovizoarelor, a apărătoarelor de la roţi, a semnalizatoarelor, a roţii de rezervă şi a tobei de eşapament. Se mai constată nealinierea farurilor, fazele mici fără becuri şi uleiul care se prelinge pe asfalt pentru ca ceilalţi să nimerească în copaci, în plus testul alcoolometric a ieşit pozitiv pentru poşircă. Garează-mi rabla asta ca să o ducă mâine macaraua la fiare vechi şi ieşiţi amândoi din ea fiindcă am la secţie o cămăruţă pentru măşti care vă aşteaptă.

— Ţi-am mai spus adineauri că sunt stăpân pe toate acestea, a argumentat Dom Manoel cu un firicel de voce, punându-şi coroana pe cap.

O mierlă a ţâşnit cu mici salturi dintr-un arbust de cimişir, a traversat asfaltul şi a dispărut indiferentă în rampa motelului. Mi s-a părut că Tejo-ul avea parfumul trupului tău când se trezeşte, fără să-i pese de amorul meu pentru tine. Celulele Administraţiei

Civile se aliniau la subsolul unei clădiri vechi cu jaluzele, în curtea căreia se foia intrând şi ieşind un alai de dube şi conţopişti judiciari.

Ne-au băgat, în compania unei căldări pentru micţiuni urgente şi a unui curent care ne înfiora gâtul cu prevestiri de gripă, în celula de lângă aceea unde era întemniţat evreul Antonio Jose da Silva1, scriitor de piese pentru teatrul de păpuşi, care se distra jucându-se de-a bătălia navală cu Vasco da Gama, trişând la vapoarele cu două coşuri ca să câştige mai repede, în timp ce aştepta vizita lugubră a călugărilor Inchiziţiei care, cu capetele acoperite de glugi cu cioc şi cu crucifixe mari pe piept, veneau mereu la ore nepotrivite, târşâindu-şi sandalele, ca să-i pregătească sufletul pentru rugul din piaţa Rossio.

Contele şi regele au suportat patruzeci şi opt de ore un beculeţ aprins în tavan care-i împiedica să doarmă, asur-

1 Dramaturg portughez care a regenerat teatrul naţional prin comediile sale pline de graţie şi spirit inventiv; acuzaţi de iudaism, deşi erau catolici, el cu soţia şi mama sa au fost arşi pe rug la Lisabona, prin sentinţa Inchiziţiei. A trăit între 1705 şi 1739.

Ziţi de sirenele dubelor şi de cântările călugărilor care se insinuau în chilia ereticului cu macabra stăruinţă a scarabeilor de pe cadavre. Iar când ajunseseră deja să confunde ziua cu noaptea şi data începea să-i zăpăcească de presupuneri perplexe, când umbra unei nostalgii după corăbii se prelingea, navigând în derivă, pe peretele văruit, i-au dus cu bărbile nepieptănate, fără să fi făcut baie şi nici să se fi spălat pe dinţi, fără să se fi parfumat cu esenţele condiţiei lor de nobili, fără să-şi fi luat rămas-bun de la trişorul la două coşuri cufundat într-o nouă farsă pentru fantoşe, într-o sală cu stucatura jupuită numită Tribunalul Poliţiei, echipată cu mai multe banchete de paraclis pe care şedea un public alcătuit din curioşi şi şomeri, poporul vostru, bietul popor din Lisabona, Stăpâne, cel care în o mie patru sute nouăzeci şi opt s-a înghesuit pe plaja de la Restelo ca să mă vadă plecând1, feţele acelea serioase brăzdate de dezamăgirea nefericirii, ochii aceia fără speranţă, hainele

acelea uzate, poporul care nu aştepta nimic de la Voi sau de la mine fiindcă nu aştepta nimic de la nimeni nici de la vreun miracol şi mă privea cu expresia fără expresie cu care sunt priviţi copiii înainte de a fi închişi în sicrie, rasa Voastră de eroi şi marinari2, maiestate, care se stinge de diaree din cauza laptelui de cocos din Guineea, rătăceşte, bând apă clocotită, pe dunele de naufragiu din Mozambic şi fierbe în cârciumile din Madragoa şi de la Cetate discutând despre goelete şi comparând diametrul trufaş al sinilor amantelor înălţimii voastre folosind drept măsură-etalon cănile de vin roşu, ibovnica ce locuieşte în Mouraria şi umblă veşnic desculţă, cu picioare mari şi crăpate de alergător de curse, soţia mar-

1 într-adevăr, de la Restelo, pe ţărmul Atlanticului, a plecat Vasco da Gama în 1498 în călătoria sa de descoperire a drumului maritim spre India.

2 Parafrazare a începutului imnului naţional portughez: „Eroi ai mării, nobil popor, /Naţiune vitează şi nemuritoare!” chizului pe care el l-a trimis de secole în Macao ca să guverneze armătura propriilor sale coarne, sclava neagră cu bucile străpunse de argintul fin al unui belciug, coţofana franţuzoaică ce dansa în rândul doi al corpului de balet într-un cabaret din Marsilia şi pe care banii statului au adus-o să locuiască într-o vilă din Lapa1 mai mare decât o ambasadă, cu sălcii, piscină, sauna, sală de gimnastică şi şapte sute treizeci şi cinci de sorturi de deodorante, fără să mai pomenim de prinţesele austriece, de doamnele de onoare galiciene şi de muncitoarea de la filatura din Guimarães2, singura care poate v-a iubit cu adevărat fără să pretindă vreodată ceva, şi care a sfârşit prin a emigra în Germania măritată cu un cizmar cu picioare strâmbe.

La Tribunalul Poliţiei, în plus faţă de asistenţa reţinută de parapetul dărăpănat al unui castel prova, mai exista un pupitru de orator pentru un judecător slinos ce-şi tot scutura aripile robei, locuri mai restrânse pentru inculpaţi, avocaţi, paznici şi un soi de grefieri îmbrăcaţi în toge negre de misă spiritistă, care scriau la maşină cu un singur deget, cărau dosare şi chemau martorii înghesuiţi ca ţapii într-un ţarc învecinat ce mirosea a fân

şi a lână nedărăcită. Înainte să intrăm Dom Manuel şi-a lustruit coroana cu batista şi a strâns mai tare în jurul gâtului şiretul capei de hermină care avea pe căptuşeală eticheta Atelier Assunţão, şi amândoi, cu pumnal şi şosete în picăţele, el debilitat de grijile puterii şi eu devastat până în arhitectura oaselor de musonii din Orient, am compărut, după un caz de încăierare între găinăresele din piaţă şi înainte de procesul pentru cecuri fără acoperire al trădătorului Miguel de Vasconcelos3, care avea să fie înjunghiat, în ziua

1 Vechi cartier select, cu multe ambasade, din Lisabona.

2 Oraş din nordul Portugaliei, patrie a primului rege al Portugaliei, Dom Afonso Henriques.

3 Portughez rămas celebru ca persecutor al compatrioţilor săi în timpul ultimei perioade a dominaţiei castiliene, fiind secretar de stat al ducesei de Mantova, viceregina Portugaliei. A fost prima victimă a Revoluţiei de la 1 decembrie 1640 (1590-1640).

De întâi decembrie una mie şase sute patruzeci, de un grup de nobili nemulţumiţi, în faţa judecătorului cu aripi care a început prin a porunci monarhului să-şi scoată de pe cap smaraldele false din respect pentru tribunal şi să încredinţeze judecătorului de instrucţie ţeava de canalizare vopsită în galben a sceptrului, şi atunci am văzut pentru prima oară în atâţia ani buclele de câlţi din meşa falsă a Maiestăţii Voastre şi am înţeles dintr-o dată extrema zădărnicie a puterii, indiferent de câte monumente s-ar înălţa pe locurile de ancorare ale caravelelor plecate să cucerească lumea.

Un domn cu ochelari şi cu un defect de vorbire s-a ridicat şi a dat citire unui act de acuzare înflorit în care ne numea siniştri criminali iresponsabili, violatori ai codului rutier, ai democraţiei şi ai drepturilor omului, după care s-a aşezat din nou săgetându-ne cu pupilele-i triunghiulare striate de ură la care monarhul a răspuns, dar fără să rostească măcar un cuvânt, cu măreţia sa piezişă de stăpân al universului, aceeaşi cu care ascultase discursul provincial al poliţistului de la circulaţie care deţinea acum mutra îndurerată a învăţăceilor de mateloţi culeşi în

hazardul nopţii de pe străzile Lisabonei şi duşi la Sagres ca să înveţe turbulentele mistere ale alizeelor mării, aceeaşi trufie regală cu care 1-a suportat pe judecător, înverşunat să-şi scurme ca un pui de găină chisturile din ceafă, întrebându-ne din înaltul tronului său viermănos de orator sacru: Inculpaţii au ceva de declarat, aceeaşi seninătate cu care şi-a perindat ochii peste publicul anonim al supuşilor săi şi şi-a aranjat capa pe umeri înainte de a răspunde, cu un calm inocent şi absolut, fără măcar să-şi forţeze vocea care se auzea însă fără efort, cu o limpezime regală ce lăsa fără replică, până în străfundurile cele mai tainice şi în ungherele cele mai prăfuite ale tribunalului, cutremurând dactilograf ele şi conţopiştii de la birourile aridei lor melancoliile cotidiene de opt ore în care se ocupă de avizări, citaţii şi evacuări:

— Trebuie doar să repet că toată şandramaua asta îmi aparţine.

Judecătorul a uitat să-şi mai maltrateze ceafa ca să-1 poată examina mai bine, înclinat înainte, cu gura deschisă şi mâna căuş precum surzii, grefierii au îngheţat de spaimă, asistenţa de şomeri zburătăcea de la un perete la altul, găinăresele care-şi continuau discuţia interminabilă şi de sub ale căror şorţuri se iveau creste şi aripi colorate şi-au întors spre noi mutrele de bivoli teribili, iar pilatul acela, zăpăcit de absurditatea afirmaţiei, s-a sprijinit de spătarul scaunului tapiţat cu pluş roşu ştergându-şi broboanele de la tâmple, şi ne-a trimis, dictând unui dactilograf miop o sentinţă înspăimântătoare, la un consult extern la spitalul de nebuni ca să se examineze labirinturile cerebrale ale unui monarh şi unui navigator amândoi muribunzi, mirosind a nucşoara bătrânilor, cu barbişon tăiat în formă de con precum rabinii amărâţi din sinagogile estoniene.

Astfel că a doua zi, escortaţi de un amploaiat judiciar, am suportat de la opt dimineaţa până la trei după-amiază, alături de cincizeci de Copernici, într-un soi de cală de vas cu un ghişeu în fund la care apărea când şi când o soră cu o foaie de observaţie în mână ca să cheme pe câte unul dintre savanţii care, cu ziarul sportiv la subsuoară, dispărea, mormăind ecuaţii de gradul zece

în cabina unei săli de consultaţii în care şedea moleşită caracatiţa de culoare deschisă a unui medic.

Numărul Copernicilor scădea treptat, fiecare dintre ei apărând înzestrat cu câte o reţetă de pastile contra noţiunii maladive a translaţiei pământului, iar când 1-au expediat pe ultimul şi cel mai convins dintre toţi, care încerca să imite cu vârfurile degetelor mişcarea planetelor din sistemul solar, o voce de cabină de sunet ne-a strigat numele Iar amploiatul judiciar ne-a păstorit, strivindu-şi mahorca pe podea, spre penumbra de confesional a medicului, nu doftorul regal, versat în impulsurile mareelor şi în supele de nipralã pentru durerile facerii, care trăgea limba infanţilor şi recomanda doamnelor diete cu suc de scoică pentru amigdale, nu bărbierul insolit, în redingotă anacronică, ce smulgea molari cu cheia franceză în cursul seratelor de la palat profitând de pauzele bufonilor, ci o doamnă cu o înfăţişare înţelegătoare şi benignă de persoană care face chetă pentru bolnavii de cancer şi care a poruncit să i se redea monarhului coroana şi sceptrul său ridicol cu scuze, Poftiţi, Alteţă, vă rog, şi ne-a restituit pământurile, vitele şi castelele condiţiei noastre, şi ni s-a adresat tratându-ne cu slugărnicia, cu gesturile, cu deplinul său acord, cu Evident, cu Perfect, cu Pentru numele lui Dumnezeu unde s-a mai pomenit aşa ceva? Cu De fapt, domnule conte, îşi dă omul osteneala nemaipomenită să descopere drumul maritim spre India şi pe urmă, zbang, o doctoriţă care s-a înclinat cu infinit respect când şi-a luat rămasbun de la noi, Pe curând, domnilor nobili, ne-a lovit uşor cu palma pe spate, ne-a garantat, foarte serioasă, făcând cu ochiul spre tribunal, Acest accident stupid va fi rezolvat imediat, o să telefonez chiar acum la minister, o doctoriţă care a rămas, compătimitoare, să ne urmărească din uşa biroului ei de curarisit marile manii stelare, o doctoriţă care a continuat să ne urmărească la fel când opt urangutani în halat s-au aruncat asupra noastră, ne-au sfâşiat pe jos, ne-au zdrobit vârându-ne în nişte cămăşi de forţă, ne-au zvârlit cu picioare în fund, pe cuvânt, credeţi-ne, cu picioare în fund într-un cub de piatră cu uşi blindate succesive deasupra intrării căruia scria Pavilion de Securitate şi care semăna cu o arenă de coride fără coride, unde au tras zeci de ivăre ca să nu fugim, ne-au obligat

să ne schimbăm veşmintele de nobili cu pijamale de azil şi târlici, au închis într-un dulap de metal coroana, herminele, surtucele de stambă din Parcul Mayer', instrumentele mele de căpitan de petroliere, ne-au ras cu briciul părul, mustaţa şi barba şi ne-au abandonat în cele din urmă într-o curte interioară cu ziduri foarte înalte, în care cei cincizeci de Copernici cu reţetele lor cu tot rătăceau la întâmplare, de asemenea în pijama, calculând, cu mâna streaşină la ochi, lungimea umbrelor şi poziţia soarelui.

1. Parc de distracţii din Lisabona, cu restaurante, tarabe şi teatre de varietăţi.

Întotdeauna se găsesc nefericiţi gata să dea bani ca să se culce cu o femeie chiar bătrână ca mine, nerozi care mă escortează în camera mea urcând cinci etaje fără lift şi înăbuşindu-şi sub palmă tresăririle inimii muribunde, care-şi îndoaie pantalonii pe dungă, pun pantofii sub scaun unul lângă altul, se aşază pe pat, după ce mi-au înmânat bancnotele, rugându-se Doamnă dragă, lasă-mă să-mi aşez capul în poala dumitale, mângâie-mă cum mă mângâia mătuşă-mea când eram mic, aşa, iar între timp îmi ating cu grijă membranele uscate de pe pubis şi putina iarbă căruntă care mi-a mai rămas, şi nu înseamnă că-s clienţi foarte tineri, flăcăiaşi ceremonioşi mototolind în mână cei cinci sute de escudos pe care-i primesc lunar, ci ingineri şi comercianţi bine îmbrăcaţi, cu copii, ac de cravată scump şi pantofi de lac, sau profesori de liceu divorţaţi atinşi de morbul insidios al singurătăţii, al neajutorării celor care cinează fără companie pe masa din bucătărie, cu un săptămânal deschis sprijinit de sticla cu vin roşu. O lună de zile după plecarea lui Diogo Cão am expediat cam cinci, şase din specia asta pe noapte, am fost mămoasă şi tandră cum voiau ei pentru că închideam ochii şi mi-1 închipuiam pe amiral întins, la fel de gol şi vulnerabil, pe cearşafurile mele bogate în dezmierdări unde ceilalţi, îmbrăţişându-mă, sfârşeau prin a plânge de o bucurie pe care n-o resimţeau în timp ce eu le ştergeam obrajii cu colţul fetei de pernă, le juram că viaţa, dragul meu, e departe de a fi vitregă, dă-o-ncolo, mâine, când ai să te trezeşti, ai să vezi, eşti alt om, îi ajutam să-şi tragă chiloţii pe ei şi să-şi încheie cămaşa, să-şi

caute ghetele pe întuneric, să-şi scuture mătreaţa de pe umeri, iar când pleca ultimul, cu gâtlejul tresăltând ca mingea de ping-pong de la tuburile scufundătorilor, netezeam cuverturile ca să pot dormi, ascundeam câştigul după munca mea de consolatoare într-o gaură din perete acoperită cu o icoană a Sfintei Filomena, înfăşuram buiota cu apă caldă în hăinuţa de bumbac, şi rămâneam cu gândul la nefericiţii de a doua zi care aveau să se lamenteze pe faţa de pernă de toată beleaua asta, madam, explică-mi dumneata cum să fac, în timp ce Luanda se trezea printre palmieri ornată cu păsările albe ale golfului.

Un angajat al companiei aeriene, care marţea îşi revărsa astfel de nefericiri de soţ înşelat şi pe care bătrână, milostivă, îl lua cu ea nu în odaia pensiunii ci în propria ei casă cu acoperiş de iarbă din Insulă, în cartierul barăcilor de lemn ale prostituatelor metropolei dispărute o dată cu revoluţia în desiş sau în oraş sau pe velierele ce se înapoiau în regatul Portugaliei, i-a făcut rost, printre lacrimi cu sughiţuri şi gâfâeli, disperat de fuga soţiei în Rodezia cu un gropar mexican, de un loc la clasa turistică pentru Lisabona, la fereastră, ca să se extazieze de la opt mii de metri altitudine de oceanul caravelelor, adică o întindere decolorată şi netedă în locul supei lâncede de ape concrete din Africa ce-şi încovoiau spinarea blinda, de animal dresat, peste rădăcinile cocotierilor, iar eu, cu biletul în geantă, 1-am lăsat să tot vorbească, acolo în cameră, în şosete, despre întortocheatele capcane feminine, Vezi şi mata, doamnă, ce ingrate şi nerecunoscătoare sunt nemernicele astea, abia luna trecută am pus maşina pe numele ei şi zdronc uite cum m-a lovit în moalele capului.

Am dat o raită pe la barăcile părăsite năpădite de scorpioni, cărăbuşi şi plante agăţătoare sălbatice, am văzut o barcă îndepărtându-se în zare, am văzut, atârnate de manghieri, Maimuţele cu ochi de om din Cabinda1, am văzut cabaretele şi restaurantele cu specific de moluşte unde crabii devorau vitrinele goale, am convins miliţienii de la UNITA să mă lase să trec după ce m-am conversat puţin în particular, în spatele unui zid, cu caporalul care comanda patrula şi care ca să-mi înţeleagă mai bine argumentele mi-a percheziţionat dantela chiloţilor, iar

a doua zi am acostat în Portugalia de dragul unui bătrân amorezat de nimfe tâgides care, în zori, înarmat cu o undiţă de prins meduze şi alte excrescenţe acvatice, le căuta printre resturile de pe plajă.

La Compania Apelor nu-şi aminteau de nici un inspector pe nume Diogo Cão fiindcă exigenţele socialismului, ştiţi şi dumneavoastră, doamnă, nu ne lasă timpul necesar pentru actualizări birocratice. Nici armatorii nu-1 cunoşteau, în afara unui pescar de cod din Terra Nova care s-a încruntat tare concentrându-se, Diogo Cão, Diogo Cão, pe cuvânt că numele ăsta îmi spune ceva, Diogo Câo aţi zis?

Pe lista amiralilor din Marina de Război nu era trecut, cum m-a informat un funcţionar de la Alfeite2 trecându-şi creionul peste înşiruirea de nume în ordine alfabetică, şi i-am văzut doar portretul oval în manualele de istorie de la liceu, împodobit cu ochelari şi coarne desenate cu cerneală de nişte elevi cruzi, astfel că m-am decis, pierzându-mi încrederea în instanţele statului, să-1 caut singură prin cârciumile docherilor şi ale oamenilor de pe chei, în imunde subsoluri cu azulejos ale lumii interlope cenuşii de pe vapoare, cu o orbită pe orizont şi cealaltă pe tabla jocului de dame, precum şi pe faşiile de nisip riveran din oraş, în care se afundă nimfe grase ca zeiţele lui Rubens în atitudinile de leşin ale pisicilor înecate.

L-am căutat săptămâni în şir din Alfama până în Pedroucos, tot mereu pe lângă apă şi caravelele ancorate iden-

1 Mare golf de pe coasta Angolei.

2 Arsenalul naval, numit Arsenalul din Atfeite, pe malul stâng al Tejo-ului, în dreptul Lisabonei.

Tice cu cele de pe farfuriile de porţelan care se vând la piaţă în Malveira şi se atârnă în salon, cu crampoane de sârmă, între păpuşi din cârpe şi fotografia unui pompier. Am întrebat de el pescarii de pe mal cu degetele de la picioare unite prin membrane de smoală, şi travestiţii de culoarea stânjeneilor din duzii de pe bulevardul Douăzeci şi Patru Iulie, şi toţi îmi repetau,

încurcaţi, cu voce şcolărească, Diogo Cão, Diogo Cão, nu e cumva bărbosul care a descoperit Madeira? Iar eu le explicam cu răbdare că nu, băieţaş, n-a descoperit nici o Madeira, e doar un căpitan de prin Africi, cel care a urcat estuarul Zairului cu corăbiile regelui, se întoarce nu se întoarce îmi rămâne pe acolo clănţănind de friguri palustre, alb ca ceara de greaţa vomismentelor, înăbuşit sub pături, cu toate cele o mie de pardesie din casă pe el şi cel puţin patruzeci şi unu de grade febră până când i se înviorează ochişorul la al cincilea sau al şaselea comprimat de chinină, un amiral sărac, cu sticla de vin în buzunar şi nişte hărţi slinoase de pe ţărmul Congoului în cufăr, un scutier al mării care inspecta contoarele de apă în Luanda şi exala ireparabila atmosferă de naufragiu a şobolanilor din cală. Am dat peste o stradă cu numele lui şi datele probabile ale naşterii şi morţii, peste un bust în galeria de marmură a Societăţii de Geografie, inventat de un sculptor cretin care-şi imagina navigatorii ca pe o specie ciudată de herculi efeminaţi cu breton, de homosexuali din Caparica, în locul bătrânilor minaţi de furtuni înşelătoare şi de boli necunoscute cum erau ei, am găsit o cămăruţă pe-aproape de Terreiro do Pago în ideea de a supraveghea mai bine maşiniştii de pe vasele spre Cacilhas şi am adus mateloţi volanţi şi funcţionari de la Arhiva de Identificare în laguna patului meu de unde se zăreau arcadele geometrice ale pieţei şi aripile pescăruşilor, şi i-am zăpăcit, printre săruturi, cu chestionare subtile despre locul de oprire temporară a eroilor.

Dar niciodată nu mi s-a întâmplat să eşuez în nişte bărbaţi atât de amari ca în vremea aceea de dureri când pacheboturile reveneau în regat ticsite de oameni dezamăgiţi şi furioşi, cu câte un pacheţel în mână drept orice bagaj şi o aciditate iremediabilă în piept, umiliţi de foştii sclavi şi prepotenţa împăunată a antropofagilor. Colonii care nu reuşeau să plece în Brazilia sau în Franţa semănau cu îngeri ce-şi pierduseră agilitatea zborului şi-şi târşâiau tălpile papucilor tereştri prin cartierele cele mai triste ale oraşului, formate din povârnişuri fără ţintă, din baroci stâlpi ai infamiei şi din trepte dezorientate, în care până şi balcoanele clădirilor, cu ghivecele lor roşii şi rufele întinse la uscat, semănau cu dosul suburbiei. Un serafim tropical sau altul cu

cască, voal de tul la ceafă şi flintă cu gura largă de asasinat crocodili, îşi scotea uneori în faţa mea cartuşiera incomodă, încrucişându-şi pe tors bretelele gloanţelor, se descălţa de cizmele cu carâmb împotriva viperelor din pădure, şi mi se prăvălea în pat ca naufragiaţii pe care îi desprind băieşii din învelişul de pânză pe piatra autopsiilor, îl resuscitam atunci cu înţelepciunea mea atentă şi fără grabă după mulţi ani de frecventat bărbaţi până ce vedeam umflându-li-se pe spate şi lărgindu-li-se de la un perete la altul aripile condiţiei lor, îi mângâiam cu maliţiozitatea mătuşilor fete bătrâne şi a bucătăreselor cu înfăţişare avidă în cratiţa inimilor în care încă mai bolboroseşte zeama vie a sângelui, şi de îndată ce ochii li se micşorau mistuiţi finalmente de inocenţa copilăriei şi buzele li se dezlănţuiau în sughiţuri de plâns de orfan, le strângeam şalele cu toată forţa mâinilor şi-i întrebam încet, în taina declaraţiilor de amor, Dacă ai auzit cumva, scumpete, de un anume Diogo Cão, un tip cam dedat băuturii care a venit din Angola ca inspector la Compania Apelor, şi-şi făcea veacul din cârciumă în cârciumă cu astrolabul în mână, stabilind azimutul drojdiei.

Femeia 1-a căutat cu încăpăţânarea de stâncă a vârstnicilor, surdă la argumente şi motivaţii, călăuzită doar de mirosul pasiunii. A dat anunţuri de o treime de pagină la ziar, a răscolit arhivele stării civile în speranţa inexistenţei unui certificat de deces care să altereze iremediabil singura raţiune de a continua a cuiva care respira ani fără număr în mizeria din pensiuni, s-a adresat unei agenţii de detectivi unde un domn competent, cu pălăria pe frunte, îşi lustruia unghiile şezând într-un fotoliu basculant.

Detectivul a pretins un avans pentru microfilme şi deplasări în provincie, a notat nişte hieroglife pe o margine de revistă, şi a mârâit în telefon o serie de ordine lătrate fără măcar să i se înfioare ţigara dintre dinţi. Aşezată într-un colţ al biroului catifelat cu praf, pe un scaun care îi gemea de durerile facerii sub fese, clienta a gonit cu un bobârnac o molie sedusă de decolteul rochiei ei albe şi se minuna cum de domnul acela competent putea locui, fără să facă crize de astm, în acea indescriptibilă dezordine de clădire prăbuşită. Revenind în

săptămânile următoare, cu un decolteu încă şi mai adânc şi provocator, în ideea să se informeze cum mai progresau investigaţiile, a dat peste o agenţie de pompe funebre în cabinetul cu storurile rupte al lui sherlock şi al moliei, saturată de efluviile funebre ale coroanelor de gladiole şi de mirosul minutelor de ceară ale făgăduielilor celor bolnavi1.0 tinerică serioasă cu guler scrobit peste rochia de doliu păzea localul stând lângă un altar cu luminări electrice care privegheau un defunct inexistent. Nimeni nu-şi amintea de detectiv sau de insectă, iar un ceasornicar şapte uşi mai jos, cu lentilă pe frunte ca un unicorn amabil, i-a garantat, urlând sub sunetele divergente ale cucilor care se iveau la ferestruici uzate, că negustoria mortuară prospera acolo de la înfiinţarea cartierului, şi că povestea cu agenţia de detectivi nu era altceva decât o calomnie fascistă menită să discrediteze zona. Femeia, pierdută între minutarele care procla-

1 Este vorba de aşa-numitele ex-votos constând din iconiţe, fotografii, inscripţii sau porţiuni ale corpului omenesc din ceară, plasate în lăcaşurile de cult catolice drept recunoştinţă pentru vindecări sau întâmplări miraculoase.

Mau ziua sau noaptea în funcţie de originalităţile aberante ale mecanismelor lor dezorientate, s-a crezut pentru câteva momente lipsită de busola judecăţii, împotmolită în nisipul demenţei.

— S-ar putea să dau peste el la balamuc unde o să fiu dusă într-o zi, s-a consolat ea între două cadrane cu cifre romane care păreau curba sprâncenelor unei orbite de ciclop.

Chiar în noaptea aceea, convinsă de iminenţa ospiciului de nebuni, a oferit bucurii pe gratis unei grupe de studenţi de la Agronomie şi unui fost ministru care o curta de mult fără succes, cuprins de pasiune pentru urâţenia ei de circ. Din câte îşi amintea nu-şi mai şlefuise niciodată cu atâta perfecţiune performanţele între cearşafuri, pierzându-se în croşetarea minuţioasă a amănuntelor provocatoare şi înnebunitoare care îi conduceau pe studenţi la plăceri imposibile de care aveau să-şi aducă aminte toată viaţa, iar pe membrul guvernului pe pragul

unui colaps fatal, preîntâmpinat în clipa exactă de lacul unui debarcader de tandreţe. Dar s-a trezit singură ca întotdeauna în patul ei de fier aurit în faţa şalupelor de pe Tejo şi a unei zile neînsorite în care părea să se desfăşoare traficul, plutind, în misterul capitonat al umbrelor. In zare, se observa, prin pereţi, umplutura caselor, şi astfel a descoperit ceea ce cunoştea deja, adică sofisticatele secrete domestice păstrate cu gelozie, la fel cum se observau scheletele vrăbiilor sub căptuşeala lor de pene, iar perspectiva străzilor, disecată de lumină, era un cortegiu de diverse şi multiple intimităţi pândite prin umbra unei claritătţi fără durere.

Doar un petrolier saudit, ancorat în fluviu, rămânea cu încăpăţânare opac, închis peste misterele sale maure, survolat de cartilagii de albatros şi aşezat pe fugitive oase de peşte, în asemenea dimineţi, de altfel obişnuite în anemia toamnei lisaboneze, femeia se simţea pătrunsă de convingeri de nezdruncinat şi de premoniţii confuze care-i fierbeau în cap la foc mic cu o exaltare de fată tânără şi o ajutau să descopere în odaie mici obiecte de mult pierdute şi tainiţe ascunse în puţul memoriei. Corpul ei redobândea cu uşurinţă precizia şi sprinteneala rotundă a adolescenţei, ochii ei, debarasaţi de cataracta vârstei, descompuneau una câte una fibrele luminii ca prismele de cristal, întregul univers i se reaşeza brusc la îndemână, altfel că s-a dezbrăcat, cu un gest, de legăturile şi ornamentele profesionale pe care bărbaţii le mângâiau cu elanul urgent al dorinţei, şi a îmbrăcat la fereastră unul dintre decolteurile ei teribile pândind de la acea lucarnă de pod flota vaselor de pescuit cu năvodul de la Alcâcer Quibir, reunită pe Cheiul Coloanelor sub ordinele unui tânăr blond care urma să ne salveze de sub ocupaţia spaniolă1. S-a gătit cu colierele şi cerceii obişnuiţi, de un argint patetic de gol, în timp ce acolo jos se aduna, urmată de osişoare de corbi, o armată disparată alcătuită din locuitori din Alentejo în cojoc înarmaţi cu greble şi briciuri, locuitori din Algarve înaintând în ritmul unor acordeoane festive, locuitori din Minho coloraţi, locuitori din Trăs-os-Montes dăltuiţi cu ciocanul din bazaltul fluviului Douro, şi proxeneţi lisabonezi cu claviculele vătuite şi muşchi de bumbac. Şi-a acoperit cu pudră ridurile feţei ascultând corridinhos2 executate

de fanfare, mi bemolii orchestrelor de cavacjuinhos3 şi tubele pajilor de la palat, cu flamurile şi fanioanele regale împodobindu-le instrumentele. Şi-a alungit coada pleoapelor cu o trăsătură infinită de creion când Dom Sebastião, înconjurat de o ceată de nobili şi oameni de afaceri în frac, lua loc în vaporul O Palmelense4, cu colaci de lemn în jurul cocăi. Femeia a coborât cu pas uşor

1 Aluzie la regele Dom Sebastião, imprudentul care a dus la pierzanie o armată improvizată şi prost pregătită, învinsă în Maroc, la Alcacer Quibir.

2 Dans şi muzică tradiţionale din Algarve.

3 Instrument muzical cu patru coarde, un fel de chitară.

4 în traducere literală, „Palmelezul”, locuitorul din Palmela, oraş situat pe o înălţime, pe malul stâng al Tejo-ului.

De zburdalnică treptele tribunalului funciar convertit în hotel cu târfe de către un napolitan fătălău care căra veşnic după el un patefon cu manivelă, plăcile de şaptezeci şi opt de rotaţii ale răposatului Enrico Caruso şi portretul mamei sale într-o ramă din floricele de porţelan. Şi-a făcut loc cu coatele prin mulţimea şomerilor care asista, aruncând serpentine, la plecarea escadrei, asurzită de motorina motoarelor, de sextetele valsurilor vieneze şi de lamentarea de cucuvea a macaralelor, şi a rătăcit fără ţintă prin oraşul incolor cufundat în borcanul de sticlă al zilelor fără soare când evenimentele se succed cu muţenia acvatică a coralilor. A urcat bulevardul Liberdade târându-se ca o anghilă, fără să zăbovească la afişele teatrelor care garantau două ore de irealitate la preţuri modice şi făceau acest lucru în cam de cinci ori mai mult timp decât îmbrăţişările mele lungi şi nenorocirea varicelor de caracatiţă ale picioarelor mele jalnice. La două după masă o geană de soare a luminat în sfârşit gazonul din parcul tribunalului de divorţuri, şi imediat pereţii clădirilor s-au îngroşat şi gândul oamenilor s-a acoperit cu crusta unei pelicule mate care obstrucţiona vizualizarea mecanismului ideilor. Chiar şi aşa, împinsă parcă de un braţ inexistent, femeia se împleticea fără tel pe trotuarele Lisabonei şi în cristalele

propriului acid uric recuperat care-i îngreuna mersul şi-i înţepenea coloana, devenită o umbrelă de abate de provincie cu spiţe dureroase ca oasele de calcan.

Umbla fără să-i pese pe ce străzi, amintindu-şi de studenţii de la Agronomie din noaptea precedentă, de feţele lor de argilă răscoapte de frică şi de panica absolută a urgenţei.

A intrat pe fugă într-o biserică cu rozase dramatice, distrată de siluetele de tren-fantomă ale icoanelor suspendate în binecuvântări sticloase menite coşmarului din fier forjat al candelabrelor. A rătăcit prin grădina consulatului panamez printre dictatori exilaţi şi papagali ara care intonau refrene depeizate prin cocotieri muribunzi. A fost văzută în infirmeriile fără speranţă ale spitalului Sao Jose, contemplând, fără să le observe, nasurile incomensurabile ale bolnavilor, şi s-a înghesuit finalmente, cu intenţia de a-şi odihni bătăturile amorţite de rigiditatea pantofilor şi a-şi potoli palpitaţiile cu un ceai călduţ şi o prăjitură cu cremă, într-o patiserie dintr-un colţ al Pieţei Estefânia cufundată în penumbrele podului unde a distins la început anevoie conturul meselor şi ghişeul bucătăriei, lângă care un uliu cu dimensiuni aproape umane se deplasa pieziş pe sârma stinghiei sale. S-a prăvălit pe un scaun din PVC al cărui spătar rupt se sprijinea de alte spătare de scaune şi tocmai îşi punea zahăr în ceai când o mânecă de pardesiu i-a atins bărbia ca să se servească din cutia cu şerveţele de hârtie, şi imediat după aceea a auzit, în dreapta sa, tunetul unui dres de glas nemăsurat învăluit într-un halou de drojdie. Soarele transformase din nou porumbeii în porumbei şi copacii în copaci ascunzând ramificaţiile nervilor şi arterelor, care s-au retras, ruşinate, în cunoştinţele absurde din enciclopedii, într-un oraş iarăşi ireductibil de concret, lipsit de secretele ruşinoase larg deschise ale familiilor, femeia ruginită de artroză şi de vertebre prăbuşite a întors decolteul ca să insulte dresul de glas şi a dat peste limba tremurândă de multe decenii de vin, peste unghiile murdare şi peste barba legendară a lui Diogo Cão, cu părul încâlcit de rafale de naufragiu, şi peste relieful sticlei cu alcool destinat să cicatrizeze rănile fără leac, despre care n-au vorbit

niciodată împreună, ale mâhnirii amorurilor sale ratate cu sirenele.

Inspectorul de la Compania Apelor n-a recunoscut-o şi nu-i încăpeau în memoria, strâmtată de băutură, decât amintiri decolorate despre călătorii şi după-amieze de catastrofă în Luanda, şi devenise imun la slăbiciunile sentimentelor. Continua să se intereseze de nimfele tâgides dar numai intermitent şi vag, în pauzele din delirul vinului, pe care le consuma răscolind bazinele, fântânile şi lacurile oraşului în speranţa că va zări, în fundul de calcar crăpat, scânteierea de păstrăv a nimfelor. În restul timpului Se aşeza pe băncile din grădină cu însemnele sale de căpitan al oceanelor prinse cu ace de siguranţă de manşetele pardesiului, încercând să distingă fără succes geometria constelaţiilor pe cerul orei trei după-masă. Corpul său de neptun detronat se deteriorase în lunile de părăsire de la înapoierea din Angola: poseda furuncule şi pelade mari pe cap, slăbise nouă kilograme şi şase sute, era incapabil, la o sută de metri, să distingă tonajul navelor, păstra doi unici dinţi în gingia inferioară, şi respira uşor, ca puişorii, cu un suflu dureros şi rapid. Femeia s-a umflat de emoţie în decolteu devenind conştientă că navigatorul de care se amorezase deriva încetul cu încetul spre înfăţişarea unui saurian împăiat de muzeu. Cu toate astea i-a plătit paharele fără ca el să vadă, i-a cerut în şoaptă chelnerului ca de la al şaptesprezecelea în sus să înlocuiască alcoolul cu apă de la robinet, i-a suportat încăpăţânările de beţiv, a comandat să i se aducă un sandvici cu carne friptă pe care el 1-a dat la o parte cu un gest de orgoliu scârbit, şi a ieşit discret după marinar când vânzătorii de ziare anunţau pe stradă ultima ediţie a jurnalelor iar sclavii mauri mărşăluiau spre cartierul Baixa, ca să se înghesuie, fascinaţi de peripeţiile dramelor cu indieni, în cinematografele cu spectacole continue din Piaţa Restauradores. Folosind prealunga experienţă a meşteşugului ei de manipulatoare a celor singuratici, a reuşit să-1 păstorească până în cămăruţa din Terreiro do Paco împiedicându-i accesul la cârciumile care se înmulţeau pe traseu ca ciupercile de brânză şi băcăniile unde ne împărtăşeam cu căni de vin verde1 până la unsprezece noaptea, prăvăliţi peste sacii cu fasole.

Tocmai îl culcase, aproape inconştient de beţia necunoscută cu apă de la robinet, când ceata de studenţi de la Agro-

1 Se numeşte astfel o anumită calitate de vin uşor din nordul Portugaliei, preparat din struguri nu foarte dulci şi care au fost culeşi înainte de maturarea completă.

Nomie i-a bătut la uşă, încă nerefăcuţi după stupefacţia orgasmului. Erau cam o duzină de studenţi ruşinaţi, cu pleoape reticente şi membre care nu mai reuşeau arcurile nedecise ale gesturilor, şi o priveau de pe palier, în tăcere, cu o admiraţie determinată şi lirică. Uzura vârstei şi cunoaşterea slăbiciunilor masculine au împiedicat-o să se tulbure: 1-a învelit senină pe descoperitor cu cearşaful cu floricele brodat în serile fără clienţi, i-a aplicat pomăda cu sulf pe furunculele verzi şi loţiunea de gardenie pe peladele de la ceafă, s-a apropiat de palier scoţându-şi bigudiurile din şuviţele cărunte, bijuteriile de plastic şi trei duzini de brăţări de corali, şi-a prelins palma compătimitoare, care ne furniza vise ingenue de ex-votos şi lărgea hotarele cărnii vii a tristeţii, peste obrazul agronomului celui mai apropiat, un roşcat cu pistrui incendiate de combustia dorinţei, şi ne-a avertizat să plecăm cu un semn amical din bărbie:

— Îl am pe soţul meu care doarme chiar aici.

Pe urmă, de îndată ce trupa de adolescenţi dezamăgiţi a dispărut pe scări în căutarea unei prostituate celibatare care să nu-i sperie cu prezenţa neaşteptată a unui consort bărbos, a încuiat cu cheia de două ori ca să scape de vizitatori inoportuni, a depus unul câte unul, pe marmorita scrinului, inelele fantastice cărora lampa din tavan le smulgea somptuoase scânteieri de carnaval, şi-a tras decolteul miraculos peste cap, a descheiat trandafiraşii de dantelă ai succesiunii de corsete, a dispărut într-un halat turcesc de bărbat uitat cu decenii în urmă în casa ei din Luanda de către un client pe care şi ea, la rândul ei, îl uitase, s-a culcat pe marginea saltelei, lângă comandant, dar cât mai departe posibil de el ca să nu-i tulbure somnul beligerant de butoi, a răsucit întrerupătorul luminii şi a rămas liniştită în întuneric, fără a îndrăzni să-1 atingă, pândind prin perdele pata

cenuşie a fluviului care bisa galioanele ancorate şi statuia ecvestră a regelui Dom Jose păşind peste reversul propriei sale imagini cu un calm impunător. La fiecare minut Diogo Cao, asaltat de tarantulele şi de şerpii beţivilor, sforăia mai tare strivind cu pumnul şopârle iluzorii, iar ea îl liniştea şoptindu-i la ureche cântece de-ale paznicilor de far şi cuvinte fără noimă de legănat copiii. Camera se impregnase cu un miros de golf format din scânduri viermănoase şi vele ude. Solul dansa ca o covertă într-o dimineaţă de nenorociri. Limba avea gustul fâşiilor de alge şi al fosforescenţei spumei, iar femeia, cu buricul în sus în cabina ei de plăceri melancolice şi de mângâieri caritabile, se cufunda singură în toropeala miraculoasă a unor Crăciunuri anticipate.

A trezit-o înainte de cinci o voce de comandă care depăşea cămăruţa şi se extindea, dincolo de clădire, peste străzi şi pieţe, poruncind deschiderea imediată a cabinei în ochii ei surprinşi, încă voalaţi de oboseala bucuriei, în fata ei, în picioare, cu un pantof în mână, favoriţii răvăşiţi şi pardesiul încheiat la nimereală, amiralul o fixa cu obişnuita sa luciditate matinală întărită de purgativul paharelor cu apă din ajun, iar pupilele lui îmi străpungeau emoţiile şi simţămintele, dădeau ocol ungherelor memoriei şi măsurau cămăruţa mea de târfă săracă din Insula Luandei, cu frânghia de rufe întinsă între doi palmieri scheletici, nici o nimfă tâgide la orizont şi colivia peruselor gângurind pe balcon.

Diogo Cão din doi paşi mari de matelot pe o punte nesigură şi-a repudiat amintirile de inspector de contoare şi de cerşetor nocturn redus la milostenia unei bătrâne într-un cartier de bidonviluri cu nefericiţi, a dat imediat uitării cabaretele din Angola şi picioarele scoase din ritm ale balerinelor, şi-a regăsit autoritatea nautică asupra celor o mie de petale din roza vânturilor şi asupra bivolilor negri ai stâncilor, s-a apropiat de fereastră cu poalele pardesiului fluturându-i pe genunchi, s-a sprijinit de timona pervazului, şi a urlat spre piaţa de jos, cu părul rar întins spre oraşul Seixal, speriind cerşetorii de sub arcade şi estropiaţii bolerourilor care dormitau legănaţi de liniştea pescăruşilor:

— Spărtură la pupa, pregăteşte şalupele.

Vocea continua să deţină autoritatea de odinioară cu care ordona manevrele contrare oricărei logici nautice, obligându-i pe membrii echipajului să-1 asculte fără crâcnire, încrezători în zbieretele care-i păstoreau, înfrânsese singur mercenari răsculaţi, supusese baroni cu o simplă ridicare din sprâncene, iar contramaiştrii neascultători se spânzurau de la sine de catarge dacă se întâmpla să-şi umfle spre ei scoicile rotunde ale nărilor. Femeia, însă, a rămas nemişcată în pat, cu cheia camerei ascunsă într-o gaură din saltea: a văzut un stol de turturele rotindu-se într-o elipsă uimită de strigătul descoperitorului. A văzut statuia regelui Dom Jose înteţindu-şi galopul încremenit.

A văzut acoperişurile de pe dealul Cetăţii îmbrâncindu-se, dincolo de cartierul Alfama, în panica devastatoare a rinocerilor răniţi. A simţit în odaie sinistrul miros sulfhidric al mărilor de uragan. A asistat la un fulger care a coborât din plafon ca să facă praf ţucalul de porţelan. A suportat scrumierele de ceramică şi cănile de cositor care se prăbuşeau de pe singurul raft pe care-1 avea. S-a ţinut cu putere de căpătâiul patului ca să nu fie aruncată în perete de un taifun de cearşafuri. Şi şi-a păstrat seninătatea absolută pe care a completat-o, de îndată ce a putut să iasă la suprafaţa cuverturilor în luptă şi să se elibereze de o perdea care o strângea de gât, cu patru cuvinte prăvălite în centrul furtunii ca o piatră într-un puţ:

— Încetează o dată cu prostiile.

Uluit, Diogo Cão a simţit în timbrul vocii ei rezonanţele de ghioc ale unui accent de demult, şi s-a revăzut copil, cu părul numai zulufi, înfruntând o doamnă cu coc şi şorţ, cu bărbie ca a lui, care-1 certa cu degetul ridicat, lângă soba cu lemne din bucătărie. A închis în graba mare fereastra, tulburat, şi s-a uitat cu teamă, pieziş, la femeia care îi reda brusc, la şaptezeci şi unu de ani, inocenţa diafană a trecutului pe care el o credea îmbălsămată în uşurătatea dantelelor unde se veştejesc zburdălniciile jocului cu sfârleaza Şi degetele timide, umezite de o sudoare de calmar, ale primelor iubite, dar s-a confruntat doar cu o făptură diformă, erodată de cruzimea anilor, pierdută, în

patul ei de fier, sub vârtejul aşternuturilor, care îi arăta o frunte încruntată de mustrare maternă, şi gata să se topească, aidoma ei, într-un naufragiu de lacrimi duioase.

Neştiind ce să facă dar ştiind că face ce trebuie, a lăsat să-i scape pantoful care a căzut pe podea cu sunetul cutiilor goale de tablă pentru biscuiţi, şi-a scos o şosetă în dungi roşii şi albastre exhibându-şi laba scorţoasă de gânsac amiral cu mersul bălăbănit al unui palmiped de râu, şi s-a apropiat de mine în aşteptarea dojanelor obişnuite deja regretate şi lipsite de forţă, căutând să ascundă sticla de vin din buzunar de teama unor mustrări fatale. Mirosea a gumă de mestecat şi a pâine cu margarina ca toţi puştii de vârsta lui, cărora lipsa măselelor de minte nu le conferă încă monstruoasa falcă de şpaclu a adulţilor, şi m-au înduioşat încheieturile lui neterminate de adolescent centenar, perişorul nedefinit, presărat cu broboane, dintre nas şi gură, şi ghemul gâtlejului înnodat într-o contracţie de plâns. Habar nu avea pe atunci că era sortit să comande caravele printre stâncile Africii înfigând borne comemorative pe nisipuri, ci plănuia în taină să crească mare cât mai repede ca să devină recepţioner de hotel, distribuitor de telegrame sau astronaut, din cei care înoată cu capul în jos pe praful lunii. Infantele Dom Henrique nu era decât o legendă virtuoasă şi eroică din cărţile de istorie, unde apărea ca un principe cu mustaţă de cântăreţ romantic şi pălărie cu borul mare stând la extremitatea unui promontoriu stâncos şi lansând la apă, ca să-i treacă plictisul, bărcuţe de hârtie, şi nici nu visa să ajungă să-1 cunoască personal pe Dom João al Il-lea1, pe care

1 Rege al Portugaliei sub a cărui domnie s-au dejucat o serie de comploturi antimonarhice ale nobililor portughezi, fiind executat, printre alţii, cumnatul său, ducele de Vişeu. Tot el 1-a trimis pe Diogo Cao să descopere fluviul Zair (1485) şi toată coasta Angolei (1486). A trăit între 1455 şi 1495.

Profesorul de la şcoala municipală, proiectat pe tabla neagră de sub o cruce de alamă, îl zugrăvea ca pe un individ pervers care înfigea cuţitul în verii săi cu odioasa brutalitate a supraveghetorilor de liceu. La vremea când Gil Eanes a atins

Capul Bojador a renunţat la vocaţia de distribuitor de telegrame în schimbul dorinţei de a deveni un profesionist al biliardului, servindu-se de cretă, cu havana între buze, spre uimirea sergenţilor din cazarma de artilerie vecină, care aruncau bilele, cu lovituri nereuşite de tac, în picioarele doamnelor ce-şi beau ceaiul de muşeţel, în ultimul an, pregătindu-se ca să se înscrie la Şcoala de Medicină Veterinară, fiindcă era pasionat de migrenele teniilor, a primit acasă o carte poştală de la palat scutită de francare prin care era convocat la vizita medicală pentru serviciul militar, şi după ce a dârdâit de frig o dimineaţă întreagă, în pielea goală, alături de alţi opt sute de plebei, într-o sală de gimnastică îngheţată văzând cum cădea ploaia pe acoperişul de zinc al cazărmilor, o comisie de bărbieri cu stetoscop, cască medievală şi epoleţi de căpitan i-a măsurat perimetrul toracelui, Respiră, 1-a ascultat, Trage aer în piept şi nu mişca, la naiba, i-a controlat amigdalele, i-a palpat cicatricea de apendicită şi inexistenţa herniilor şi i-a încredinţat un ghid de călătorie la Sagres ca să fie iniţiat în cunoaşterea mării sub comanda unui furier bilios care mirosea a mucegaiuri de naufragiu şi a supă de coriandru.

În cursul lunilor de instrucţie, în care a învăţat să desfacă noduri şi să tropăie pe tambuchiuri, infantele din cărţile de istorie îi vizita când şi când cu alaiul său de amirali, călugări, astronomi şi geografi, ca să se intereseze de progresele recruţilor în dificila artă de a scăpa de monştri fumegători şi a înşela şuieratul uraganelor. Ordonanţele comandantului instalau în graba mare chiar pe locul trecerii în revistă un tron acoperit cu franjuri de mătase, destinat regalităţii care ne recita, desfăşurând pergamente şi arătându-ne volume in-folio, alfabetul morse al stelelor de pe cer, modul de aplicare a garourilor pe membre amputate, de exterminare cu praf de rododendron a şoarecilor din cală, influenţa semnelor zodiacale asupra comportamentului sexual al sirenelor şi importanţa de a semăna pe oceane tenebroase insule locuite de indieni vopsiţi, cu arcuri şi săgeţi de curara în mână, pândind din spatele baobabilor. Astfel că după un an Diogo Cão explora deja plajele din Maroc, evitând bancurile de caracatiţe şi umbrele argintii ale sardelelor, şi

naviga în lungul Africii asistat în calcule de un matematician nebun care-i indica drumul cu tabla de logaritmi în mână.

Încetul cu încetul personajele fără contur cert pe care profesorul de la şcoala municipală, cu mâneca sprijinită de suportul buretelui, le descria sub gura de peşte fără suflu a crucifixului de aramă, se apropiau, vii, identice cu portretele tragice de pe statuile lor funerare, şi stăteau familiar de vorbă cu mine folosind ironia cântecelor de batjocură1, fie la popota ofiţerilor din Lagos, jucând pocher cu zaruri în faţa unui pahar de whisky, la revenirea din multe scorbuturi şi amărăciuni fără număr, fie la seratele de la Curte unde se plictiseau politicos la lumina torţelor răşinoase, cu câini mari de vânătoare urinând pe covoarele de Arraiolos2, în timp ce ascultau glumele nesărate ale monarhului şi fado-urile interminabile ale menestrelilor, în acele nopţi lugubre populate de paji efeminaţi şi de lumini pâlpâitoare, a cunoscut pe scutierul Egas Moniz şi pe fiii lui cu funia la gât3, pe Sfântul Anton care ţinea predici

1 Gen literar trubaduresc, caracterizat prin invective personale, satire sociale, verbozitate obscenă etc.

2 Oraş portughez unde se confecţionează celebre covoare, astăzi de mare preţ.

3 Nobil portughez, scutier al regelui Dom Afonso Henriques şi garant al promisiunii de vasalitate făcută regelui spaniol, promisiune nerespectată de monarhul portughez; drept urmare, Egas Moniz s-a prezentat împreună cu fiii săi în faţa spaniolului, toţi desculţi şi cu frânghia de gât, oferindu-şi viaţa, care nu i-a fost însă luată

(secolul XII).

Peştilor1, pe cronicarul Fernao Lopes2 luând note pe carnetele cu spirală, sprâncenele irezistibile ale lui João Baptista da Silva Leitão de Almeida Garrett3, poligraf şi om politic, şi pe Dom Fuas Roupinho4 care chiar după primele cinci minute de conversaţie i-a cerut cu împrumut două sute de escudos şi era însoţit de un paznic de coastă sirian cu mitraliera la subsuoară şi

un tatuaj pe care scria Arminda brodat în cruciuliţe pe umărul drept. In cea de-a doua călătorie, călăuzit de înmulţirile arbitrare ale nebunului, şi-a dus caravela până la estuarul unui fluviu din Guineea unde pluteau gâtlejuri de caimani şi membre de pigmei; şi-a văzut atunci sirena iniţială ungându-se cu cremă de plajă sub soarele de la ora unsprezece şi a intrat în portul Dafundo, înnegrit de căldură ca un smochin calcinat, ca să cadă la pieptul festiv al infantelui din mustaţa căruia se desprindea o dulceaţă suavă de Aramis.

A navigat decenii la rând până la rangul de amiral, zăbovind în cabină cu un teanc de romane de Agatha Christie la căpătâi, în timp ce matematicianul îşi continua, rozând un vârf de creion pe o măsuţă de alături, tenebroasele operaţii neînfricate. A găsit şi pierdut arhipelaguri depopulate şi osoase acoperite doar de ţipătul monoton al unei păsări, a scăpat din cirezi de balene care mugeau neîncetat ca nişte viţei trişti şi dintre peşti-torpilă fluorescenţi

1 Părintele Antonio Vieira, faimosul iezuit şi predicator portughez, a rostit, în Brazilia, o celebră predică a sclavilor indieni şi a Sfântului Anton adresată peştilor.

2 Cronicar portughez, numit de regele Dom Duarte cronicar principal al Regatului (13807-1460?).

3 Romancier, poet, autor dramatic şi om politic portughez

— 1854). Cunoscuta sa carte Călătorie prin ţara mea a apărut şi în româneşte (Univers, 1979).

4 Primul amiral al flotei portugheze (secolul XII).

Care electrizau apa şi obligau părul să nu asculte de perie, a văzut echipaje întregi sucombând de friguri fără nume care albăstreau pielea şi transformau scroturile în săculeţe cu puroi, a pătimit de holeră, de dizenterie, de beriberi, de odioasa muşcătură a ploşniţelor, de paludism, de doruri şi de varice esofagiene, a îmbătrânit studiind plante necunoscute ca să poată determina cu o exactitate absolută punctele cardinale,

astfel încât, atunci când 1-am întâlnit prima oară, la Luanda, în cabaretul cel mai ieftin din cartierul Baixa, părea să aibă de trei ori vârsta lui adevărată, nu poseda nici un singur dinte ci doar maxilare căptuşite cu incisivi de plastic care clănţăneau, când vorbea, cu un sunet de copite îndepărtate, iar corpul scheletic, vârât în veşnicul său pardesiu, asuda aroma de abandon comună înecaţilor şi văduvilor. Când a părăsit casa din Insulă mergând în căutarea nimfelor tăgides, minuscule flori marine răsăreau din crăpăturile pereţilor şi nu rareori se putea zări o întreagă familie de languste străbătând claritatea somnolentă şi imobilă a dimineţii şi pipăind cu spărgătoarele de nuci ale cleştilor ustensilele casnice. Motani de caravelă picoteau în tăcerea dulapurilor. Comodele îşi trosneau articulaţiile în după-amiezele de ceaţă. O meduză fluiera în bideu. Iar mie mi-era teamă să mă scol din pat şi să plutesc, ca un coral, printre bibani arămii şi limbi-demare sfioase, care zadarnic încercau să se strecoare sub milieurile croşetate.

Cu toate acestea i-ar fi fost suficient femeii să se aşeze pe salteaua de paie ca să-1 vadă pe marinar, afară, contemplând, cu pantalonii suflecaţi şi cizme în cârligul degetelor, caimacul de nămol galben care-i uda picioarele. Fetele ieşeau din barăcile de lemn şi urinau densa lor urină matinală, stând pe vine şi ridicându-şi combinezonul cu genunchii. Păsări din golf ciuguleau în pireul noroiului înfiorat de motorul unei bărci de pescuit cu năvodul. Bătrâna şi-a strâns pleoapele în cămăruţa din Terreiro do Paco ca şi cum şi-ar fi zăvorât în cufăr nimicurile amintirilor ei fără valoare constând din baruri asudate, ciupituri zdravene de-ale şefilor de echipă de pe plantaţiile de cafea, latrine imunde cu rezervorul stricat şi giganticii incisivi de aur ai respiraţiilor care vorbeau prea aproape de mine.

A aspirat mirosul de supă rănită al mării, poluată de motorina remorcherelor de pe Tejo, şi-a strecurat degetul arătător în teaca cearşafului cutremurat de vacarmul Lisabonei şi s-a auzit singură declarându-i lui Diogo Cão, cu un suspin modulat mult mai tânăr decât ea şi plin de rezonanţe ademenitoare, de făgăduieli siropoase şi de certitudinea unor plăceri oculte, Ce mai aştepţi ca să te dezbraci.

Amiralul s-a uitat la femeia culcată pe care plapuma de damasc şi cuverturile papale o încătuşau, a privit în jur la camera ei prăpădită de târfă cu ridicole tablouaşe de mărgele atârnate strâmb pe crampoane, a observat peste umăr forfota macaralelor şi a şalupelor în du-te-vino pe fluviu, şi s-a întors la făptura întinsă amănunţindu-i cutele flasce de pe gambe, părul rar, obrajii veşteji, sfârcurile sânilor ca nişte nuci bolnave, picioarele de struţ deformate de tocuri strâmbe, dar n-a fost în stare să facă legătura cu broasca taciturnă şi caritabilă din Luanda, întâi fiindcă o uitase instantaneu când s-a îmbarcat pentru regatul Portugaliei, şi fiindcă anii şi drojdia îi transformaseră creierul într-un soi de întindere de nisip presărată cu conuri de guano şi locuită de naiade cu jartiere roşii care-şi expuneau genunchii durdulii pe scena unui teatru de varietăţi. Dar nu s-a putut împotrivi autorităţii vocii care se ridica de pe pernă sfătuindu-1 să se dezbrace, aşa că şi-a aşezat învelişurile pe spătarul singurului scaun la vedere, de la pardesiul oferit de un portar de bar care o câştigase pe soţia celui mai bun prieten la un pocher norocos, până la indispensabilii din pânză impermeabilă ai navigatorului expus furiei taifunurilor, şi nu i-au mai rămas decât mâinile timide ascunzându-i sexul adormit, capete de doage sub piele şi un colier de petale de muşchi pe şira spinării.

Şi astfel l-am văzut din nou, în pielea goală şi foarte slab, după atâtea luni, ca atunci când dormea, în Africa, pe rogojina de uscat manioc întinsă în sală sau pe balcon, iar eu îl pândeam din pragul uşii, lipicios din cauza clarului de lună zaharoasă al cocotierilor. Genunchii îi tremurau mai tare, degetele pianotau vibrând în migdalele zbârcite ale testiculelor, gura i se crăpa de cruste de salivă uscată şi de prânzul de sărac din săptămâna precedentă, şi semăna, în faţa tenacităţii amorului meu, cu un dezmoştenit fără vârstă care ar fi putut purta joben peste un şpilhozen de grădiniţă.

Diogo Cão a închis fereastra spre Tejo preschimbând în siluete difuze petrolierii, fregatele şi estropiaţii cu viori adăpostiţi sub arcadele ministerelor din piaţă, iar mobilele s-au ridicat aşa cum li se întâmpla cuferelor îngrămădite în calele navelor, la

întoarcerea din călătoriile în Indii. La un moment dat a ajuns să creadă că el însuşi se va suspenda, imponderabil, precum un sinucigaş trist, în atmosfera irizată în care un pat de fier dansa ca pescăruşii ancoraţi.

Cu toate astea, continuând să simtă la picioare frecuşul crăpat al duşumelelor şi iremediabila sa condiţie terestră, fără aripioare la subsuoară nici la curba şalelor, s-a alarmat atât de tare, încât a întrebat cu un geamăt lipsit de apărare:

— Acum ce fac?

Putea să deschidă fereastra şi să recupereze ziua, restituind odăii vacarmul macaralelor, albatroşilor şi traficului, putea să înceapă să inspecteze contoare în cartierul Madragoa, împiedicându-se de coşuri cu peşti şi gunoaie imunde pe care refluxul le zvârlea cu dispreţ pe treptele trotuarelor, putea să-şi scoată sticla din buzunar care acţiona în capul lui ca un revelator fotografic indicându-i sertarele memoriei şi soluţiile de uşurare de care nu se lovea fără ajutorul vinului, dar dimensiunile patului, care creşteau cu fiecare minut până i-au împiedicat accesul la uşă, au răsturnat scaunul cu un zgomot de bluze suprapuse, au fracturat comoda cu mânerele ei de fildeş, au ocupat spaţiul dintre geamuri şi profilurile navelor şi 1-au silit să facă nişte paşi de struţ ameţit, cu coatele lipite de ce avea mai intim, până ce femeia care echipa salteaua, întorcând spre el o orbită lenevoasă, 1-a eliberat din aburii angoasei sale cu un susur ademenitor:

— Vino-ncoa'.

Diogo Cão, care se credea menit de hotărârea divină pentru amorurile lui Tetis şi nu crezuse niciodată că fiinţele cu sâni vaşti tiviţi cu solzi metalici şi coadă de cod de Groenlanda pe care i le prezentau contramaiştrii săi pentru săptămânile de lipsă de ocupaţie din cauza descărcărilor şi a reparaţiilor erau prostituate de port mascate cu artificii din hârtie de mătase, a plănuit să ignore recomandarea femeii ca să nu trădeze bancul de sirene ale pasiunii sale de totdeauna, cu scoici în păr şi şiraguri de moluşte la talie. Patul, însă, ameninţa pereţii cămăruţei,

cearşafurile se umflau ca velele, zâmbetul bătrânei creştea, necesităţile se îngrijorau în oală, şi un mic tablou cu cupidoni s-a desprins din cui ca o frunză de platan autumnal, strivită imediat de un arabesc de trandafiri din alamă. Semnele acestea supranaturale, cărora excesul de apă de la robinet le conferea proporţii teribile şi pe care suspinele femeii le subliniau cu un astm de cavernă, 1-au decis.

Aşa cum în orele fără briză, când caravela sa, oprită locului, îl obliga la un bridge fără iluzii cu piloţii, la fel acea voce cunoscută, dar căreia nu reuşise să-i distingă natura sau originea, 1-a împins spre salteaua nemărginită pe care, în locul nimfelor obişnuite mormăind Vai băieţel şi pierzând solzi pictaţi cum îşi pierd puii de găină penele, zăcea o făptură informă care-i surâdea sub rujul exagerat cu un râs de fetiţă.

Din când în când se apropiau pantofi pe coridorul cu panouri de azulejos închipuind simboluri masonice, băteau la uşă, aşteptau, mai băteau o dată, şi plecau protestând descrescendo. Un oaspete ciocănea în încăperea învecinată ca şi cum ar fi bătut în cuie capacul de pe coşciugul consoartei adultere surprinsă pe genunchii instalatorului la întoarcerea de la serviciu. Porumbeii se căutau cu ciocurile (un gâtlej tuşea într-o ascunzătoare nedefinită) pe statuile de pe acoperişuri. Diogo Cão a simţit cum o palmă i se plimbă pe piept, jucându-se cu el, ciupindu-i-1 cu boabele de mazăre ale ţâţelor, oprindu-i-se pe hernia buricului şi pe rănile rămase de la o boală tropicală niciodată vindecată. Degetele au ajuns în chila pubisului, au zăbovit acolo aşa cum limba zăboveşte pe o aftă, şi i 1-au găsit în fine, micuţ şi umil, redus la o cârpişoară moartă în repaus pe o coapsă, şi pe care femeia s-a străduit în zadar, ore în şir, să-1 trezească.

Fereastra s-a întunecat treptat, camera a dispărut într-o apă de beznă parfumată cu cremele mele, cu lacurile mele, cu ojele mele, cu loţiunile mele, dar singurul miros prezent pentru mine era aburul de promontoriu al amiralului, aroma de tornadă care-i îndoia mustaţa precum coroanele pinilor de pe dune, şi izul de moluşte cariate al gingiilor lui zdrenţuite.

Sprijinită de el, strângându-i cordajul tendoanelor la pieptul meu, i-am explorat una câte una nenumăratele firide ale corpului, dând peste mai multe golfuri şi intrânduri şi târguri pescăreşti decât întâlnisem înainte la nenumăraţii marinari din viaţa mea, inclusiv veneţienii care-mi aduceau cadou o tăcere de gondole şi de putreziciune scufundată a palatelor dogilor, cu pânze de sfinţi şi episcopi pe marmura de pe coridoarele subsolurilor.

De îndată ce noaptea a început să se dilueze în cameră în fragmente de ţesătură imponderabilă pe care le speriau gazele din viscerele bărcilor spre Cacilhas de la ora şapte, femeia, când nu se mai aştepta la nimic cu toată minuţiozitatea de ţesătoare a artei sale, a eşuat brusc în imensul catarg orgolios al navigatorului, ridicat, vertical pe burtă, cu toate velele desfăşurate şi sunetul gol de dovleac al ghiocurilor. Parcurgând, fascinată, monumentalitatea nautică a acelui penis înflorit cu însemne şi ecouri, s-a temut să nu fie perforată de o energie mult mai mare decât uterul ei, care s-o dezarticuleze iremediabil, ca în supliciile arabe, pe cocenii de porumb ai saltelei. A încercat să se dea la o parte, târându-se pe cearşaf, siderată de acea potentă fără limite, dar încheieturile marinarului i-au imobilizat dintr-o dată fesele cu forţa cu care, în urmă cu treizeci de ani, îmblânzeau cârmele dezorientate de furtuni, a îndurat, la câţiva centimetri de obraz, răsuflarea de beriberi şi de drojdie digerată, şi s-a pomenit, în sfârşit, străpunsă ca de un pumnal de greementul ieşit din comun care făcea să zbârnâie în corpul ei zeci de stindarde regale de caravelă.

A fost o dimineaţă memorabilă, care s-a prelungit până la ora prânzului nepăsătoare la bătăile ocazionale în uşă, la concertinele orbilor din piaţă, la motoarele pacheboturilor şi la interminabilele conversaţii ale turturelelor cu antenele de televiziune de pe acoperişuri. O dimineaţă mută şi perseverentă în ciuda zgomotelor exterioare pe care vălurile perdelelor le transformau în acordurile împrăştiate ale unei armonii în delir, o tandră bătălie de arzătoare lovituri de cuţit succesive în corpul meu, o maree vie fără răgaz care mă obliga să mă ţin de

balustrada patului, până ce un ultim impuls m-a smuls din duneta saltelei, mi-a ridicat trunchiul într-un vârtej nemăsurat, şi o spumă fierbândă m-a inundat până-n rărunchi cu pompări repetate, udând plapuma cu sucul licorii sale, în timp ce stindardele se veştejeau, şuieratul ghiocurilor amuţea iar femeia s-a trezit din nou, pacificată, în compania bătrânelului slab şi inofensiv din barele Insulei de la Luanda, impregnat cu vin şi asaltat de obsesia nimfelor tâgides, care o privea, ciufulit, de pe pernă, cu o expresie tâmpă în caninii de plastic.

Un client obişnuit de vinerea instalat ca expeditor în cartierul Penha de Frângă, divorţat de doisprezece ani şi care-mi plângea în poală, la preţuri modice, disperarea Singurătăţii într-un apartament din suburbia Loures, i-a închiriat o parte de casă din Piaţa Misericordia, în schimbul a două ore pe săptămână de uşurări intime în legătură cu melancolia sa iremediabilă. Diogo Cão, chemat în consultare, a aprobat camera lipită de o săliţă minusculă perfectă pentru arhivarea hărţilor Zairului şi păstrarea astrolabilor turtiţi, s-a bucurat de dangătul medieval al clopotelor de la biserica din apropiere care păreau să anunţe permanent, pe deasupra coşurilor, un incendiu sau o cununie de infantă, şi a exultat de cantitatea de cârciumi din Bairro Alto în care avea să se încrucişeze de altfel adesea cu poetul Antonio Duarte Gomes Leal1, cu camelie albă pe redingota slinoasă, debitând alexandrini republicani discreţiei de confesional a paharelor şi gata să-1 ajute să caute afrodite în mincigurile pescarilor din fluviu, amândoi nesiguri pe picioare şi cu pupila ascuţită, ceea ce le va atrage unele probleme ocazionale cu analfabeţi colerici. Cămăruţa din Terreiro do Pago şi-a reluat rolul primar de serai al dezmierdărilor materne şi de canal de scurgere a consolărilor cu metrul, şi în fiecare după-masă şi seară, cu scrupulozitatea unei funcţionare exemplare, bătrâna cobora din Piaţa Misericordia şi de la ecourile ei de secol al treisprezecelea spre cerşetorii estropiaţi de pe Cheiul Coloanelor, părăsindu-1 pe amiral în prima lăptărie de pe traseu, pe care o roşea spuza vreunei tării, îl recupera punctual după o oră, găsindu-1 deja aşezat pe trotuar, mirosind a vişinată şi intonând balade marinăreşti într-un falset tenebros.

În săptămână următoare, la sfatul poetului Gomes Leal cu care împărţea uneori serenadele maritime, desigur irezistibile pentru sirene dar nu mai puţin detestate de locuitorii din zonă care le turnau lături de la rufe peste pălăriile melon ameninţându-i prin urlete cu secţia de poliţie, Diogo Cão a invitat femeia să-1 însoţească la pensiunea

1 Poet portughez foarte apreciat la vremea sa (1849-1921).

Apostolului Indiilor ca să-şi recupereze jurnalele de bord, planisferele şi alte secrete de stat care în orice moment îi puteau fi cerute de la palat şi care putrezeau într-un colţ de geamantan la cheremul unui indian gras cu aere de spion aragonez, într-o încăpere în care dormeau douăzeci şi şapte de inşi ce-şi amestecau unii cu alţii greţurile palustre şi ciupercile umidităţii nocturne.

Mână în mână, sprijinindu-şi reciproc şovăielile vârstei, auzind cum anii le bâzâiau ca greierii în urechi şi suferind de penuria articulaţiilor ruginite, au mers de la bazarul de mărunţişuri din Praţa da Figueira, de-a lungul preaj amicului bulevard Almirante Reis, admirând acele de cravată în formă de gorilă şi sandalele ortopedice din dughenele de amanet, puricând sticle de brandy în cafenele şi minunându-se de ştiucile standurilor de automobile în jurul cărora se învârteau cu o grabă plină de solicitudine vânzători împopoţonaţi precum consulii sudanezi.

Mai erau acolo zeci de cabinete de oculişti unde se îngrămădeau dioptrii, saloane de coafură cărora căştile le confereau aspectul absurd al unor nave spaţiale domestice, magazine cu hamsteri şi căţeluşi în colivii, şi fotografi cu uşa la stradă care deghizau copii cu trăsături de martir în ciobănaşi şi mirese bretone şi obligau fetele tinere să pozeze din profil, cu flori de hârtie în păr, în atitudini de femei fatale lipsite de suflet. La un moment dat, la coltul unui edificiu în construcţie care părea demolat, ascuns după panouri tulburi de praf şi vegheat de diafana umbră mortuară a clădirilor în ruină, Diogo Cão, urmând şinele de tramvai, a revenit pe o stradă transversală fără vitrine cu excepţia celei cu cărţi de rugăciuni şi opere pioase a unei librării metodiste, împiedicând-o pe femeie să încremenească,

încântată, în faţa unăui magazin cu candelabre ducale din care picurau oglinjoare mov şi ciucuri de bachelită. Au ajuns în marea piaţă oblică Santa Barbara, cu atelierele ei fără clienţi şi cu prăjiturile din ajun, au călcat pe creasta unui taluz, s-au strecurat, printr-o gaură din zid, pe un maidan răscolit de goarne militare, şi-au rănit gleznele cu cioburi de cărămidă şi cremene neaşteptate, au urcat un deal cu arbuşti şi s-au pomenit înconjuraţi de scări de incendiu şi funduri de case cu fragmente de marchize lipite de furunculii pereţilor, lângă treptele pensiunii Apostolului Indiilor unde domnul Francisco Xavier, plesnind în halatul de casă, se pregătea pentru răcoarea de la ora şase târând balansoarul până la intrarea în vestibul, sub un umbrar cu sticleţi speriaţi.

Pensiunea era un cub construit fără gust, găurit de timp, cu cornuri ale abundenţei şi coşuleţe de ipsos pe tavane, acoperiş rococo cu grinzile la vedere, căptuşit cu folii de hârtie de mătase, şi răsunet de grotă pe coridoarele pustii, în pofida lungii sale existenţe de femeie de viaţă deprinsă cu mii de penurii abisale şi nenumărate şi uimitoare nefericiri, tăcute din obicei, de frică, sau dintr-un straniu tip de pudoare orgolioasă, n-am fost în stare să-mi amintesc o sărăcie ca cea la care am asistat în seara aceea, cu indivizi care sforăiau claie peste grămadă în cotloane de cocină, copii rozând gândaci prin colţurile camerelor, mulatre supuse, inexistente din cauza slăbiciunii, zeci de rochii de seară cu paiete înfuriate, cu rupturi cârpite grosolan atârnate de clanţele balcoanelor. O damă orientală, în papuci şi cu semn pe frunte, păstorea acea turmă inertă de depeizaţi şi de coţofene, care tremurau de friguri africane şi de ulceraţii purulente ca arbuştii de cafea în întuneric, şi în timp ce aşteptau ca navigatorul să-şi adune, din fosta sală de bal de la etajul doi, valorile sale marine, s-a vânturat printre panourile cu serafimi din oficiu, adulmecând ceţuri şi căpuşe tropicale, şi mici trasee de furnici roşii din Dembos1 care devorau în beznă lemnul-dulce al viselor.

Primele şi dureroasele timpuri ce au urmat, în Angola, revoluţiei de la Lisabona, i-au reapărut în faţă cu canona-

1 Localitate din Angola.

Dele diferitelor războaie, cu mulţimile înspăimântate de pe aeroporturi şi cheiuri, cu nopţile din cabarete fără clienţi unde o singură balerină de cancan dansa, în ritmul unui disc muribund, pentru bătrânica de la garderobă care le împrumuta cu camătă pe artiste şi se concentra, cu ochelarii pe vârful nasului, croşetând acum o mică rondelă complicată. Portul semăna cu un anticariat în care familii întregi, urmărite de lăcomia docherilor, se ghemuiau pe vine, în aşteptarea următoarei fregate, printre arabescuri de spălător. Amintirea ştearsă pe care o păstra despre regatul Portugaliei, şi care consta dintr-o succesiune de eucalipţi şi chioşcuri unde cântau necontenit fluierele unei flaşnete duminicale, va fi curând înlocuită de sute de dulapuri de haine, oale sparte, lighene smălţuite şi sfinte inimi ale lui Isus în relief, într-un bâlci resemnat de victime atomice. Căutându-1 pe Diogo Cão prin cartierele din Luanda, privea pe furiş vilele pustii cu regretul cu care lucrătorii de la căile ferate, cu târnăcopul pe umăr, contemplă accidentele feroviare. O briză de leprozerie rostogolea gunoaie şi resturi de hârtii prin fundăturile oraşului, înecându-se în piscinele fără apă în care se târa pe mozaicuri o lumină solitară. Negri în uniformă cubaneză revendicau cu mitraliera fortăreaţa São Paulo. Iar desimea întunericului care înăbuşea palmierii din golf acoperea şi cartierele fără electricitate pe care doar ochii şopârlelor gecko le perforau ca un burghiu, îngropând un câmp de lăzi sub urletele câinilor.

Când amiralul a revenit în vestibulul pensiunii Apostolul Indiilor, împingând anevoie un cărucior de mână cu desene de arhipelaguri imaginate şi cu descifrarea amănunţită a florelor lunare, femeia tocmai asista la plecarea mulatrelor spre discotecile din strada Arroios, ale căror firme îşi revărsau peste trotuar frişca portocalie. Le vedea coborând maidanul chinuite de supliciul fustelor strimte, cu un mers de penitente deghizate în acrobate de bâlci, temându-se de pântecele domnului Francisco Xavier care Le lătra de sus, galopând pe scaunul său, încurajări şi ordine. Rochiile aranjate în grabă cu căptuşeli de vată şi ace, machiajele pensulate la nimereală pe obraji şi unghiile galbene şi rupte ca nişte clape de pian verticale, i-au

smuls un oftat de dor după ingenioasele şi competentele patroane franţuzoaice care o iniţiaseră, la începutul secolului, în trucurile subtile şi în misterele dure ale profesiei, cvincvagenare cu gene false şi o intransigentă absolută, predând secretele meseriei tolănite ca nişte primadone pe sofale capitonate în sunetul patefoanelor cu oglindă, şi obligându-şi discipolele să imite amorul cu lentoare şi parfum mângâind printre gemete un manechin de croitor. Femeia, care avea pe atunci cincisprezece ani, un aparat dentar şi un mers copilăresc, şi era slabă şi chelboasă ca o mată vagabondă, învăţase să ofere plăcere doar cu mângâierea buricului degetului mic şi să consoleze sexagenari deprimaţi ascultându-i cu o intensitate pasionată de confesional în timp ce-i despuia ca pe tangerine de coaja de stofă a şliţului. Astfel că-i compătimea acum pe bărbaţii obligaţi să se mulţumească doar cu inerţia fără ştiinţă a mulatrelor de la pensiune, cărora le lipsea entuziasmul profesional şi rafinamentul deontologic, şi să se încalţe, şezând pe cearşaful nefericitului anterior, cu aceeaşi durere ascuţită cu care veniseră.

Domnul Francisco Xavier, care-şi luase obiceiul să-şi lipească la ceafă o aureolă de sfânt decorată cu beculeţe de diferite culori ce-i confereau un aspect echivoc de reclamă pentru o marcă de baterii, a încercat să împiedice ieşirea documentelor navigatorului pe care scolopendrele şi moliile le fărâmiţaseră, decimând continente întregi, o duzină de promontorii şi cordiliera Anzilor, cu argumentul că Diogo Cão nu numai îi datora unsprezece luni de diurnă, ci distrusese şi, în intemperia beţiilor sale, jumătate din mobilierul de sufragerie şi aproape toate geamurile bucătăriei, pe lângă nenumăratele saltele de paie pe care le putrezise, în sieste de muribund anticipat, cu urina sa acidă de cal în agonie. Dar femeia, experimentată în a lupta, zâmbind indulgent, cu infantilitatea primară a imposturilor masculine, şi datorând maestrelor sale franţuzoaice intuiţia de a distinge adevărul de minciună doar prin tonalitatea mirosului, chiar şi numai scris, al vocalelor, i-a poruncit amiralului, surdă la alegaţiile şi ameninţările patronului oraşului Setubal care-şi înmulţea plângerile ajungând chiar să insinueze că Diogo Cão ucisese copii nou-născuţi şi turturele pe acoperişul vecin prin

elanul răsuflării sale şi îi violase în subsol o fină minoră prin mijlocirea unei tablete de ciocolată, la-ţi o dată hârţoagele că m-am plictisit de toată discuţia asta. L-a prevenit pe domnul Francisco Xavier că dacă mai continuă s-o sâcâie cu intrigile lui îl va denunţa imediat la poliţia de moravuri ca proxenet şi hoţ, prezentându-i totodată un tablou tenebros al temniţelor Poliţiei Judiciare, iar când sfântul a anunţat, în disperare de cauză, că Vaticanul îl beatificase şi învelişul pământesc al corpului său va rămâne intact în vecii vecilor, s-a mărginit să-i răspundă că cine cunoaşte atât de puţin din amor nu va ajunge niciodată să aibă un loc în cer fiindcă-şi risipise existenţa în obscenitatea siluirilor fără rafinament, jefuind astfel un complice oarecare de bucuria curată a plăcerilor împărtăşite. Indianul, îngrijorat de vizita unui şef de brigadă sau de eventualitatea unui denunţ la Roma, a sfârşit prin a-1 ajuta să-şi piloteze căruciorul de mână printre recifurile pantei, până în Piaţă, a propus inclusiv bătrânei să le instruiască pe mulatre, prin cursuri colective cu un retroproiector şcolar, în hăţişurile plăcerii carnale, şi căuta deja în buzunarele pantalonilor plata anticipată a lecţiei inaugurale, când femeia i-a îngheţat gesturile grăbite explicându-i că singura bună regulă necesară unei femei adevărate este să înţeleagă că bărbaţii au cu atât mai multă nevoie de o mamă, cu cât au avut mai multe mame, şi că doar orfanii sunt pregătiţi pentru recifurile zilnice ale pasiunii. Şi în timp ce ei se îndreptau, cu papirusurile nautice, spre casă, alesul lui Dumnezeu a rămas încremenit pe trotuar scărpinându-şi râia de la subsuoară absorbit de povara acelei revelaţii imense, cu becurile aureolei aprinzându-se şi stingându-se în jurul feţei, lângă discotecile din strada Arroios, aşa cum apare el, torturat şi plin de bunătate, pe paginile cărţilor sfinte cu coperte de fildeş, însoţind o rugăciune cu rezultat garantat contra nenorocirilor de familie.

Greutatea insulelor şi peninsulelor lui Diogo Cão, excesivă pentru vârsta amândurora, îi obliga să se descotorosească una câte una de enciclopedii întregi de arhipelaguri şi strâmtori pe traseul până în piaţa Misericordia, cu clopote medievale în umbra cărora travestiţii din cartierul Bairro Alto se amestecau la tot pasul cu procesiuni de penitenţi în sandale care se flagelau cu crengi de salcie. Pe măsură ce forţa muşchilor îi scădea

împiedicându-1 să-şi transporte pe străzile Lisabonei biblioteca de continente, marinarul scotea capacul de pe o pubelă şi arunca înăuntru câte un mănunchi de râuri tropicale care se îngropau, cu fauna, vegetaţia, minereurile, particularităţile meteorologice, profunzimea şi caracteristicile albiilor lor cu tot, printre resturi de orez cu legume şi ambalaje de pastile contra tusei, întreaga planetă a pierit astfel, ţară cu ţară şi meridian cu meridian, în lăzile de gunoi ale oraşului, şi nu-i mai rămânea, o dată ajuns în dreptul Grădinii Catedralei Patriarhale, decât un astrolab ruginit şi vreo cinci decupări de ziar din Luni & Maree pe care amiralul le utiliza ca să orienteze mai bine navigaţia cară velelor sale.

Apropiindu-se de Bairro 1-au observat în depărtare, într-un cortegiu de călugări care intonau litanii şi Te-Deum-uri lugubre, pe poetul Gomes Leal cu jobenul turtit şi camelie la frac, intrând cu dorinţa urgentă de vin roşu într-o cârciumă luminată de fosforescenţa unui televizor. Căleşti de marchizi, cu blazoane desenate pe portiera sculptată, i-au depăşit cu osiile scrâşnind, ca să dispară apoi în Teatrul Trindade legănându-şi arcurile destinse ale târtiţei de gânsac. Îmbrăcând pijamaua, exact sub dangătele de la două dimineaţa. Diogo Cao, în chiloţi, plutea într-un soi de limb golit de afluenţi şi bazine de descoperit, unde un infante oarecare, cu piciorul pe extremitatea unui oarecare munte stâncos, urmărea neantul prin binoclul de sidef al unui membru al Jockey-Clubului. A tras lanţul ca să se asigure de realitatea apei şi nu s-a prăvălit nici o cascadă în closet. A pândit fluviul prin fereastră şi nu a înţeles lanternele de navigaţie ale şalupelor şi caravelelor, înlocuite cu un mare spaţiu negru străbătut de felinarele de pe pod. Şi-a pipăit în oglindă gingiile devorate de scorbut şi a dat pe sticlă peste o dantură perfectă de porţelan care a răspuns cu un surâs amabil tristeţii sale de matelot. Până la urmă a aruncat-o în paharul de pe noptieră, a stins lumina din odaie, a respins dezmierdările îngrijorate ale femeii, şi a continuat să privească, rozându-şi piatra-ponce a mandibulelor, Pământul ce se transformase într-un deşert secat de valuri şi de nimfe, de unde până şi vântul din ghiocuri pierise în final.

Pentru a-i caza, dintre cei întorşi din Africa, pe aceia ale căror trupuri încă mai păstrau mirosul şi murmurul de larve de pe plantaţiile de bumbac adormit străbătute de câinii sălbatici în galopul lor himeric, guvernul a golit un spital de tuberculoşi care s-au dus să-şi tuşească prin parcuri publice hemoptiziile obosite, şi i-a vărsat în infirmeriile cu scene de război şi fapte pioase pe ziduri, impregnate de toropeala de moarte a dezinfectantelor, pe colonii care rătăceau în derivă, cu balotul sub braţ, prin vecinătatea azilurilor, în căutarea resturilor de supă de la cină.

Bărbatul pe nume Luâs, care se hrănea cu spanac de la Mitra în vechea capelă a unui refectoriu mizer, a primit în dar un pat fărâmat într-un pavilion înconjurat de meri şi de bălării, lângă grilajul unui colegiu de băieţi mongoloizi, mici dalai-lama descinşi din zăpezile Tibetului ca să înveţe, la Lisabona, cum să modeleze berbecuţi din plastilină cu o răbdare de novici. Infirmierele, care uitaseră între timp să se transfere în altă clinică, se comportau cu noi ca şi cu bolnavii care fuseseră expulzaţi, adică ne măsurau temperatura dimineaţa şi după-amiaza, ne introduceau cu forţa ploşti sub cearşafuri, ne duceau la plimbare în halat, după masa de prânz, într-un parc cu camelii chele şi bazalt din crăpăturile cărora răsăreau de-a valma mănunchiuri de zambile. In sanatoriu zilele treceau mai încet decât partidele de şah; siestele obligatorii pe şezlongurile de pe terasă, cu un tub cu mercur înfipt sub limbă şi o ramură de platan chinuind picioarele, semănau cu săptămânile de mare plată, iar câţiva mulatri, molipsiţi de tristeţea asfinţitului şi de toamna perpetuă a mimozelor, au ajuns să scuipe sânge în lighene smălţuite, căzând într-o agonie lâncedă pe care mongoloizii din Tibet, toţi asemănători ca o serie de pui gemeni, o pândeau de la poartă cu o misterioasă înţelepciune.

Încă din zori un concert de scuipături şi bronşite înăbuşea ţipetele păsărilor din grădină şi tălpile medicilor pe coridoare, veniţi să asculte agravările din toracele bolnavilor ai căror plămâni semănau cu şerveţelele de pe bufete, gata să se transforme în cocoloaşe prin simpla forţă a privirii. Bărbatul pe nume Luis căruia, deşi nu prezenta simptome, i-au impus să poarte un halat de muribund, a obţinut autorizaţia să iasă o oră

din spital, escortat de un îngrijitor care purta ţucalul de porţelan destinat bacililor hemoptiziei care tot întârzia să apară. Aşa a cunoscut, în papuci, cartierul otrăvit de sanatoriul cu miasme triste şi în care toată lumea, de teama contagiunii, îşi luase obiceiul să ţină la gură batista de şters la nas, furnizând poetului epic impresia că umblă în pijama în mijlocul unei mulţimi de chirurgi aberanţi îmbrăcaţi în vânzătoare de peşte, în lucrători de la canalizare sau în casieri de bancă, striviţi de flacăra cerii roşii a lunii august.

Lisabona îi apărea tot mai mult ca un vârtej de case fără ţintă, o cavalcadă de streşini, de garduri, de fleşe de biserică şi de străzi cărora săpăturile municipale le expuneau măruntaiele canalelor de scurgere sub un cer explodând de pustulele norilor, în mijlocul unei claritäţi atât de odioase ce despuia oamenii până şi de compasiunea propriei lor umbre, scriitorul, ameţit de lumină, ajungea să însoţească, urmat tot de individul cu ţucalul, aurăriile false ale unui oarecare cortegiu funerar, cu speranţa nopţii cedrilor din cimitire unde defuncţii se evaporau sub temple greceşti în miniatură şi copii din ipsos, înăbuşiţi sub flori artificiale ce miroseau ca cireşele de voal de pe pălării, miros pe care el îl confunda cu parfumul de naftalină al morţii. Aşezat pe parapetul de cărămizi al unei alei cu morminte, cu ţucalul la îndemâna primului scuipat, asista la cortegiul modest al unor funeralii de oameni săraci, adică la un coşciug aşezat pe un cărucior stricat, cu bătrâni ce se bălăngăneau în urmă, şi câini vagabonzi aţâţaţi de prezenta cadavrului. Fiind internat într-un sanatoriu departe de mare, ar fi uitat de Luanda şi de păsările picioroange din golf cu gâtul întins peste creasta palmierilor, dacă în pavilionul său, lipit de clădirea unde micii dalai-lama învăţau diftongii, n-ar fi auzit uneori, adus pe aripile vântului, bâzâitul motoarelor de la fregatele care plecau la pescuit în larg de pe docurile de la Cabo Ruivo, sub flacăra liturgică a întreprinderii Siderurgia.

În nopţile de duminică un flautist internat la infirmeria de la etajul trei de unde se zărea radarul aeroportului şi, în depărtare, Seixal, însufleţea salonul de zi, cu mese de ping-pong şchioape

şi lungi sofale de concubină, cu balade din anii treizeci şoptite de emfizemul instrumentului.

Fusese bucătar într-un restaurant din Lobito frecventat de camionagii negri şi beţivi fără un sfanţ, şi întrerupea haloul de insomnie al programelor de televiziune ca să-şi exhumeze flautul dintr-o cutie de şaten, să încastreze unul în altul cele trei segmente care-1 compuneau, să-şi ţuguie buzele ca un sfârc de biberon, să-şi aşeze degetele pe găurile asemănătoare cu găurile de la cordon şi, în vârful picioarelor, spre a învesti notele cu mai mult sentiment, să sufle prin porii instrumentului un tango de Gardel1 pe care tuşea colonilor îl acompania greşind ritmul, într-unul din aceste descurajante recitaluri, imediat după ştirile despre greve ale ceasornicarilor elveţieni, aselenizări papale şi inundaţii în Capul Verde, bărbatul pe nume Luis, care se credea singur aşezat într-un şezlong, meditând octa-

1 Carlos Gardel, faimos cântăreţ argentinian de tangouri.

Ve şi compunând episoade glorioase, a constatat prezenţa, lângă el, a unui tip albinos şi miop, cu un flaconaş pentru spută pe genunchi, pe care sunetul flautului îl traversa fără a-1 atinge deoarece tuberculoza şi desţărarea făcuseră din el un fel de esenţă fără substanţă. Din când în când picura în sticluţă un firicel de sânge care se coagula formând o floricică roşie, după care dispărea iar în interiorul pijamalei, redus la scânteierea ochilor. La sfârşitul serenadei s-a îndreptat, aproape fără să atingă podeaua cu pantalonii lui de pânză, spre un pavilion mai nou decât celelalte, construit în spatele clădirii principale, la douăzeci, treizeci de metri de bucătărie, şi în camerele căruia păleau, definitiv, cele din urmă mirosuri ale supelor de regim.

În după-amiezele următoare, când îşi făcea drum cu papucii prin încâlceala de spute spre plimbarea zilnică, tot dădea peste individul miop a cărui transparenţă făcea să fie confundat cu acuarelele de pe pereţi, contemplând merii din parc întins pe un şezlong sau dialogând într-un colţ al terasei, în conspiraţii misterioase, cu domni la fel de inexistenţi ca şi el, fiecare cu câte o eprubetă cu trandafiri de spută în mână, şi ale căror limbi cicatrizate purtau semnul indelebil al scorbutului. La vremea

aceea sanatoriul beneficia de primii defuncţi din rândurile „întorşilor” mai slabi, minusculi sub cearşafurile care le acopereau capul, şi îi vedeam cum erau duşi pe un soi de platou cu roţi spre subsolul pentru autopsii, claustru unde un măcelar cu şorţ de cauciuc şi mănuşi de menaj de culoarea moşmoanelor diseca intestine şi artere cu lovituri de satâr.

Bărbatul pe nume Luis îşi scrisese deja o treime din poem până în după-amiaza de septembrie când miopul conspirativ, după o oră de rotiri prudente de vultur, 1-a tras de mâneca pijamalei şi 1-a invitat să asiste la Ericeira, în prima săptămână din octombrie, la debarcarea regelui:

— Dom Sebastiao o să apară din valuri pe un cal alb1, a şuierat el depunând o roză în flacon.

Poetul şi-a închipuit atunci o hoardă de ftiziei în uniformă de spital, ghemuiţi pe vine în ceţurile de pe dune, aşteptând un monarh ridicol care avea să se înalţe din ape însoţit de armata sa de învinşi. De când revenise din Africa, până şi scurgerea timpului i se părea absurdă, şi încă nu se deprinsese cu asfinţiturile târzii ca zeama de gutui ale verii, cu lipsa ierbii şi a larmei sale avide de insecte, şi se mişca în oraş ca pe o planetă creată de mecanismul imaginaţiei, informat de ştirile din ziar la fel de enigmatice ca şi bolboroselile unei balene. Şi a acceptat expediţia aşa cum acceptase pneumotoraxurile şi siropurile medicilor din spital care se aruncau asupra lui, marţea şi vinerea, în zelul lor curativ înarmat cu ace şi tincturi de iod.

— Singura problemă, 1-a prevenit domnul străveziu fără să-şi mişte buzele desemnând cu bărbia îngrijitorii care supravegheau expectoraţiile colonilor, singura problemă e că există pe-aici informatori spanioli.

Şi 1-a lămurit că ţara fusese ocupată de castilieni în urma eşecului expediţiei în Maroc, iar stareţul din Crato, fiu al infantelui Dom Luis2, a cărui armată dezertase după două, trei confruntări cu beţe, rătăcea prin nord deghizat în pechinez încercând să primească un sprijin inutil din satele înstrăinate.

Detaliile planului de restaurare a independenţei, elaborat printre accese de bronşită de către patriotul cu flau-

1 Datorită faptului că trupul regelui Dom Sebastião nu fusese găsit după înfrângerea de la Alcâcer Quibir, s-a răspândit în popor credinţa – numită sebastianism – că tânărul monarh va reveni cândva din Africa, chiar dacă nu mai era posibil ca el să trăiască, adică după două sute de ani. Pe la jumătatea secolului al XIX-lea încă mai existau sebastianişti în Portugalia.

2 Infantele de Portugalia, Dom Luis (1506-1555), era al patrulea fiu al regelui Dom Manuel I şi a avut la rândul său un fiu, pe Dom Antonio, stareţ de Crato.

Tul, îi vor fi dezvăluite în timpul siestelor de după masa de prânz sau al priveghiurilor aproape zilnice din capela sanatoriului decorată cu Sfinţi Roque sprâncenaţi care contemplau, cu o pioşenie cam lenevoasă, tuberculoşii în jachetă lungă cu gura încă deschisă pentru a sorbi lipsa de aer. Un conţopist al sanatoriului, sedus de manevrele amoroase ale unei mulatre pasionaria care se revanşa în felul acesta de douăzeci de ani de prostituţie neînfrânată, închiriase un autocar cu geamuri fumurii de păstorit turişti la turnuri de fortăreţe, catedrale şi alte nimicuri de acest soi, care era destinat să transporte bolnavii până la Ericeira, locul de întâlnire cu regele fătălău şi cu Statul său Major în zdrenţe, pornind apoi de acolo ca să ocupe aeroportul, staţiile de radio şi de televiziune, parlamentul, podul peste Tejo şi intrările în Lisabona, în timp ce plutoane de internaţi din diverse spitale, sub comanda unor muribunzi puşi pe perfuzii, aveau să invadeze, scuipându-şi petalele de sânge, clădirea poliţiei politice, ministerele şi porturile, întemniţându-i pe ducii spanioli în fortul de la Caxias sau îngrămădindu-i în goelete fără cârmă, lansate la întâmplare într-un ocean de tritoni.

Sanatoriul a trăit săptămânile imediat următoare în tăcerea de rău augur care precedă gripele şi face să tresară câinii ale căror pupile se înroşeau de sudoarea spaimei.

Ftizia decima pavilioane întregi, iar trupurile, acoperite cu pături numerotate, aşteptau foarfecile autopsiei nu numai pe mesele de marmură pentru sfârtecat defuncţii, ci chiar şi pe treptele care duceau la cramă, pe covoarele din sufragerie uzate până la urzeală, în spaţiul rezervat picioarelor secretarelor doctorilor şi în spatele sobelor din bucătărie, laolaltă cu ziarele şi gândacii, coloraţi de brichetele din cuptoare. Câţiva infirmieri şi medici îşi ascundeau deja faringitele incipiente în palma mâinii şi se prezentau la serviciu cu cearcăne datorate nopţilor prost dormite, chinuiţi de tulburările febrei. Şi cu toate acestea flautistul îşi continua vitejeşte concertele indiferent de splendoarea Veştedă a televiziunii, interpretând bolerouri cu o vehemenţă care emoţiona până la lacrimi asistenţa cu saliva maladiei în eprubete, în timp ce afară rafalele de septembrie uscau pomii şi aureau nopţile, în preajma lui octombrie, cu pulberea galbenă a picăturilor lor. Bărbatul pe nume Luis avea impresia că discerne în fluctuaţia muzicii alfabetul morse cifrat al adepţilor junelui blond, mai ales atunci când artistul, pe care inspiraţia îl elibera de povara condiţiei sale terestre, se ridica vertical în văzduh spre stucatura de pe plafon, agitându-şi picioarele cu aripioare de peşte deasupra scaunelor publicului, ca să revină pe podea, la ultima notă, cu agilitatea iluzioniştilor. Traversând parcul, după terminarea bolerourilor, îşi imagina corăbii de spanioli pierdute printre stâncile Mării Baltice şi galere fără ţintă eşuate pe rocile Coastei de Fildeş, de unde sute de soldaţi, în armuri turtite de furtunile demente, făceau în zadar semne spre lizierele pădurilor în care se îngrămădeau ciorchini de negri sideraţi.

În seara când muzicianul şi-a înlocuit repertoriul obişnuit cu imnul naţional, executat în ritm de paso-doble ca să-i deruteze pe îngrijitori, foarte puţini coloni mai supravieţuiau bacililor din plămâni, judecind după locurile goale şi mirosul de carne descompusă din infirmerii, iar mai mulţi medici părăsiseră spitalul în căutarea ameliorărilor în clinicile din Alpi, înfioraţi de plânsul cu sughiţuri al cucilor. Tocmai se pregătea să se scoale de pe sofa, îngreţoşat de putoarea pestilenţială a defuncţilor, când insul străveziu 1-a târât cu blândeţe spre terasa pardosită cu cărămizi fracturate de rădăcinile merilor în imensa lor

sforţare de resurecţie, şi i-a arătat cu degetul mic, care abia dacă se diferenţia de culoarea mov a văzduhului, un autobuz cu farurile aprinse staţionat la poartă şi tuberculoşi în pijama care se dispersau în vârful picioarelor printre pilcurile de arbuşti, căutând să nu facă zgomot în tăcerea întunericului în care se cufundau ca scafandrii spre a ajunge la luminile coagulate ale maşinii.

Autocarul era un somptuos vehicul pentru americani bogaţi, cu scaune asemănătoare fotoliilor de frizerie, aer condiţionat, toalete ca cele de avion, căşti individuale pentru zarzuela şi opere, şi însoţitoare de bord în uniformă cu caschetă care serveau pâinişoare cu lapte şi păhărele de suc. Motorul rula cu bâzâitul imperceptibil al electricităţii statice, iar bărbatul pe nume Luis a văzut pentru ultima dată nemăsurata clădire a sanatoriului, compusă din balcoane succesive şi înconjurată de chioşcuri indescifrabile, împodobită cu jumătatea de portocală a lunii. A văzut pavilioanele prin ţesătura arbuştilor de cimişir, etuvele laboratoarelor în care piuia spaima cobailor şi morga plină de mumii chitinoase, identice cu caimanii din muzee.

În cabinetele medicilor lunecau din când în când feştilele de navigaţie ale insomniei doctorilor care coborau seminuzi la dulapul cu medicamente în căutarea flaconului sigilat al somniferelor. Colegiul micilor dalai-lama era o navă de pe puntea căreia ţâşneau fără zgomot bancuri întregi de lilieci, cu caninii lor cruzi ca profesorii de franceză. Carusele cu căişori şi alte instrumente de tortură se învârteau într-un soi de ţarc destinat să strivească rotule şi să spargă capete, pe care farmacistul din cartier le sutura apoi drăgăstos cu copci. Bărbatul pe nume Luis s-a aşezat pe mobilele tapiţate, a închis ochii şi începuse deja să viseze uliţele întortocheate din Cazenga1 şi jeepurile poliţiei militare derapând în noroiul înşelător, când flautistul a zbierat de acolo, din faţă, cu flautul într-o mână şi eprubeta pentru spută în cealaltă, São Jorge şi Portugalia2. Spitalul pneumotoraxurilor a dispărut în spatele lui, umbrele clădirilor au alunecat dincolo de mine în geamurile fumurii, lampioanele micilor palate din cartierul Lumiar,

acoperite de bougainville până la paznicii de pe punţile superioare, s-au îndepărtat de noi cu tăvile lor de

1 Localitate din Angola.

2 Strigăt de luptă, Sao Jorge (Sfântul Gheorghe) fiind patronul Portugaliei.

Argint şi paturile cu baldachin, şi a rămas doar radioul autocarului care repeta, în urlete, marşuri militare şi versuri comuniste.

Au pornit pe şoseaua spre Sintra1 în urma eşapamentului unei furgonete cu legume care scuipa gaze de război prin toţi porii tobei sparte, în timp ce mai multe pijamale revoluţionare se năruiau în interminabile accese de tuse, iar domnul străveziu, cu termometrul în gură, se clătina de febră în stingă mea, naufragiat în noroaie de transpiraţie. Pini ascuţiţi ne ameninţau de pe marginea arcului de beznă al drumului ocolit spre Queluz2 devorat de lăcomia iederei. Un zid care mergea paralel cu asfaltul a dispărut brusc abandonându-ne într-un desiş de brazi. Poliţişti de la circulaţie cu bastoane luminoase, pândind în intersecţii, amendau caleştile neprevenite. Restaurantele şi monumentele din Sintra, diluate într-o ceaţă perpetuă şi desenate de proiectoare de stadion, se turteau în străfundul umidităţii, bibanii de mare intrând şi ieşind prin ferestrele deschise lansau reflexe albăstrui. Gara feroviară se umplea noaptea de margaretele absenţilor, iar în casele cu acoperişuri asemenea coarnelor de bou din Minho mateloţii pluteau din profil prin lenea algelor.

Bărbatul pe nume Luis şi-a amintit de asfinţiturile concrete din Luanda unde totul părea exact ce era, fără mistere nautice nici urme de sirene invizibile, care se mulţumeau să converseze în barurile hotelurilor, cu ţigara în solzii unghiilor, cu belgieni în vârstă pe care al patrulea pahar de porto îi şi dădea gata.

Parcursul de la Sintra la Ericeira consta dintr-o disperare de curbe şi contracurbe cu aglomerări de cătune pe traseu, case de

ţară, locuinţe de emigranţi şi câini mahmuri cu cerul gurii negru, care lătrau cu ură din uşile cârciumilor.

1 Localitate de reşedinţă a regilor Portugaliei, cu numeroase palate şi vestite monumente.

2 De asemenea reşedinţă a regilor Portugaliei, în suburbiile Lisabonei.

Au depăşit mânăstirea Mafra plină de cârcăiaci şi soldaţi, şi au ajuns în Ericeira puţin înainte de trei şi douăzeci dimineaţa, clănţănind din dinţi de frig în pijamalele lor de spital, fiecare cu flaconul de expectoraţii sub gură şi tabletele de la micul-dejun în buzunar, la ordinele ftiziculuí cu flautul al cărui astm şuiera ca nişte foaie răsucite.

Au rătăcit prin fundături şi piaţete recunoscându-se unul pe altul după tonalitatea sputei, adulmecând, cu nasul lor de culoarea moluştelor, direcţia mării şi localizarea plajei, şi lovindu-se de scaune pe terasă, bănci publice cărora le lipseau stinghii, pereţi care le împiedicau vederea apei, ziduri de granit de câte cincizeci de metri în picaj, şalupe de pescari, năvoade strânse, scânteieri de geamandură şi beţe de cort din vara trecută, cu rămăşiţele ei înnămolite în dune.

Un bătrânel cu pupile încercănate de avansul bacililor şi cu fular în jurul tulpinei de varză a gâtului a fost cel care a găsit scara ce cobora spre nisip, cu paliere şubrede, şi

— A chemat pe muzicianul ce descifra în beznă mercurul termometrului ca să se informeze asupra centigradelor ghinionului său. Patriotul străveziu, şi încă vreo doi, trei eroi cu ligheanul sub bărbie i-au convocat pe tuberculoşii care se aventurau, în halat, într-un parcaj de maşini pustiu tatonând eventuala direcţie a oceanului care îi pândea simultan din toate colţurile cu mirosul său de meduze şi narcise, şi au sfârşit prin a se poticni în grup de o cireada incertă de schelete, pe treptele care duceau la plajă şi la coşul cu sardele uitat lingă o cafenea, cu un motan cenuşiu adormit pe creasta inegală a parapetului.

Sprijiniţi unii de alţii ca să se împărtăşească împreună de apariţia regelui călare, cu cicatrice de înjunghieri pe umeri şi pântece, s-au aşezat în vapoare cu puntea descoperită, pe coverta pescadoarelor, pe flotoarele de plută şi pe lăzile părăsite, din care emanau mirosuri de sinucigaş scos pe dune de biciuirea curenţilor. Am aşteptat, tremurând sub briza dimineţii, cerul de sticlă al primelor ore De lumină, negura echinocţiului de culoarea serjului, frizele de spumă care aveau să ne aducă, laolaltă cu resturile de bâlci încheiat al valurilor şi behăiturile de miel ale apei în sifonul rocilor, un adolescent blond, cu coroana pe cap şi buze bosumflate, venit de la Alcâcer Quibir cu brăţări din aramă ciocănită de ţiganii din Carcovelos şi coliere ieftine din Tanger la gât, dar tot ce am putut vedea, în timp ce ne strângeam termometrele la subsuoară, şi, ascultători, ne scuipam sângele în tuburile de la spital, a fost oceanul gol până la linia orizontului acoperită din loc în loc de o crustă de moluşte, familii de vilegiaturist! Întârziaţi făcând camping pe plajă, şi maiştri pescari, cu pantalonii suflecaţi, privind fără să înţeleagă stolul nostru de pescăruşi în halat cocoţaţi printre tusete pe cârme şi pe elice, unde aşteptam, în sunetele unui flaut amuţit de măruntaiele mării, nechezatul unui cal imposibil.

SFÂRŞIT